21 Ağustos 1957 Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 173

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt : X, Sayı : 173

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Muessisi

Metin TOKER

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter

İlhami SOYSAL

★

Karikatür:

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa):
350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları
Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih : 28.8.1957

Kapak resmimiz:

Raif Aybar

Aynı ideal yolunda

Kendi Aramızda

Politikacılar hakkında

20 Ağustos 1957 de İzmir Belediye Reisinin fuarı açış nutkunda kıymetli basına "umumi efkâra fuarı çok iyi aksettirdikleri için" teşekkür ettiğini radyoda dinledim. Kim demiş D.P. liler matbuattan hoşlanmıyorlar diye? Matbuata "kıymetli" diyebilecek kadar ileri gidip sempatisini izhar eden bu zatın iltifatına, acaba matbuat ne diye teşekkür etmedi? Zannedersem nankörlük ediyorlar.

A.Mehmet Kancoğlu - Ermenek

★

AKİS'in 172 nci sayısında "Bu vasilik merakından vazgeçiniz" başlıklı yazınızı zevkle okudum. Gerçekten de D.P. Genel Başkanı yıllardan beri sürdüregeldiği bu meraktan vaz geçmelidir artık. Demokrat Partili mebuslar belki aldıkları ödenekleri hak etmek için aldırmayabilirler ama, memleket sathındaki Demokratlar artık vesayet altında yaşamak istemiyorlar. Eğer seçimlere kadar bu durum değişmezse şahsen ben, bir demokrat olduğum halde reyimi D.P. ye olmasın da nereye olursa olsun kaygısı ile vereceğim.

M.Mustafa Şenbay - Elâzığ

★

AKİS'in son sayısındaki "Nâsıra ve Aramburuya hasret" yazınız, ibret ve dehşetle okunacak derecede mühim bir yazı idi. Eğer gerçekten de şimdiye kadar hemen daima doğru çıkan tahminleriniz bir kere daha doğru çıkarsa ve bu memlekete Nâsır veya Aramburu rejimlerine benzer bir rejim getirilmeğe çalışılırsa, bu işe teşebbüs edecekler peşinen bilmelidirler ki sonları hicran olur. Türk Milletinin artık diktatörlüğün hiç bir şekline tahammülü yoktur.

Abdurrahman Palancı - Kars

★

Nâsıra ve Aramburu'ya hasret" başlıklı yazınızla gözlerimizi bir kere daha açtığınız için size teşekkür ederiz. Biz vatanın halihazırdaki kurulmuş haline bir yiyip bin şükrediyoruz. Vatanı daha fazla kurmak için yapılacak çalışmalar sayesinde üstümüzdeki çuldan, somunumuza katık ettiğimiz kuru soğanımızdan da mahrum kalmayı gözümüze yediremiyoruz. Nâsır ve Aramburu meraklıları Allah rızası için eğer böyle bir niyetleri varsa Mısıra veya Arjantine gitsinler de oralarını kurşunlar. Bizim vatanımızı, halihazırdaki durumu ile bize bıraksınlar yeter.

Ali Şahin - Ankara

★

Afgan Kralının memleketimize gelişi dolayısı ile yapılan parlak törenlerde verilen muhteşem ziyafetlerde, eski Cumhurbaşkanlarından İsmet İnönü ile muhalefet partileri ileri gelenlerinin adlarını boş yere aradık durduk. Ama ne mutena Zafer Gazetesinde ne de diğer modern beslemelerde bunların adına rastlayamadık. Bu ne biçim demokrasi böyle?

Turgut Kayacıklı - İstanbul

★

Kıbrısta Dânâ efendi adında nevzuhur bir politikacının daha peydah olduğunu muhterem mecmuanızın 172 sayılı neşriyatından öğrenmiş bulunuyoruz. Gene mecmuanızdan öğrendiğimize göre, bu nevzuhur politikacı Kıbrısta İngiliz görüşüne göre bir politika takip edecek ve yüzde yüz Türk evlâdı olan Küçük ile Faiz Kaymak'ın çalışmalarını boşa çıkaracakmış. Başından beri, mütereddit politikası ile Kıbrıs işini bir çıkmaza sokan D.P. iktidarı, hiç olmazsa buna göz yummasa da bir çarei hal bulsa bu nevzuhuru sustursa.

Güngör Küçükoğlu - Zile

★

İşçiler hakkında

Mecmuanızın çalışma başlığı altında yayınladığı ve Türk işçisinin gerçekten en büyük yaralarına parmak basan sayfalarını zevk ve merakla okuyor, müteselli oluyoruz. Ancak Türkiyede ilk defadır ki bir Grev Kanunu tasarısı hazırlayan Hür. P. millet vekillerine hazırladıkları tasarıdan dolayı kinayeli sözler söylemenizi doğru bulmadık. İşçi dâvalarını ilk defadır ki Meclise aksettiren bir parti mensuplarına çatmak değil olsa olsa onları alkışlamak lâzımdır.

Ali Numan - İstiaye

★

AKİS'in son iki sayısında Hür. P. li milletvekillerinin hazırladıkları grev tasarısı dolayısı ile yer alan tenkitleri ve bu tasarıyı hazırlayan Hür. P. milletvekillerinden Turan Güneşin mektubu ile bu mektuba Adil Aşçıoğlunun verdiği cevabı bütün işçi arkadaşlar dikkatle okuduk. Grev için bir tasarı hazırladıklarından dolayı Turan Güneş ve Hür. P. li arkadaşlarına teşekkür ederiz. Ama bu arada AKİS'e ve AKİS'in işçi mevzuundaki neşriyatını yapan Adil Aşçıoğluna da daha çok teşekkür ederiz. Zira ne olursa olsun siyasi parti mensupları bir takım tesirler altında kalabilirler. Ancak AKİS gibi mecmuaların var olması bu tesirleri önler ve emniyet sübabı vazifesini görür. AKİS ise bu vazifeyi gerçekten canla başla yapmaktadır

Hamdi Evren - Eskişehir

★

Mecmua hakkında

AKİS'ın okuyucu fikirlerine verdiği değer ne kadar öğülse azdır. Son bir kaç sayıdır üst üste mecmuanızda mecmuanızı tenkid eden yazılar da yer buluyor. Bakıyorum o tenkid mektuplarının yayınlanmasından sonra AKİS'in kâğıdı da baskısı da bir hayli düzeldi. Yalnız bir de şu tashıh durumu düzelse. Nedense tashıh hataları gün geçtikçe azalacağına çoğalıyor.

Orhan Santay - Ankara

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Erişmeyen davet

Bu haftanın başında bir gün gazeteciler İstanbulda İsmet İnönüyü yakaladılar ve ilk bakışta ehemmiyetsiz görünen bir sual sordular:

"— Afgan Kralının ziyareti münasebetiyle tertiplenen ziyafetlere davet edildiniz mi?"

C. H. P. Genel Başkanı gülümsedi:

"— Böyle bir davetiye elime geçmedi" dedi.

Hakikaten bir davetiyenin İsmet İnönünün eline geçmesi bu günlerde pek kolay değildi. C. H. P. Genel Başkanı İstanbuldaydı ve Heybeliadada oturuyordu. Fakat bir davetiyenin Ankarada C. H. P. Genel Merkezine, İnönünün Çankayadaki evine, hatta Meclise gönderilmiş olması imkânsız sayılamazdı. Buna rağmen davetiyenin gönderilmiş olması veya olmaması o kadar mühim değildi; zira Bahar Havasının teessüsünden beri bilhassa Başbakan Adnan Menderesin davetleri hususî bir alâkayla yapılıyor İnönüden vaziyet evvelâ istimzaç ediliyordu. Eğer Adnan Menderes İsmet İnönüyü hakikaten davet etmek isteseydi elbette ki Hususî Kalemi davetiyenin C. H. P. Genel Başkanı eline geçmesini temin ederdi. Bu yapılmadığına göre İktidarın Bahar Havasının devamına lüzum görmediği anlaşılıyordu.

Fakat bu hafta, işin daha eğlenceli bir tarafı oldu. Gazetecilerin İnönüyü sıkıştırmalarından bir gün sonra gaf yapmada erişilmez bir rekora sahip bulunan Zafer şöyle yazıyordu: "Meclisin daha son celselerinde Başvekil Adnan Menderes İnönüyü mübalağalı diyeceğimiz bir şekilde taziz ettiği ve kendine çekilip oturacağı ihtiram mevkiini âdeta eliyle hazırladığı halde İnönü gitmiş, Taşlık batakhanesinde bu kredinin altından girip üstünden çıkmıştır."

Adnan Menderes
Bahar bitti kış geldi

Milletin bu satırlar karşısında "Vay, vay, vay!.." dememesi imkânsızdı. Herkes zannetmişti ki Bahar Havası memleketin rejim meselelerinin karşılıklı iyi ve medeni münasebetlerle hallini temin için estirilmiştir. Şimdi Zaferin iddiasına göre bu, Menderes tarafından İnönüyü politikadan ve memleket hizmetinden uzaklaştırmak için hazırlanan bir tertipmiş! İnönü bu tertibe gelmeyince de gözden düşmüş!

Savcılık bakalım Menderese böyle bir niyet izafe eden Zafer'i "Başbakanı küçük düşürmek" ithamiyle mahkemeye verecek mi?

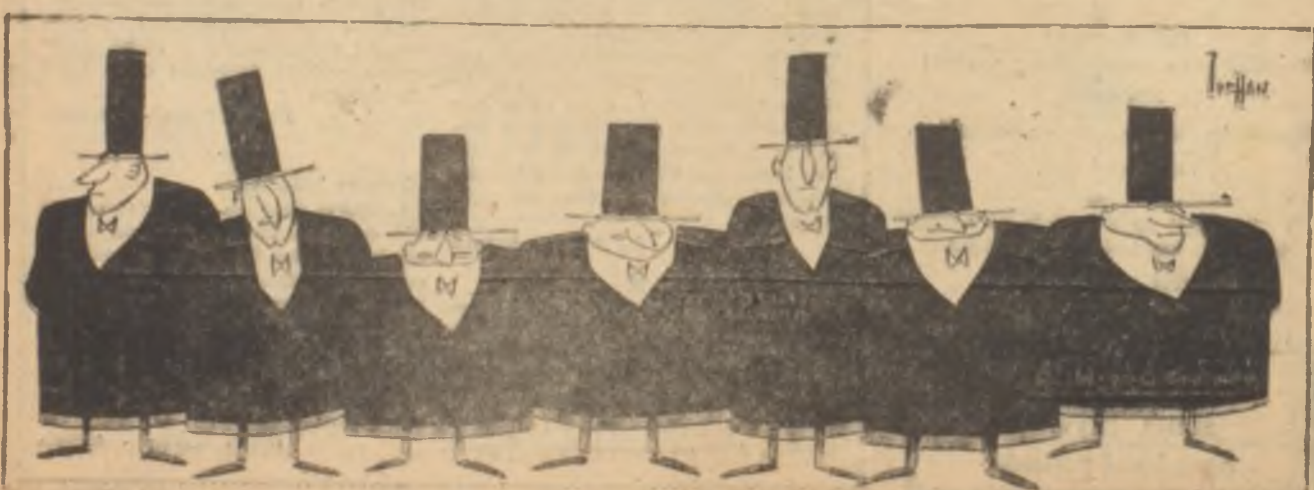
B. M. M.

Büyük muamma

Bu haftanın sonlarına doğru Ankarada öyle bir hava esiyordu ki işin içinden çıkmaya imkân yoktu. Seçimler bu sonbahar yapılacak mı? Herkesin ağzındaki sual buydu. Her yerde, lokantada ve evde, bahçede ve gazinoda, troleybüste ve dükkânlarda konuşulan bu mevzu idi. Herkes bir emareden bir hüküm çıkarmağa çalışıyordu. Karışıklığı şuradan anlayınız ki aynı emareden tamamile değişik iki netice çıkarılıyordu. Nitekim haftanın başında Salı günü milletvekillerinin yeni yıl ödeneklerinin verilmesi emri haberi duyuldu. Ertesi sabah Cumhuriyet gazetesi şöyle diyordu: "Umumî seçimlerin mutad tarihinden öne alınarak 1957 sonbaharında yapılması ihtimali bu haber karşısında çok zayıflamış bulunmaktadır". Tuhaftır, aynı günkü Dünya gazetesi aynı haberden şu manâyı seziyordu. "Bu şekilde bir talimat verilmiş olması seçimlerin öne alınacağına delil sayılıyor". Mesele hakikaten bir arap saçı halindeydi.

Hakikat şuydu ki D. P. nin yüksek sevk ve idaresinden mesul çevreler, Muhalefetin İşbirliği kararından sonra şaşkınlığa uğramışlardı. Seçimlerin öne alınmasının düşünüldüğüne zerrece şüphe yoktu. Bunun hazırlıkları da başlamıştı. D. P. nin 1 numaralı seçim mütehassısı Basri Aktaş kollarını sıvamıştı. Yüksek çevrelerde, hususî sohbetler hep bu

SEÇİMLER YAKLAŞIYOR (Gazetelerden)

İNSAN AVCILARI!..

DÖNEN ŞANS

Partisini, kadife eldiven içine almaya dahi artık lüzum hissetmediği bir demir el ve mutlak kudretle sevkü idare eden Genel Başkan Adnan Menderesin işleri bir müddetten beri iyi gitmiyor. 1950-54 arasının "Şanslı Adam"ını 1957'de tanımak çok zordur. O devrede Adnan Menderes, partisi içinde muvaffakiyetli kombinezonlar mucidiydi. Demokratlar, başları sıkıştığında kendilerini "Adnan ağabey halleder" sloganının rahatlık veren emniyetine terkediyorlar ve Menderes hakikaten en güç meseleleri büyük bir maharetle hallediyordu. Açılmaz bilinen kapılar onun önünde açılıyor, başarısız olacağı sanılan adımlar onu başarıya ulaştırıyor, sanki bir siyanet meleği Genel Başkanı kanatları altında tutuyordu. Partisi içinde olduğu kadar Partiler arası manevralarında da şans daima Adnan Menderesin yanında yer alıyordu. Bugün Genel Başkanı terketmiş görünen, işte bu şanstır. Hakikaten bir müddet var ki Adnan Menderes nereye el atsa başarısızlığa uğruyor, her adımı onu biraz daha müşkül duruma götürüyor, en kolay vaziyetlerden inanılmaz bir şekilde kendini kurtaramıyor, hatta önüne açılan mükemmel imkânları gene inanılmaz taktik hatalariyle heba ediyor. "Adnan Bey halleder" sloganı Genel Başkanın en yakınlarına bile artık huzur sağlayamıyor.

Geçenlerde İktidar organları Hüseyin Cahid Yalçına "Meş'um Adam" diye saldırıyorlardı. -Savcılığın takibata geçtiğini duymadığımıza göre bu tâbir kanunlar karşısında suç olmamak gerekir, yani herkes tarafından kullanılması caizdir-. Bunda bir hakikat payı sezmemek imkânsızdır. Hüseyin Cahid Yalçın Adnan Menderese ve dolayısıyla D.P. ye şeamet getirmiştir, zira siyanet meleğinin Genel Başkanı terki seksen yaşındaki gazetecinin hapsedildiği tarihe tesadüf eder. O tarihten sonradır ki şanssızlıklar şanssızlıkları, hatalar hataları takip etmiş ve Adnan Menderesin tuttuğu altın olmaktan çıkmıştır. Hapse fikir suçundan her giren, siyanet meleğini Genel Başkanın yanından biraz daha uzaklaştırmış, böyle hâdiselerin her biri bir yeni hezimeti hazırlamıştır. Bunun son misali Osman Bölükbaşıdır. Adnan Menderesin Bahar Havasıyla Muhalefet partileri arasındaki İşbirliğini önlemeye muvaffak olduğu, yani güzel bir manevra yapıp eski günlerine avdet ettiği hissi uyanırken C.M.P. Genel Başkanının başına gelenler neticesi D.P. kendisini bütün milletçe desteklenen bir İşbirliğinin karşısında bulmuştur. Her şey gösteriyor ki Adnan Menderes parti taktikçisi olarak 1950, hatta 1946-54 arasının şanslı Adnan Menderesi değildir.

★

Siyasi hâdiseleri sadece şans faktörüyle izah etmek elbette ki emin bir yol olmaktan uzaktır. Ama işler iyi giderken yükselen, yükselen devlet adamlarının işler bir kere kötü gitmeye başlayınca mütemadiyen hata yaptıklarına tarih şahiddir. Korsikalı bir topçu teğmeni bir kaç sene içinde nasıl Fransa İmparatorluğuna yükselmişse, şans döner dönmez kudretli Fransa İmparatoru gene bir kaç sene içinde Sainte - Hélène adasının sürgünü haline gelivermiş, koca Napolyon mukadderatını değiştirmek kudretini bulamamıştır. Hayatta pek çok şey böyledir. Şans döner ve hatalar birbirini takip eder. Yokuş aşağı inen adam, sanki o yokuşu tırmanmış adam değildir. Bir kudretli Führerin tepe taklak hale gelmek için sarfettiği zaman bir başka küçük askerin, bir Avusturyalı onbaşının evvelâ Berline, sonra bütün Avrupaya hâkim olmak için sarfettiği zamandan çok daha kısa değil midir? Napolyon da, Hitler de yokuş aşağı inmeye başladıklarını tam bir vuzuhla görmüşler, buna rağmen bugün bize alınması o kadar kolay gelen tedbirleri almaya muvaffak olamamışlardı. Şimdi bize öyle geliyor ki bunların birincisi şu küçük şeyi yapsaydı, ikincisi bu küçük şeyi yapsaydı ne Sainte - Hélène'e sürülürler, ne bir mahzende yanarlardı. Ama anlaşılıyor ki bir defa basiret bağlanınca şahıslar ve şahıslara dayanan müesseseler kendilerini kurtaramıyorlar. D.P. yi tehdit eden en büyük tehlike ne İşbirliğidir, ne İnönü. D. P. yi tehdit eden en büyük tehlike, işte budur.

★

Hüseyin Cahit Yalçının hapsedilmesiyle başlayan ve başta Metin Toker, doğruyu yazan gazetecilerin mahkemelere sevkedilmesiyle devam eden devrenin aksülameli İspat Hakkı teklifi oldu. Eğer bahis mevzuu olan D. P. nin 1950-54 arasındaki Şanslı Genel Başkanı bulunsaydı bu fırsatın adeta üzerine atlar, yokuş aşağı inmeyi derhal durdururdu. Ama 1955'in Genel Başkanı ortaya Hür. P. yi çıkarmak gibi muazzam bir taktik hatası yaptı. Halbuki İspat Hakkı, hiç de bir takım kimselerin çekindikleri gibi işleyebilecek bir hak değildi. Adnan Menderes bunu göremedi.

Partiden tümen tümen adam atıldığı o devrenin aksülameli ise Menderes III. kabinesinin devrilmesi oldu. Menderes IV. mükemmel bir fırsatla daha karşı karşıyaydı. Yapacağı sadece ve sadece programını tatbik etmekti. Bugün inanılması insana güç gelen bir yeni taktik hatasıyla Genel Başkan o fırsatı da heba etti. Partisi içindeki mutedillere dayanacak yerde müfritlere dayandı. Gerçi Meclis Grubunu süratle bertaraf etti, ama kazandığı bir Pyrrhus zaferiydi. Zira o zaferin neticesindedir ki D. P. bir siyasi parti olmanın son alâmetlerini de kaybetti ve daha ziyade birbirlerine menfaatleriyle bağlı kimselerin hakim bulunduğu bir teşekkül haline geldi.

Menderesin kaçırdığı son fırsat İnönüyle Bahar Havası içinde yürüttüğü yeni münasebetleridir. Kırşehiri başka adımlar takip etseydi, Basın ve Toplantı Kanunları değişik bir zihniyetle ele alınsaydı, hattâ yalnız Seçim Kanununun ıslah olunması yoluna gidilseydi bugün bütün Demokratları - itiraf etsinler etmesinler - titreten ve dehşete düşüren meşhur İşbirliği tahakkuk etmez, partiler seçimlerde tek başlarına şanslarını denerlerdi. D. P. Genel Başkanı, tıpkı 1955'in ilkbaharında olduğu gibi hiç bir şey vermeden her şeyi almak şıkkını bir kurnazlık sandı. Zannetti ki ziyafetlerde kadeh tokuşturmak, methedici bir kaç söz söylemek dertleri ortadan kaldıracaktır. Kaldırmadı. Hani kaldırmayacağı da, öylesine açıktı ki...

Hattâ daha da ileri gidildi, Bölükbaşı Meselesi yaratıldı. Evet, siyanet meleği Genel Başkanı hakikaten terketmiş olmalıydı.

★

Şimdi D. P. İşbirliğine karşı yaylım ateşi açmış vaziyettedir. İşbirliğini o ateşle yıkabileceğini sanıyor. Bu, son senelerin büyük hatalarından birini daha teşkil edecektir. Halbuki İşbirliğini iğne batmış balon haline getirmenin imkânı vardır: İşbirliğini vacip kılan şartları derhal ve süratle yok etmek, sonra da Muhalefete dönüp "Hodri meydan!" demek. Ama ihtimal ki Genel Başkan bu fırsatı da kaçıracaktır. Neticesi öteki hatâların neticesinden de vahim bir vaziyet ihdas edecektir. Bu kadar açık, böylesine berrak hakikatler Adnan Menderes gibi cidden zeki bir devlet adamı tarafından nasıl oluyor da görülmüyor: Bugün anlaşılması en müşkül olan mesele de, zaten budur ya..

AKİS

mevzu ile alâkalıydı. Hattâ bir adım daha atılmış ve Zafer seçimlerin öne alınması kararının verildiğini ilân bile etmişti. D. P. organı resmen diyordu ki: İktidar seçimleri öne almaya karar vermiştir. Ama İşbirliği anlaşmasından sonra D. P. ufuklarına yeni tereddütlerin hâkim olduğu anlaşılıyordu.

D. P. de işin başından beri seçimlerin öne alınmasına karşı vaziyet almış bir zümre mevcuttu. Bunlar tarih değişikliğinin bir fayda sağlayamayacağını düşünüyorlardı. Buna mukabil başka bir zümre bir defa seçimlerde seçmenin reyi alındı mı, ondan sonra İktisadi İstiklâl savaşına devam için Demokrasiye muvakkaten paydos bile denebileceğini belirtiyor ve "rahat çalışma" nın şampiyonluğunu yapıyorlardı. Üstelik bunlara göre Genel Başkan mükemmel bir manevrayla muhalefetin işbirliğini de önlemişti. Muhalefet Partileri arasına öyle bir kara kedi girmişti ki liderler bu mübarek hayvanı aylarca uğraşsalar kovamazlardı. Bundan başka mahsul fena olmamış ve fiyatlar arttırılmıştı. İşler öyle bir kaç ay içinde düzelme istidadı göstermediğine göre seçimlere bir an evvel girmek kazanma ihtimalini kuvvetlendirecekti. Fakat Genel Başkanın taktik hatâlarından sonra İşbirliği gerçekleşince bu zümre başka bir tezin şampiyonluğunu yapmaya başlamıştı.

Hedef: İşbirliği

İktidar seçimlerde Muhalefetin İşbirliği yapmasını kanun koyarak önlemeliydi. Gerçi böyle söyleyenlerin dahi, ellerini vicdanlarına koyduklarında bu tedbirin serbest seçimi ortadan kaldıracağını görmemeleri imkânsızdı. Öyle ya, seçmenin aklı mı yoktu? Kimi isterse seçerdi.. İşbirliğini memleket için tehlikeli görürse reyini o bloka vermezdi Eğer İşbirliği hakikaten tehlikeli olsaydı, D.P. için daha iyi değil miydi? Ama çocuklar bile görüyorlardı ki feryat edenler memleket tehlikeye girdiğinden veya gireceğinden değil, D.P. İktidardan mutlaka yuvarlanacağından feryad ediyorlar ve onu önlemeye çalışıyorlardı. Hakikaten, İşbirliği aleyhindeki sözlerin bir tekinin dahi ipe sapa gelmediği ortadaydı. Bunların hiç biri birbirini tutmuyordu ve hepsi de saçmaydı.

Seçmenin hareket kabiliyetini kıstıktan sonra bir de partilerin hareket kabiliyetini kısmak suretile seçimlere gitmenin tehlikesi Muhalefetin böyle seçimi boykot etmesiydi. Ama şampiyonlar bunun için de çarenin bulunacağı kanaatındeydiler. İşte bu sıralardadır ki Köylü Partisi mi ne, bir teşekkül kendinden bahsettirmeye başladı ve böyle bir isim İktidar organlarının başmakale sütununa süratle yükseldi. Seçimse seçim, rakip partiyse parti! Böylece her şey hazırlanıyordu.

Buna rağmen bu haftanın ortasında Ankarada D.P. yüksek çevreleri İşbirliğine karşı kanuni tedbir alıp seçimlere hemen gitmeyi göze alamamışlardı. Zira ortada bir de "Köprülü meselesi" vardı.

Son mücadele

D. P. Meclis grubu görünüşte Genel Başkanın elindeydi. Ama bu grubun her an elden kaçması mümkündü ve grup içinde tesirli bir zümrenin seçim kanununda yeni değişikliğe müsaade etmek istemeyeceği biliniyordu. Bu zümrenin kuvvetinin meçhul olmasıdır ki Genel Başkanı ve çevresini şaşırtıyordu. Şaşkınlık manzarasının en büyük sebebi buydu. Evvelâ Meclisin açılması bekleniliyordu. Genel Başkanın adamları o zaman nabız yoklayacaklar ve hangi tedbirin gruptan geçip hangisinin geçmeyeceğini tartacaklardı. Yeni bir 1955 fiyaskosunun tekerrürü ihtimali az da olsa mevcuttu. Üstelik o fiyasko kahramanlarından, daha doğrusu kurbanlarından bazısı Grup tarafından devrildikleri mevkilerine Genel Başkan eliyle tekrar getirilmişlerdi. Seçimlerin arifesinde Prof. Köprülünün arkasında bir milletvekili kalabalığıyla birlikte D.P. yi gürültüyle terketmesi çok kimsenin rüyasına giriyordu. İşbirliği bu imkânı hazırlamıştı. İşbirliği tahakkuk etmeseydi, milletvekilleri Hür. P. ye girmekten çekinebilirlerdi, zıra Hür. P. İşbirliği olmaksızın ihtimâl ki hiç milletvekili çıkartamayacaktı. Ama şimdi vaziyet böyle değildi ve pek çok kimse için yer açılmıştı.D.P. de Genel Başkana muhalefet ettiklerinden dolayı tekrar aday olma ihtimali zayıflayanlar muhalefetlerine daha fazla şiddet vererek Hür.P. ye, yani Orhan Köprülüye göre "Hakiki D.P." ye geçebilirlerdi. Hele böyle bir işte Prof. Fuad Köprülünün önderlik yapması hiç de gayrımümkün değildi. Üstelik hareketin sebebi umumi efkâr tarafından tamamile desteklenen bir sebep olacak ve İspatçılar gibi bu Seçim kanuncular da herkesin sempatisini toplayacaklardı.

Buna mukabil D. P. içinde rejimi normalleştirme işinin İktidar tarafından yapılması isteğini ileri sürenler de eksik değildi. Bu, partiye pek çok sevgi kazandırabilirdi. Muhalefetin talepleri mi vardı? D. P. hepsini hallederdi. Mesele muhalefetin elindeki silâhı almak değil miydi? Bunu zor kullanarak yapmaktansa silâhı tesirsiz bırakmak elbette ki daha iyi olacaktı.

İşte bu haftanın sonlarında, Büyük Meclisin açılmasından bir kaç gün evvel Ankarada D. P. kulislerinde esen hava buydu. Seçimler öne alınacak mıydı? Alınmasına hazırlanılmış, hattâ bu husus Zafer marifetiyle ilân dahi edilmişti. Ama şimdi yeni tereddütler zihinlere hâkim olmuştu. Yapmak bir türlü, yapmamak bir türlüydü. Yüzüp yüzüp te kuyruğa gelince caymak D. P. için yeni bir prestij darbesi olacaktı. Ancak seçimlere gitmek de ayrı tehlikeler taşıyordu. En iyisi Meclisin açılmasını müteakip nabız yoklamasına girişmekti. D. P. yüksek çevrelerinin son kararı bundan ibaretti.

Siyaset ve Spor

Bakınız şu güzel sözlere:
"— Ben hiç bir zaman zalimlerin olduğu yerde yokum. Kuruluş gayelerinden ayrılınmadıkça Haysiyet Divanı ihraç makinesi gibi işleyemez".

Kim bu sözlerin sahibi? Osman Kavrakoğlu. Hani D.P. Haysiyet Divanı başkanı Osman Kavrakoğlu.. Hatırlıyacaksınız canım, Üstündağları, Karaosmanoğulları, Çelikbaşları, öteki İspatçıları ve daha bir alay milletvekilini ihraç ediveren Haysiyet Divanının başkanı!.

Eee?

Şey. Kavrakoğlunun bu beyanatı Fenerbahçe klübü ile Fenerbahçeliler Cemiyeti arasındaki ihtilâf dolayısıyla gazetelerin spor muhabirlerine yaptığını söylemeyi unuttuk galiba.

C. H. P.

Yağ tüccarının kaderi

Arpaçay şosesinden gelmekte olan kamyonun önüne çıkan Belediye Zabıta Memurlarını gören orta yaşlı, şişmanca, parmaklarında şövalye yüzükler, göbeğinin üstünde de kalın bir altın köstek sallanan adam kamyonun fren yapması ile birlikte şoförün yanından yere atladı ve Belediye Zabıta Memurlarına doğru yürüdü. Halinden, tavrından, bu civarda pek sık görülen yağ tüccarlarından biri olduğu anlaşılan adam böyle şehrin bir hayli dışında Belediye Zabıta Memurlarını görünce şaşırmıştı. O şaşkınlıkla ceketinin iç ceplerinde bir şeyler araştırıyor ve araştırdığı şeyi bulamadıkça da âdeta ağlar gibi bir sesle:

"— Allah seni inandırsın kardeşim, Arpaçaydan aldım bunları. İşte faturaları da cebimde, İstanbula sevkedeceğim" diyordu.

Hem konuşan, hem de üstünü başını paralar gibi arayan adamın telâşı karşısında Belediye Zabıta Memurları gayri ihtiyari gülümsediler. Zira onlar bu kamyonu Milli Korunma Kanunu tatbikatı gereğince aramak, yağların faturalarını sormak için durdurmamışlardı. Şişman yağ tüccarına bunu anlatıncaya kadar da akla karayı seçtiler. O gün Belediye Reisi onları, faturaları kontrola değil, bambaşka bir işle vazifelendirmişti. Onlar, o gün, şehrin emniyet

kuvvetlerine yardım ediyorlardı. Şehre giriş ve çıkış yasak edilmişti. Dışardan hiç kimsenin Karsa girmesine müsaade edilmiyordu. Belediye Zabıta Memurlarının bu tafsilâtı üzerine şişman yağ tüccarı ile birlikte şoför de pek haklı olarak sordu:

"— Neden?"

"— Bugün Karsa İsmet Paşa geliyor. Onu karşılıyanlar az olsun diye..."

Fakat bu sefer de yağ tüccarı yeni bir terane tutturdu. Yol üstünde böyle ne kadar bekliyeceklerdi? Herkesin işi gücü vardı. Yola çıkmış yolcu yolundan alıkonur muydu? Yağ tüccarı haklıydı ama Belediye Zabıta Memurları ne yapsınlardı? Emir emirdi. Onlara bu yoldan kimse geçirilmiyecek denmişti. Onlar da herkesi geri çeviriyorlardı.

Hâdise geçen haftanın sonunda Cuma günü cereyan ediyordu ve Kars şehrinin hemen bütün yolları, hem içerden dışarı gideceklere, hem de dışardan içeri geleceklere karşı tutulmuştu. Şehrin giriş ve çıkış yollarında polisler, jandarmalar ve Belediye Zabıta Memurları nöbet bekliyorlardı. Kars kelimenin tam mânası ile kuş uçmaz, kervan geçmez bir yer olmuştu.

İstanbulda bir hayli uzun süren ve yorucu geçen muhalefetler arası işbirliği toplantılarının son bulmasından sonra C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü Karsda yapılacak olan C.H.P. İl Kongresinde hazır bulunmak istemişti. Bu, bir nevi seçim kampanyasını açış gezisi, hem de İstanbulda Taşlıkda yapılan toplantılarda alınan işbirliği kararının vatan sathında yarattığı aksülamellerin bizzat genel Başkan tarafından yapılan bir sondajı olacaktı. İnönü İstanbuldan Karsa uçakla gidecekti. Uçak yolculuğu bir hayli yorucu geçmesine rağmen kısa olması sebebiyle tercihe şayandı.

Cuma sabahı Yeşilköyden uçağa binen C.H.P. Genel Başkanı, uçağın güzergâhında olan Ankara ve Erzuruma uğradıktan sonra saat 13.30 da Kars Hava Alanına iniyordu. Uçak inişe geçtiği zaman pencerelerden aşağısını seyreden gazeteciler Kars Hava Alanının etrafının çepe çevre polis ve jandarma kordonu altında olduğunu görerek hayret ettiler. İnönüyle beraber seyahat eden gazetecilerin hayreti biraz da bundan bir kaç ay evvel gene İnönü ile beraber yaptıkları İzmir seyahati ile, bu seyahat arasındaki farkdan doğuyordu. İzmirde Kordon Boyuna biriken onbinlerce kişi, ne polisler tarafından durdurulmuştu, ne de herhangi bir hâdise olmuştu. Ama işte daha aradan iki üç ay geçmeden Karsta, yüzlerce polis ve jandarma ile karşılanıyorlardı. Uçağın tekerlekleri yere temas eder etmez birden alan kenarındaki polis ve jandarma kordonu bir kâğıt yırtılır gibi yırtılıvermişti. Yırtılan kordonun gediklerinden binlerce kişi alana doluyor ve uçağın etrafında halkalanıyordu. İnönünün hemen arkasından uçağın kapısından başlarını uzatan gazeteciler, kordonu yırtan halkın bir an içinde dipçik ve cop yağmuruna tutulduğunu gördüler. İnönüyü görmek için uçağa doğru koşan halkın önüne geçemiyen polisler, jandarmalar ve Belediye Zabıta Memurları son çareye baş vurmuşlardı. Zor kullanıyorlardı. Ama ne yapsalar, Polis Müdür Muavini Fikret Koçak ne kadar uğraşsa İnönüyü bağrına basmak isteyen halkın önüne geçilemiyordu. Tam bu curcuna ortasında patlayan bir silâh, ortalığı büsbütün allak bullak etmişti. Sonradan anlaşıldı ki bu silâh bir kaza neticesinde patlamıştır ve boşa gitmiştir.

Yalnız Kars şehrinin hudutları değil, Kars C.H.P. İl Binasının da etrafı çok sıkı bir polis kordonu altındaydı. Hava alanından şehre kadar yer yer havada getirilen İnönünün otomobili binaya yanaştıktan sonra halk, ısrarlı bir tempoyla Paşayı görmek istediğini belirtince, balkona çıkan İnönü, halkı selâmlamış ve tekrar içeri girmişti. Ondan sonra hoş geldiniz faslı başlamıştı. Son derece neşeli olan C.H.P. Genel Başkanı o gün 10046 kişinin elini sıkarak yeni bir rekor kırmıştı.

Ertesi günü, mutat olduğu üzere kapısı bacası sıkı sıkı kapalı olan bir sinema salonunda, Kars İl Kongresi yapıldı. Kongrede büyük tezahürat arasında konuşan İnönü bilhassa artık İktidarın değişmesi gerektiği noktası üzerinde duruyordu? Bir gün sonra da Erzurum kongresinde hazır bulunan İnönünün ısrarla tekrarladığı cümle "Memleketin kaderinin seçmenin elinde olduğu,, cümlesi idi. Bu arada Erzurumda gazetecilerle yaptığı bir konuşma esnasında da İnönü, seçimlerin öne alınacağını zannettiğini ve iktidara düşen vazifenin, seçim kanununu müsbet bir şekilde tashih etmek olduğunu söylüyordu ki bu, İnönünün mutat iyimserliğinin bir neticesi idi.

Hür. P.

Basübadelmevt

Geçen haftanın sonunda Cuma günü boğucu İstanbul sıcağının kesafet peydahladığı bir saatte, uzun boylu, düz siyah saçlarını arkaya doğru taramış, açık renk elbisesi ile asorti bir kravat takmış gençten bir adam, Sultanahmette Recep Peker'in evi diye meşhur olmuş bir evin önündeki merdivenleri ağır ağır çıkıyordu. Ev, C.H.P. nin eski Başbakanlarından Recep Pekerin evi olarak meşhur idi ama bir hayli zamandır da kapısının üstünde kırmızı zemin üzerine beyaz harflerle "Hürriyet Partisi İstanbul Vilâyet Merkezi" yazılmış kocaman bir lâvha taşıyordu. Recep Peker'in evinin merdivenlerini ağır ağır çıkan genç adam bu eve bir basın toplantısı yapmak üzere gelen İstanbul Demokrat Parti Vilâyet İdare Heyeti eski Başkanı Orhan Köprülü idi.

Toplantının yapıldığı odadaki yeşil çuha örtülü masada gazeteciler arasında bir yere oturan müstafi D.P. li, daha önceden hazırlandığı anlaşılan yazılı bir kâğıdı beraberin-

KARSTA İNÖNÜYÜ KARŞILAMAK İSTEYEN HALK COPLARLA DAĞITILDI (Gazetelerden)

3 ÜNCÜ İNÖNÜ MUHAREBESİ!

Dr. Orhan F. Köprülü
İdeali değişmedi

de getirdiği çantasından çıkardı. Bir çok basın toplantısında yapıldığının aksine, bu yazılı metin teksir edilmemişti ve kısacıktı. Demokrat Parti kurucularından Fuat Köprülünün oğlu, Hürriyet Partisi İstanbul Vilâyet Merkezinde gazetecilere bu kâğıtta yazılı olanlardan başka bir şey söylemek istemiyora benziyordu.

"Burası D.P. dir"

Daha Orhan Köprülü çantasından okuyacağı kağıdı çıkarmağa davranırken aceleci gazetecilerden birisi Orhan Köprülüye hitaben, Hürriyet Partisine giriş sebeplerinin ne olduğu yolunda bir suali yapıştırmıştı. Ama o anda Orhan Köprülü çantasıyla meşguldü. Onun yerine cevap Hür P. İkinci Başkanı Enver Güreliden geldi. Enver Güreli bu suali "Giren çıkan yoktur, Esas D.P. burasıdır, D.P. nin esas programını da bu parti yürütmektedir. Binaenaleyh Orhan Köprülüyü parti değiştirmiş olarak kabul etmiyoruz,, şeklinde cevaplandırmakta âdeta acele etmişti. Bu arada başını, üzerine eğdiği çantasından kaldıran Orhan Köprülü de hafifçe gülümsiyerek kendi beyanatının da aynı mahiyette olacağını söyledi ve elindeki yazılı metni okumağa başladı. Küçük Köprülünün elindeki metinden okuduğu bu beyanat garip bir tesadüf olacak, Enver Gürelinin biraz önce söylediği sözlere tıpa tıp uymaktaydı. Orhan Köprülü diyordu ki: "Hürriyet Partisi gelişen şartlar karşısında D.P nin tabiî bir devamıdır, bunun için kendimi partı değiştirmiş olarak kabul etmiyorum. Zira benim ve benim gibi düşünenleri bundan 11,5 yıl evvel hangi sebepler D.P. ye girmeye sevk etmişse, bu gün de aynı sebepler Hürriyet Partisine girmeme amil olmuştur".

Orhan Köprülünün Hürriyet Partisine katılması ile birlikte doğan bu fikir cidden enteresandı. Hürriyet partisinin kuruluş günlerinde pek revaçta olan ve büyük bir gerçek payı taşıyan fikir yeniden -muhakkak ki biraz da Orhan Köprülünün sayesinde- canlanıyor ve Hür. P. lilere takip etmeleri lâzım gelen asıl yolu bir defa daha gösteriyordu. Hür. P. ida-

Kapaktaki politikacı

RAİF AYBAR

Bundan tam on yıl evvel genç, münevver, yakışıklı bir avukat Bursada politika hayatına atılıyordu. Bir insan genç ve münevver, sene de 1947 olursa elbette ki politikaya D.P. de atılır. Nitekim Raif Aybar da o yıl D.P. saflarına katıldı. Bursalıydı. 1915 yılında Karacabeyde doğmuştu. Babası Karacabey harası eski müdürü Emin Aybardı. Lise tahsilini Bursada bitirmiş. 1936 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuştu. Genç avukat on yıl muhtelif yerlerde kaymakamlık, hukuk işleri ve Emniyet müdürlüğü yapmıştı. 1946'da Emniyet Umum Müdürlüğünde şube müdürü iken istifa etmiş ve Hukuk Fakültesi fark imtihanlarını vererek avukatlığa başlamıştı.

Raif Aybar on yıl evvel gelip Bursaya yerleşirken bu memlekette Demokrasinin bir D.P. zaferiyle kurulabileceğine samimiyetle inanmış binlerce münevverden biriydi. Hemen herkes gibi o da Demokrat liderlerin ateşin Demokrasi aşkıyla büyülenmiş, onlara bağlanmıştı. Mücadelesini elbette D. P. safları içinde ve o müstebit C. H. P. idaresine karşı yapacaktı. Bir defa C. H. P. devrildikten sonra Hürriyet ve Demokrasi güneşi vatan sathında doğacaktı. 1950 seçimleri bu hava içinde gelip çattı ve Bursa Demokrat Parti İl İdare Kurulu azası olmuş bulunan genç avukat o seçimler sonunda Bursa milletvekili sıfatıyla Meclise girdi. Mecliste takdir ve sevgi kazandı. Bunun neticesidir ki Raif Aybarı 1950-54 arasında müteaddit defalar D. P. Grup İdare heyetinde görüyoruz.

Ama genç avukat Meclise girdikten sonra prensiplerini değiştirenlerden olmadı. D. P. Grubu içinde Demokratik esaslara ve hukuk devleti nizamına sadakatı ile şöhret yaptı. Grubun hükümete hakim olması fikrinin devamlı takipçilerindendi. İcra ne zaman Gruba tecavüze kalkışsa karşısında bulduklarından biri de Raif Aybardı. Zira genç avukat inanıyordu ki kontrolsuz, murakabesiz bir idare, sonunda mutlaka dejenere olur. Genç avukat bu kadarla da kalmadı; amme hizmetindeki suistimallerde mücadele hakkındaki 25. maddesi Bursa delegasyonu kanalıyla onun şahsen müdafaa ettiği bir teklif olarak D. P. 3. Büyük Kongresinde kabul edilmişti. Şimdi D. P. İktidara geçti diye mücadelesinden vaz mı geçecekti? Geçmedi. Nitekim Menderes II. kabinesine itimadsızlık reyi veren 61 milletvekilinden biri de o oldu.

Ne var ki İktidardaki D. P. artık bu nevi Demokratlardan hoşlanmıyordu. Demokrat dediğin biraz söz dinler olmalıydı. Nitekim Raif Aybarın 1950-54 arasındaki parti için tenkitçilik ve şefe muhalefeti 1954 seçimlerinde partisinin aday yoklaması mücadelesinde aleyhinde şiddetli kampanyaya yol açtı. Ama Bursada o kadar takdir ediliyordu ki yoklamayı kazanıp aday, sonra da seçimi kazanıp milletvekili oldu. Yeniden Meclise geldiğinde hep o aynı Raif Aybardı. Kabul edilen antidemokratik kanunların hepsine muhalefet etti ve hepsinin aleyhinde rey kullandı. 1955 de onu ilk İspatçılar arasında görüyoruz. Malûm hâdiselerden sonra elbette ki D.P. de yeri kalmamıştı. İstifa etti ve Hür.P.yi arkadaşlarıyla birlikte kurdu. Bir yandan da Mecliste çalışmalarına devam ediyordu. Meclis, Dr. Sarol hakkında en ziyade onun mükemmel müdahalesinin tesiri altında kalarak tahkikat kararı verdi. Fakat D.P. artık bambaşka bir mahiyet almıştı. Muhalefetin İşbirliği yapması lâzımdı. Taşlık konuşmalarına genç Bursa milletvekili, Feyzi Lûtfi Karaosmanoğlunun İsviçreye hareketinden sonra Hür.P. temsilcisi olarak katıldı. Tıpkı Fuad Arnalar ve Enver Güreliler gibi o da anlamıştı ki C.H.P. nin devrilmesiyle memlekette Hürriyet havası esmemiştir. Şimdi bilâkis C.H.P. nin yanında ve İnönünün etrafında toplanarak sert bir mücadele daha vermek lâzımdır. Zafer ancak ondan sonra kazanılabilecektir.

Raif Aybar bu işin adamıdır.

recileri bir ara yanlış bir zehaba kapılmış ve asıl gayelerini unutmuşlardı. İlk günlerin heyecanı bazı Hür. P. lilere D.P. karşısında ikinci büyük parti olma kaprisini aşılamıştı. Halbuki bu düşünce daha hareket noktası bakımından yanlıştı. Hür. P., D.P. den sonra gelen ikinci parti değil, bizzat D.P. nin yerini almakla hayat bulabilirdi. Eğer Hür. P. hem D.P. hem C.H.P. hem de C.M.P. den memnun olmayanları toplayarak büyümek hülyasında devam etseydi, doğrusu netice bu güne kadar olanların da gösterdiği gibi hiç de bu partinin lehine cereyan etmiyecekti. Hür. P. için tek yol vardı, o da D.P. yi yıpratmak, D.P. lileri 1946 prensiplerine bağlı asıl D.P. nin kendileri olduğuna inandırıp onları kendine çekmek. Nedense Hür. P. liler bir hayli zamandır bu yolu unutmuşa benziyorlardı. Bu bakımdan Hür. P. idarecilerine Orhan Köprülü tarafından telkin edilmişe benzeyen bu yeni -aslında eski- fikir bir hayli calibi dikkatti. Muhakkak ki bu fikrin samimiyetle benimsenmesi Hür. P. için şimdiye kadar kaybedilmiş olan zamanı kazandırabilecek tek çare idi.

Orhan Köprülünün Hür. P. ye katılması pek de sürpriz tesiri uyandırmamıştı. Nitekim toplantı sırasında bir gazeteci bu noktaya işaret ettiği zaman bizzat Orhan Köprülü de bu fikri tasdik etti. Orhan Köprülünün Hür. P. ye intisapı ile beraber ortaya yeni bir mesele daha çıkıyordu. Köprülüler ailesinin siyaset sahasında adı duyulan dört ferdi de Hür. P. ye katılmışlardı ama, Köprülülerin en büyüğü ve en meşhuru olan beşinci Köprülünün; Demokrat Partinin dört kurucusundan biri olan Fuat Köprülünün durumu ne olacaktı? Efkârı umumiye asıl bunu merak ediyordu. Nitekim gene Sultanahmetteki aynı toplantıda bir gazeteci bu suali dolambaçlı bir şekilde de olsa sormadan duramamıştı. Acaba Orhan Köprülünün Hür. P. ye girişinden babası Fuat Köprülünün haberi var mıydı? Varsa bu kararı nasıl karşılamıştı? D.P. İstanbul İl Başkanlığını yaptığı sırada, politika hayatında hayli pişmiş olan Orhan Köprülü, bu sual karşısında hiç renk vermemiş ve büyük bir soğukkanlılıkla "Ben kararlarımı tek başıma veririm ve tatbik ederim, babamın ondan sonra haberi olur" demişti. Beni çocuk mu sayıyorsunuz, der gibi bir serzeniş ifade eden bu cevap tabiî ki gazeteciyi susturmuştu. Ama şurası da muhakkaktı ki Fuat Köprülü de uzunca bir zamandır gidişine muhalif olduğunu hareketleri ile ihsas ettirdiği D.P. nin bu gidişini durduramıyacağına iyice kanaat getirdiği gün muhakkak ki öbür Köprülüleri de gölgede bırakan bir âlâyı vâlâ ile D.P. den ayrılacak ve pek muhtemel ki Hür P. ye katılacaktı. Ama Fuat Köprülüye göre daha bunun için biraz vakit vardı.!.

Yeni iltihaklar

Orhan Köprülünün Hür. P. ye katılışından bir kaç gün sonra bu haftanın başında Hür. P. ye mahiyeti itibariyle hayli enteresan bir iltihak daha oluyordu. Demokrat Partinin İstanbulda ilk kurulmasında mühim roller oynamış olan ve o zamanki Vilâyet Müteşebbis İdare Heyeti Başkanlığını yapmış olan Prof. Dr. Sani Yaver de D.P. nin totaliter bir rejime doğru kaydığı iddiasıyla bu partiyi terk edip Hür. P. ye kaydoluyordu. Vaziyete bakılırsa seçimler arifesinde D.P. İstanbul teşkilâtı suyu çekilmiş bir çeşmeye dönecekti. Zira bu parti içindeki bütün idealistler ve eski elemanlar teker teker çekilmeye başlamışlardı. Bunda elbette ki "Hakiki D.P. burası, Hür. P. dir" formülünün rolü büyüktü. Üstelik İşbirliği ile Hür. P. bir şansa malik oluyordu.

Başa geç gelen akıl

İstanbulda işbirliği toplantılarının yapıldığı günlerde liderleri en çok üzen şeylerden birisi hiç şüphe yok ki Burdurdan çıkan çatlak bir ses olmuştu. Eğer Burdurdan gelen bu ses, şöyle böyle birisinin sesi olsaydı muhakkak ki pek aldırılmazdı. Ama ne yazık ki bu ses Hür. P. kadrosunun birinci sınıf elemanlarından birisinden çıkıyordu ve işbirliğinin şiddetle aleyhinde bulunuyordu. Gazetelere akseden rivayete göre Hür. P. Meclis Grubu Başkanvekillerinden olan Fethi Çelikbaş Türkiyenin her yerinde yapılsa bile Burdurda işbirliğinin yapılmıyacağı yolunda bir iddiaya girmişti. İşte, işbirliği toplantılarının yapıldığı günlerde bilhassa Hür. P. liderlerini müşkül durumda bırakan bu haber Fethi Çelikbaşın bu hafta başında Hür. P. İkinci Başkanı Enver Güreliye gönderdiği bir mektupla tevile çalışılıyordu. Fethi Çelikbaş mektubunda, Burdurdaki sözlerinin yanlış anlaşıldığını yazıyor ve işbirliğinin tahakkukundan dolayı duyduğu memnuniyeti belirtiyordu.

Dış Politika

Umulmayan misafir

Geçen haftanın sonunda bir askerî uçak İstanbula 60 yaşlarında, saçsız, şişmanca bir adam getiriyordu. Misafir hiç te mühim bir şahsiyete benzemiyordu. Yeşilköy hava alanında büyük misafirlere mahsus, mutad kalabalıktan eser yoktu. Mütevazi görünüşlü adam, kendisini karşılayan Amerikan konsolosu ile beraber doğru Hilton Oteline gitti. Orada iri cüsseli Büyük Elçi Warren ile uzun bir konuşmaya daldı.

Bu ehemmiyetsiz görünüşlü adamın ani ziyaretiyle İstanbulun siyasî manzarası birden bire değişiverdi. Eski payitaht, dünyanın en mühim siyasî merkezi haline geldi. Bu haftanın başında bütün dünya gazetelerinin baş sayfalarını İstanbul mahreçli haberler işgal ediyordu.

Tarihî şehre bir Washington havası veren bu gölgede kalmaya çalışan adam, Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Orta Doğu İşleri Müdürü Loy Henderson idi.

Kral Hüseyin — Celâl Bayar — Kral Faysal

Suriyede neler oluyor?

Mesut bir tesadüf, kralların en küçüğü Hüseyin de birkaç gün evvel İstanbula gelmişti. Kralların ortancası Faysal, amcası Veliaht Prens Abdülilah ile birlikte yaz başından beri Bebek açıklarına demir atmıştı.

Henderson'un gelişiyle beraber gazetelerimizin "sosyete" haberlerini renklendiren iki delikanlı kralın ismi de "siyasî" sütunlarla hicret etti. Şâle köşkünde yapılan toplantılarda onlar da hazırdılar.

Konuşmalar son derece gizli tutuluyordu. Yıldız parkı etrafında sıkı emniyet tedbirleri alınmıştı. Cumartesi günü öğleden sonra meşhur parkta mutad gezintilerini yapmaya gelen sevdalılar demir kapıların kapalı olmasına bir türlü mâna veremediler.

Şâle Köşkü toplantıları

Şâle Köşkünde neler cereyan ediyordu? İstanbula "dinlenme" ye

gelen genç krallar, ne diye koskoca hafta sonunu dört duvar arasında geçiriyorlardı? Amerikanın Orta Doğu İşleri Müdürünü hangi rüzgâr İstanbula atmıştı?

Gazeteciler bu suallere hiç bir cevap alamadılar. Bütün bildikleri Şâle Köşkünde Orta Doğuyu ilgilendiren mühim meselelerin konuşulduğu idi.

Suriyedeki son hâdiseler Amerikayı bir hayli şaşırtmıştı. Suriyenin hudut komşularının şeflerinin İstanbulda toplanmasının sebebi her halde bu olsa gerekti.

Tabiidir ki Henderson Türk-Amerikan münasebetlerini ilgilendiren diğer meseleleri de görüşmek fırsatını kaçırmamıştı. Türk - Rus iktisadi münasebetlerinde son zamanlarda "muazzam terakkiler" kaydedilmişti. Bu hususta Amerikanın da her halde bize söyliyeceği ufak bir çift söz vardı. Büyük müttefikimizin son zamanlarda büyük bir alâka gösterdiği Kıbrıs işi de herhalde unutulmamıştı. Cumhuriyet hükümetinin Amerikadan dostça da olsa, bir hayli şikâyeti birikmişti. Amerika bir türlü Kıbrısın taksiminin tek hal çaresi olduğunu kabul etmek istemiyordu. Türkiyeye yapılan iktisadi yardım, ihtiyaclar göz önünde tutulursa çok azdı. Atlantik Paktının en büyük üyesi, bir türlü Bağdat Paktına katılması gerektiğini anlamıyordu. Eğer zihinler Suriye hâdiseleri ile meşgul olmasaydı bu şikâyetlerin hikâyesi bir hayli zaman alırdı. Fakat herkes Suriye hâdiseleri karşısında nasıl hareket etmek lâzım geldiğini kendi kendine soruyordu.

Eisenhower Doktrininin gayesi, Orta Doğuyu Rusyanın eline düşmekten kurtarmaktı. İngilizlerin çekilmesiyle bölgede büyük bir boşluk açılmıştı. Gaye Rusyaya en ufak bir gedik bırakmadan boşluğu doldurmaktı.

Fakat evdeki hesaplar çarşıya uymamıştı. Başında kavak yelleri esen genç subaylar sayesinde, Rusya Suriyede kurduğu köprü başını genişletiyordu. Ufacık bir devlet koskoca Amerikaya kafa tutuyordu. Bu filin, yaramaz sinekle olan macerası gibi birşeydi. Acaba haddini bilmez sinek, kocaman fili sinirlendirmiş miydi.

Amerika gazetelerine bakarsanız, filin son derece kızdığına hükmetmek lâzımdı. Komünist peyki haline gelen Suriye hükümetinin iyi bir dersi hak ettiğini yazıyorlardı. Fakat ne tuhaf.. Amerika Suriyenin Komünist olmasına tahammül edemez diyeceklerine, Türkiye güney hudutlarında bir komünist devletin teessüsüne müsaade edemez diyorlardı.

Batı gazetelerinden endişe edici daha bir sürü haber vardı. Hükümet darbelerinde ihtisas yapmış Rus Casusluk Şefi Serov'un Ürdün'de Hüseyin'i devirmek için bir komplo hazırladığı bildiriliyordu. Suriye Rus gönüllüleriyle dolmuştu. Amerika ve Avrupa gazeteleri yangına körükle gidiyorlardı.

Acaba Suriyenin hudut komşuları ne düşünüyorlardı? Geçenlerde Suriye'ye bir ültimatom veren Ürdün'ün bu memlekete taarruza geçeceğinden ciddi olarak korkulmuştu. Türkiye de Suriyenin gidişinden hiç hoşlanmadığını müteaddit defalar belli etmişti. Suriyeye karşı daha fazla zecri tedbirlerin alınması, komşuların her halde hoşuna gidecekti. Acaba silâhlı müdahele de bu "zecri tedbirlerden" biri olacak mıydı. Şâle Köşkü toplantılarına Suriyeli siyasi mültecilerin de katıldığı söylentileri böyle bir ihtimalin pek de abes sayılamayacağını gösteriyordu. Gurbetteki Suriyeli siyaset adamları, hiç, şüphesiz, şimdiki hükümetin zorla devrilmesinde en ufak mahzur görmiyeceklerdi. Bazı tecrübeli Türk siyasi yazarları bu tehlikeyi derhal görmüşler, Suriye hâdiselerini pek mühimsememeye çalışıyorlardı. Sabık Büyük Elçi Numan Menemencioğlu "Suriye'nin komünizmi de kendine mahsus bir hüviyet taşır. Rengi, icap ettikçe koyu kızıl olduğu gibi, lâzım geldikçe de soluk pembeye kolaylıkla tahavvül edebilir" diyordu. İnsan aklına ister istemez Yugoslavya geliyordu. Komünist Yugoslavya'ya, ders vermek şöyle dursun, askerî bir pakt bile imzalamıştık. Fazla heyecanlanmak için ortada mühim bir sebeb yoktu.

Loy Henderson

Suriyeye ne yapmalı?

Sabık devlet adamı Şükrü Kaya daha açık konuşuyordu. Müşterek Savunma ve atom harbi devrinde Suriye'nin şu veya bu olmasının ne tesiri olabilirdi ki?

Güney hudutlarımızdaki politik durumun değişmesi ve "Türkiyenin kendi kendini âdeta tahammül edilmez bir tehlikeye mâruz hissetmesi arasında" karlı dağ vardı. Bu durumda "Suriyeliler için beslenecek his hiddet ve infial değil, iyi komşuluk, dostluk duygularıyle hayırlı dilekler" olmalıydı.

Tecrübeli yazarlar hiddet ve infial ile acele kararlar alınmasından korkuyorlardı. Endişeleri her halde yersiz değildi.

Toplantılardan sonra ayni endişe ile gazeteciler, Orta Doğu İşleri Müdürüne Amerikanın yeni siyasetinin ne olacağını soruyorlardı. Henderson bu suali gülümsiyerek cevaplandırdı: "Amerikanın yeni Orta Doğu siyasetinden haberim yok. Eğer siz böyle bir şey biliyorsanız beni de aydınlatınız."

Evet, şimdilik şark cephesinde yeni bir şey yoktu.. Fakat her an birşeyler olabilme ihtimalleri mevcuttu. Son haberler meşhur Altıncı Filonun Akdenizde toplandığını bildiriyordu.

Ankara konuşmaları

İstanbulda başlayan konuşmalar bu hafta Ankarada Başvekâlet binasında devam etti. Mütevazi Henderson'un Başşehirde bulunduğunun, Ankaralı gazeteciler farkına bile varmamışlardı. Görüşmelerden de mutat üzere hiç bir haber sızmamıştı. Bununla beraber son zamanlarda Rusya ve Orta Doğuda olup bitenleri herkesten evvel dünyaya yayan Londra bu sefer de çabukluk rekorunu kırmıştı. Londra kaynaklı haberlere göre Başbakan Menderes Amerikanın çok ihtiyatlı "bekle ve gör" siyasetini tasvip etmiyordu. Rusların boğazlardan geçerek Orta Doğuya silâh göndermesi behemahal önlenmeliydi. Harp pahasına bile olsa, Rus silâhı bu bölgeye girmemeliydi. Aksi halde durum gitgide hür dünyanın aleyhine dönecekti.

Anlaşılan enerjik Başbakan Menderes ne Montreux anlaşması, ne harp tehlikesi karşısında geriliyordu.

Ne tuhaf, dünyanın en kudretli devleti Amerika "çok enerjik" davranmaktan çekinirken daha küçükler gözünü budaktan sakınmıyorlardı.

BURALARDA...

İstanbul, 22 (a.a.) — Dost ve kardeş Haşimi Ürdün Kralı Majeste Hüseyin hususi bir ziyaret için bugün saat 16'da uçakla İstanbula gelmiş ve Yeşilköy Hava Meydanında Reisicumhur Celâl Bayar, Başvekil Adnan Menderes tarafından karşılanmıştır. Karşılamada Devlet Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Hariciye Umumi Kâtibi Büyük Elçi Melih Esenbel...

... VE ORALARDA

Roma, 25 (a.a.) — Ürdün Kralı Hüseyin bugün uçakla İstanbuldan Romaya gelmiştir. Başvekâlet Protokol Dairesi Şefi ve yüksek memurları tarafından karşılanan Kral...

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

— IX —

Samim H. TARI

Demokratik rejim içinde yaşama azmi, temeli içtimaî mukavele ile atılan toplumun kuruluşu ile başlar. Kendi kendini idare etme sistemi olan rejim, insanların arzusu ve medenî cemiyetlerin idare şekli, ferd ile toplumun hak ve hürriyetlerinin eşit şartlar içinde korunma nizamıdır. Bu yolu seçenler hürriyet, ilerleme ve refah yoluna adımını atmış veya atmağa başlamış aklıselim li cemiyetlerdir.

Demokratik idare her milletin gelişme, yaşayış tarzı ve anlayışına göre değişir. Meselâ; eski Almanyada Hitler, İtalyada Musolini ve Arjantinde Peron idareleriyle Amerika, Fransa, İngiltere gibi milletlerin idareleri arasında görülen barız farklar olduğu halde her iki idare şekli, anlayışlarına göre demokratik rejim diye isimlendirilir. Birisi kendinden öncekilerin tahakkümlerini defetmek ve kendi gururunu hakim kılmak, total zihniyeti demokratik zihniyet yerine telkinle mevkilerini tahkim etmek kararındadır. Diğeri hakikî faziletli bir rejim olarak inanmak ve milletin hak ve hürriyetlerine riayeti rejimin asil unsuru haline getirmeğe gayretini sarfetmektedir.

Her iki halde de demokrasiden ve onun esaslı faidelerinden bahsedilir, fakat tatbikatta değişir. Onun için bu idare şekillerini güdümlü ve faziletli demokrasi diye iki bölümde mutalaa etmek mümkündür:

Güdümlü demokraside de, görünüşte faziletli demokraside olduğu gibi iş başına seçimle geçilir, lâkin şef veya zümresinin istedikleri seçilir. Hattâ teşkilâtın şeften habersiz iş başına geçirmek istedikleri adaylar seçim listesinden silinir, istenilenler yerini alır. Madalyonun ters tarafı gösterilmek suretile millet olup bitenden haber almaz. Seçimlerden sonra şefin idarecileri değişmez kaide ve mevkilerini muhafaza devam ederler. Değişen bir şey zuhur ederse şefin fikirlerine aykırı fikir serdedenlere ya dağ yolu veya ceza evi gösterilir. Fikrinde ısrar edenler de saf harici ettirilir. Zihniyet bu şekilde açık ve aşikâr olduğu halde seçilenler dışında kalan büyük kitlelere, mevcut imkânlardan istifade edilerek demokratik esaslardan bahisle hitapta bulunurlar. Hitler, Musolini ve Peron bunların birer mümessili idiler. Zahiren söz ve egemenlik milletindi, tatbikatta ise şef veya diktatörün veya tahakküm zümresinindi. Bu zihniyeti taşıyanlarda ihtiras her şeye hakimdir. Şiddetli hüküm ihtiva eden kanun ve kararlarla toplantı ve seyahat hürriyetleri tahdit edilir, muhalefet ve basın susturulur, bilhassa basın iktidarın yardakcısı haline getirilir, umumî efkârı aydınlatma yolunda her türlü fedakarlığı göze alan gazeteciler sudan birer bahane ile cezalandırılır, aydın fikirlere yer verilmez, devletten gelen saadetle refah mertebelerine yükselen istismarcı, mideci, dalkavuk ve riyakârlar geniş imkanlardan faydalanarak medhiyeler yapar, memlekete yapılan hizmetleri olagan bir olay haline sokarak etrafı avutmağa çalışır v.s.

Diğeri yani faziletli demokrasi; insan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren fazilet rejimidir. Esasen mevzuun anasırı da bu rejim içinde yaşama azmidir. O halde, güdümlü demokrasinin tam zıddı olan hür bir idaredir. Bu rejim içinde aktif saha bulunur. Fikir ve doktrinler bu saha içinde inkişaf ve tenevvür eder, onun tamamlayıcı unsuru olan eğitim önem kazanır, serdedilen fikirlerden istifade edildikçe yeni düşünceler meydan bulur, iyi niyet taşıyan düşüncelerin ana hatları şu suretle anayasada yer alırsa hür düşüncelerin hakim bulunduğu rejim tahakkuk safhasına girer. Bunun için: Milletin bünyesine uygun nisbî temsil seçim usulü, tarafsız Cumhur ve Meclis Başkanları, (hangi partiden olurlarsa olsunlar seçildikten sonra tarafsızlıklarını ilân etmelidirler.) Çift meclis, (Birinci meclisten çıkan kanun ve tefsirler ikinci meclisin tetkik ve tasvibinden sonra tasdike sunulmalıdır.) kuvvetler arasında muvazene temini, (teşriî, icraî, kazaî kuvvetler) (Bilhassa kazaî kuvvetin icra kuvveti tesirinden kurtarılması gerektir. Mahkemelerin anayasaya aykırı kanunlara müstenit hüküm vermemesi için de bir anayasa mahkemesi tesisi ve hakimlerin teminatla mesailerine devamını sağlamak bakımından hakimler şûrası tesis edilmelidir.) Memleketin ekonomik gelişmesini sağlamak üzere bir iktisat şûrası tesisi, okur yazar olmayan bütün vatandaşları en az okur yazar hale getirmek, en ücra köşedeki köye varıncaya kadar hiç olmazsa ilkokula kavuşturmak ve tahsil çağında bulunanların mazaret kabul etmeksizin ilkokula devamını sağlamak, diğer ilim müesseseleriyle yakinen alâkalanmak üzere eğitim ve öğretim şûrası tesisi, 4 cü kuvvet olarak ve fahrî teftiş kurulu vazifesini yapan basın serbestisi, özel ve tüzel kişiliklerin mülkiyet ve tasarruf haklarının teminat altına alınması, Devlet ve radyo idaresinde tarafsızlık temini, kamu hizmetlerinde çalışan memurun, haklarının teminat altına alınması, üniversite muhtariyeti, (idarî ve ilmî çalışma bakımından) toplantı ve seyahat haklarının teminata bağlanması gibi esaslı hatlar anayasada yer almalıdır.

Demokratik rejimin başlıca şartlarını kavrayan milletler, kendilerini idare etmek üzere seçecekleri zevatı seçmekte hassasiyet göstermeli ve seçildikten sonra iktidarı ele alanları muhalifler vasıtasile murakabe ettirmelidir. İktidara geçenler murakabeden kaçınır veya güdümlü demokrasiye yöneldikleri muhalefet tarafından önlenemediği görüldüğü takdirde derhal seçenlerin ikazına mâruz bıraktırılmalıdır. Müteakip seçim devresinde demokratik esastan inhiraf edenler seçilmemek suretile cezalandırılmalıdır. Bu suretle hareket eden milletler demokratik rejim içinde yaşayabilirler.

Politikacılar

Mediha Bölükbaşı
"Kırşehir C.M.P." mi?

Yeni bir aday

Üç gün, üç gece çocuğunun başından bir dakika bile ayrılmayan orta boylu, topluca, ağır hareketli fakat insana son derece itimat telkin eden tavırlı ana, yavaşça oturduğu yerden doğruldu. Gözlerinde üç gündür bir dakika bile uyumamış olmanın yorgunluğuna rağmen bir sevinç parıltısı vardı. Tam üç gün üç gecedir baş ucunda beklediği kızı Gül'ün ateşi düşmüş ve çocukcağız bir ara gözlerini açmıştı. Yavrusunu büyük bir şefkat ve endişe içinde bekleyen kadın, halen Ankara Merkez Ceza ve Tevkif Evinin kalın duvarları arkasında sanık olarak yatmakta olan Osman Bölükbaşının eşi Mediha Bölükbaşı olup, baş ucunda beklediği cocuk da kızı Gül idi. Gül, nasıl olduğu anlaşılmayan bir şekilde son günlerin yaygın hastalığı olan Asya Gribine yakalanmış ve birden ateşi yükselmişti. Daha ilk anlarda, doktor gelmeden bile genç anne teşhisini koymuştu. Kızı, Asya Gribine yakalanmıştı. Bütün araz bunu gösteriyordu. Önce bir kırıklık başlamış, bunu 40 hattâ 41 dereceye kadar yükselen bir ateş takip etmişti. Gül yattığı yerde boğazının çok ağrıdığından şikâyet ediyor ve hastalık sebebile kanlanan gözlerini bir türlü açık tutamıyordu. Nitekim çağrılan doktor da genç annenin teşhisini doğru çıkarmıştı. Çocuk Asya Gribiydi. İcab eden bütün tedbirler alınmıştı ama. bu Asya Gribi öyle bir hastalıktı ki seyrini tamamlamadan hiç bir ilâç kâr eylemiyordu. Doktor herhangi bir ihtilata karşı penisilin iğnesi yapmış, boğazdaki gıcığı yumuşatmak için de bir ilâç vermişti. Ama bütün bunlar üç gün boyunca Gülün bir türlü ateşini düşürmemişti. Bu üç gün boyunca da genç anne yavrusunun başından bir an bile ayrılmamıştı.

İşte ancak üçüncü günün sonundadır ki yavrusunun ateşinin birden düştüğünü ve çocuğun gözlerini açtığını gören genç anne Gül'ün başından ayrılmış ve istirahate çekilmişti. Günlerden Pazardı ve geçen haftanın son günüydü. Ancak bir iki saat uyuyabilen genç anne yeniden doğrulduğunda sokağa çıkmak için hazırlanmağa başladı. Zira onu bekleyen yalnızca kızı Gül değildi. O gün, hapishanenin ziyaret günü idi ve hapishanenin kalın duvarları arasında yatan Osman Bölükbaşı da kendisini beklemekteydi. Genç kadının bir vazifesi de kocasını ziyarete gitmek idi. Yanına oğlu Deniz'i alan Mediha Bölükbaşı biraz sonra Ankara Merkez Ceza ve Tevkif Evinin kapısı önünde sırasını bekliyordu. Hilton adıyla anılan 10 uncu koğuşun ziyaret saatleri her ne kadar kapıda asılı listeye göre saat 14 ile 14.30 arasında gösteriliyorsa da bu listeye doğrusu pek de rağbet edilmiyordu. Kimi zaman saat 14'ten evvel, kimi zaman da 14.30 dan bir hayli sonra içeriye girmek mümkün oluyordu. İçerde ise bir takım kapılardan geçtikten, üst baş arandıktan sonra kapanılan bir hücreden ve iki katlı cam duvarlar arasından ancak bağıra bağıra 10 dakikalık bir konuşma payı bırakılıyordu.. Mediha Bölükbaşı epey zaman vardı ki bu âdet ve usullere alışmıştı. İlk günlerde pek yadırgadığı bu delikli camlar arkasından konuşma âdetine yavaş yavaş uymuştu. O gün de hapishane kapısında bir hayli bekleyen Mediha Bölükbaşı kocası ile ancak 10 dakika görüşebilmiş ve ona aileşinden haberler getirmişti. Osman Bölükbaşı pek sevgili kızın Gülün hastalığına üzülmüş ama bu hastalığı atlatma haberine de sevinmişti. Oğlu Deniz ise ufacık boyu ile delikli cama yetişmeğe çalışarak, annesinin yanından doğru babasına kendisini cok görecekleri geldiğini söylemeğe çalışıyordu. Osman Bölükbaşı da karısına ve oğluna kendi sağlığı hakkında malûmat veriyordu. Bölükbaşı sıhhatçe iyi idi. Tek üzüntüsü çocuklarından uzak olması idi. İçerde de boş durmuyor, çalışıyor ve okuyordu. Bölükbaşı o gün elinde bulunan Mithat Paşanın hayatına ait bir kitabı okuyup bitirdiğini başkaca da okuyacak bir şeyi kalmadığını karısına söylüyordu. Evdeki kütüphanesinden Yeni Anayasalar diye üç ciltlik bir kitap olacaktı. Şayet mümkün olursa kendisine yemek getiren Hasan Efendi ile bu kitabı yollamalarını karısından istiyordu.

İlâ da Bölükbaşı

Seçimlerin öne alınması yolundaki dedikoduların çok sıklaştığı şu günlerde Kırşehir'de de yeni bir cereyan başlamıştı. Kırşehirli bir takım C.M.P. liler önümüzdeki seçimler için Osman Bölükbaşıyı aday gösteremeseler bile hiç olmazsa onun yerine Mediha Bölükbaşıyı aday göstermek ve Meclise milletvekili olarak sokmak istiyorlardı. Bu hususta gerek Kırşehir C. M. P. İl Başkanlığına gerek Ankaradaki Genel Merkeze bir hayli müracaat yapılmıştı. Öyleki Kırşehirliler ne olursa olsun aday listelerinde bulunacak bir "Bölükbaşının" seçimleri kazanacağına inanıyorlardı. Bu hususta henüz selâhiyetliler bir şey söylememişlerdi ama kuvvetle tahmin edilebilirdi ki önümüzdeki seçimlerde Mediha Bölükbaşı Kırşehir listesinde milletvekili adayı olarak yer alacaktır.

Osman Bölükbaşı hapishanede günlerini geçire dururken bu haftanın başında Hürriyet Partisi Tokat Milletvekili Hasan Kangal da T. B. M M. Başkanlığına yazılı olarak ve Adalet Bakanı tarafından cevaplandırılması kaydıyle şöyle bir soru önergesi veriyordu: "T.B.M.M. Başkanlığına, aşağıdaki sorunun yazılı olarak Adalet Bakanı tarafından cevaplandırılmasını rica ederim.

Kırşehir Milletvekili olup ve halen uzun zamandır mevkuf bulunan Osman Bölükbaşı hakkındaki tahkikat ne safhadadır?"

TÜRKİYE, YIL 1957...

Aydemir BALKAN

Şu on yıllık cemiyet ve millet hayatımızın ilerde bir tarihçesi yazıldığında torunlarımız mutlaka bizlere şaşacaklardır. Şuursuzluğumuz, gerçekleri görmemekteki inadımız, safdilliğimiz, manevi boşluğumuz ise elbet onlar için iftihar vesilesi olmayacaktır. Hâdiselerin bir an dışına çıkıp salimen düşünürsek bugün biz bile göreceğiz ki bütün iddialarımıza, bütün böbürlenmelerimize rağmen rüştümüze varmış olmaktan daha hayli uzağız.

En basit dâvalarda dahi - arifi, âlimi - pusulayı şaşırır; en iptidai meselelerde dahi - ermişi, okumuşu- her lâfa, savrulan her hikmete, dinlenilen her nağmeye inanır olduk. En önemli dâvaları öyle hafiften ele alış, öyle sakat bir yorumlayış, veya öyle yanlış bir çözme tarzımız var ki Descartes'tan üç asır sonra bu emeklemeye şaşmamak kabil değildir... Bu emeklemeyi bir de palavra edebiyat, nutuklar ve yazılarla gülünç bir safsata takip etmekte; yılların ataletiyle zaten gevşemiş beyinlerimiz büsbütün dumura uğramaktadır. Yirmi yıl evvelki gazete kolleksiyonlarını açınız: Bu günkü derecede küçük, seviyesiz, mesuliyetten, şuurdan uzak lâflar göremezsiniz..

Millî veya milletlerarası hiç bir davayı soğukkanlılıkla, müsbet elemanlara dayanan bir tahlil tarziyle ele alamaz, tartışamaz olduk. Değil komşu devletlerde, kendi memleketimizde dahi en basit, en aşikâr gerçekleri göremez hale geldik. Bilerek veya bilmiyerek katıldığımız bu demagoji tufanı ve bir kaldırım edebiyatı yayılıp gitmiştir. 1957 yılı Türkiyesinin bu yazılarını, nutuklarını toparlayıp saklasak ve şu garip atmosferin tesirinden uzak kaldığımız başka bir muhitte okusak, cemiyetimizin içinde bulunduğu acı şartları idrak ederiz...

★

Öyle hâdiseler vardır ki, bizler için ikaz sesleri olmalıdır. Bunlar artık hükümet veya rejim dâvası olmaktan çıkmıştır. Bu hâdiseler sosyal düzenimiz, toplum hayatımız, kısaca milletçe varlığımız için tehlike çanlarıdır. Düne kadar efendiliğini yaptığımız milletler bugün her sahada yükselirken bizde gerek fikir, gerek sanat alanında bir gerileme vardır. Fakat en acı tarafı milletçe baskıya, hürriyetsizliğe, adaletsizliğe gösterdiğimiz tepkiler gittikçe zayıflamaktadır. Halbuki bir milleti aşiretten ayırt eden farklar bunlardır. Bütün bu ikaz seslerine, tehlike çanlarına rağmen bu kayıtsızlığımız ve ataletimiz devam ettikçe torunlarımıza övünebileceğimiz bir "emanet" bırakacağımız çok şüphelidir. Çünkü en önemli bir dâvanın bizde alâkası, tepkisi iki günden fazla sürmemektedir. Sultanahmette asılan adamı seyretmek için binlerce "meraklı" toplayabilen bu zavallı cemiyetimiz meselâ kapatılan işçi sendikalarıyle, baskıya mâruz kalan yargıçlarla veya hapsedilen politikacılarla gazetecilerle üç günden fazla kafa yoracak zahmeti bulmaktan acizdir. Yüzümüzü kimlere döneceğiz?.. Aydınlar mı, gençlik mi?.. Onların ataleti, onların lâkaydisi ise en endişe vereni değil midir?

Atatürk'ün birinci eseri olan Millet Meclisinde yine Atatürkün birinci düşmanının, bir yobazın savunması yapılabilmekte ve yine Atatürkün birinci güvendiği varlık olan Türk gençliği yerine Atanın emanetini, Cumhuriyetin bekçiliğini, yetmişlik bir genç, yıllarla sonra yine İnönü yapmak zorunda kalmakta ve hâdise gençliğimizde bir basketbol maçının dahi heyecanını uyandırmamaktadır...

★

Bu kollektif atâlette elbet suçu olanlar çoktur. Vaktiyle gecelerin temel atma törenleri veya hazine odasını vatandaşlara teşhir gibi mizansenleri düşünenler bugün de yeni metodlar bulmaktadırlar. Fakat bu herşeyi izah eder mi? Ancak şu var ki artık her haklı çığlık kolaylıkla bir demagoji tufaniyle boğulmakta veya genel alâkasızlık içinde denejere edilebilmektedir.

Umumî efkâr atâletinden bir an için sıyrılıp pahalılık veya antidemokratik kanunlar hakkında sual soracak mecali oldu mu, derhal yeni bir terane tutturulmaktadır. Yeni dış düşmanlar icad edilmekte, sırasına göre hududumuzdaki münasebetli devletlere gösteriler yapılmakta suni bir emniyetsizlik havası yaratılmaktadır. Bu da yetmezse birkaç "vatan - millet - hamiyet" nutku. Üst tarafını da zaten gladyatör eğlencelerine dönen futbol yarışmaları tamamlamakta, umumi efkâr tekrar kabuğuna çekilmektedir.

1953 yılından beri enflâsyon içinde olan Türkiyede bugün hâlâ "Pahalılık var mıdır, yok mudur?" tartışması yapılmaktadır. Beş yıldır "Plânlama olmalı mıdır, olmamalı mıdır?.." şeklinde süren bu sağırlar diyaloğunun sonu gelmez çekişmeleri hakikatte dâvayı dejenere eden uyku haplarıdır. Evine haftada iki defa et zor giren halk ise tenis maçı seyreder gibi şaşkın ve bezgin artık tevekkülle kaderini temaşa etmektedir.

Çarşafların, sarıkların pervasızca Meclise yürüdüğü, Atatürkü taşlamanın hamiyet sayıldığı devirlerde, yeni bir yılan hikâyesi uydurulmakta, "İrtica var mıdır, yok mudur?" veya "Mürteci vardır, ama irtica yoktur!" haplarıyla umumi efkâr yeniden miskinleştirilmektedir.

Şehirlerde kaybedilen oyları kazanmak için plânsız, ölçüsüz, başıbozuk Petrovari bir "İmar Hamlesi" başlamakta, dün cakayla yapılan binalar bugün de başka bir cakayla yıkılmaktadır. Daha dün "Vatandaşın mukaddes mülküne tecavüzü Partimiz tasvip etmez" diye her imar plânını baltalayan, uzmanları kovan aynı İktidar bugün tam tersine, seçimler yaklaştıkça hızlanan bir "yıkım"a girişmekte, "ondan sonrası zaten Allah Kerim" zihniyetiyle bu enflâsyon yıllarında değil İstanbul bütçesinin, devlet bütçesinin bile altından kalkamıyacağı bir tahrip başlamaktadır.. Aklı eren bunca kişi, bunca "ülemâ" olduğu halde "Ne oluyoruz?" diyen yoktur. Etrafa yine tevekkül sinmiştir..

Bütün kalkınma efsanelerine rağmen bizde büyük bir çoğunluk devrimize yakışmayan kara sefalet içinde yüzmektedir. Zengin daha zengin, fakir daha fakir olmakta, aradaki uçurum genişlemektedir. Sendikaları kapamakla, haklı sesleri boğmakla kendi bindiğimiz dalı kesmekte, kitleyi çaresizliğe sevketmekteyiz. Ama "Gazap üzümleri" ni yine biz toplıyacağız. Bütün bu olup bitenlerin aşikâr ıstırabına rağmen aklı başında lâf eden -muhalif, muvafık- kaç kişi vardır?.. Bu demagoji tufanından kendini kurtarmış kaç kişi görmekteyiz?..

★

Dertler bilinmekte, sezilmekte, fakat hiç bir zaman şuurlu bir hal şekline yanaşılmamaktadır. Aydınlarımız susmayı, "evladü ayal" endişelerine tercih etmektedir. Mazeretleri çoktur: Baskı, eziyet, hapis. Doğrudur, ama bunların hepsi bahanedir. Zira bugün - hâlâ inanıyoruz ki - Türkiyede pek çok şeyi yazacak ve söyleyecek hürriyet mevcuttur. Ancak insanlarımızda gerileme vardır. Dünyanın hiç bir yerinde bizdeki kadar ucuza ve kolayına insan satın alınamaz. Cemiyetimiz son yıllarda Abdülhamit Türkiyesinden daha az hayatiyet ve enerji göstermektedir. 1957 yılında Türkiye'de toplumun manevi değeri 1907 ye nazaran düşmüştür. Bütün kalkınma gürültüsüne rağmen zavallı bir boşluk içindeyiz. Acı da olsa, itiraf edelim ki toplum ve beşer kıymetleri bakımından inmiş, küçülmüş bir durumdayız. Bunda ise kabahat ne bir kişinin, ne bir zümrenindir.

Bu hıyanet hepimizin eseridir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A. B. D.

Sona eren balayı

Başkan Eisenhower, geçen haftaki mutad basın toplantısından çıkarken çok yorgun ve sinirli görünüyordu. Başkan "Hava çok sıcak" diye şikâyet ediyordu. Washington'da havalar hakikaten bir hayli sıcak gidiyordu ama, gazeteciler sevgili Ike'ın sıcaktan şikâyetini başka türlü tefsir ettiler. Zira son haftalar içinde basın toplantıları bir hayli çetin geçmeye başlamıştı. Kurt gazeteciler müphem cevaplar ve nüktelerle yetinmiyor, Cumhurbaşkanını sıkıştırıyorlardı.

Ike'ın başı sadece basınla derde girseydi mesele yoktu. Ike ve senatörler arasındaki "balayı"nın birdenbire sona ermesi daha ciddi bir meseleydi. Evvelce Ike mukaddesti. Bütün kabahat sevgili Cumhurbaşkanının etrafını saranlara yükleniyordu. Fakat şu son günlerde hücumlar doğrudan doğruya Ike'a yöneltilmeye başlamıştı. Hem de ne hücumlar... Meselâ senatör Mc Namara şöyle diyordu:

"Cumhurbaşkanı zencilerin haklarını unutsun, bütün vaktini golf oynamakla geçirsin, işler daha iyi gidecektir. Anlaşılmaz tereddütleriyle zenci dâvasına iyilikten çok kötülük etti".

Senatör Kerr, Amerikalıların sevgilisi Ike için daha az sert davranmıyordu: "En iyi vergi mütehassısları başkanın etrafında toplansalar, ona aylarca tavsiyeler yağdırsalar bile Ike gene bugün olduğu kadar cahil kalacaktır. Vergi meselelerini anlamak için Eisenhower'e hiç kimse yardım edemez. Zira bunun için zekâya ihtiyaç vardır. Halbuki Cumhurbaşkanı zekâdan mahrumdur".

İhtisas sahibi olduğu askerî meselelerde bile Ike'ın otoritesi bir hayli zayıflamıştır. Bunda Cumhurbaşkanının hatalı hareketlerinin rolü büyük olmuştur. Muazzam rakkamlara yükselen yeni yıl bütçesini savunacağı yerde, Eisenhower budamalara rıza gösterir bir tavır takınmıştı. Senato, tabiî bu durumda bütçeyi kuşa benzetme fırsatını kaçırmıyacaktı. Ike, iş işten geçtikten sonra "bütçedeki her hangi bir kısıntının feci neticeleri olacaktır" diyerek bütçesini kurtarmağa çalışıyordu. Başkanın bütçesini savunan senatörler öfke içindeydiler. Eğer Eisenhower, kendiliğinden bütçesini budamaya rıza göstermeseydi, belki bütçeyi geçirmeye bile muvaffak olacaklardı. Bütçeyi savunan senatör Symington hıddetini gizlemiyordu: "Bundan sonra Cumhurbaşkanı en iyi bilmesi icabeden bir meseleden bahsettiği zaman onun görüşüne hürmet etmeli miyiz, yoksa hiç mi aldırış etmemeliyiz?". Meşhur senatör Johnson ise daha insafsız davranıyordu: "Cumhurbaşkanı acınacak bir adamdır. Bir fırıldak gibi, bakanlarının ve akıl hocalarının bir birine zıt fikirlerini benimsemektedir".

Eisenhower

Şikâyet yalnız sıcaktan mı?

Bütün cephelerde mağlûbiyet

Senatörlerin hiddeti sadece lâfta kalmıyordu. General Eisenhower'ın bu yılki programı, Parlamentoda tam bir hezimete uğradı. Bütçe, silâhsızlanma, zenci hakları, okul inşaatı tasarıları Parlâmentoda kuşa benzetildi. Amerikada Parlâmentonun bu kadar asi, hükümetin bu kadar kararsız olması görülmüş bir şey değildi.

Nixon

İstikbâl peşinde

Amerikan hükümet sistemi bütün yükü Cumhurbaşkanının üstüne yüklüyordu. İktısadî, askerî, siyasî durumu en iyi bilecek mevkide olan tek adam Cumhurbaşkanıydı. Binlerce mütehassıs Amerikada ve dünyada olup biteni Cumhurbaşkanı için hülâsa etmekteydi. Kabineye, mütehassısların raporlarına göre hükümetin siyasetini tesbit etmek işi düşüyordu. Bütün kabine üyelerinin oy birliği ile aynı görüşü benimsemeleri hemen hemen imkânsızdı. Son karar Cumhurbaşkanına aitti. Keza kararlarını Parlâmento önünde savunmak ta Cumhurbaşkanının vazifesiydi.

Entellektüellikten çok uzak olan Truman, Cumhurbaşkanlığında bir hayli muvaffak olmuştu. Müşavirlerinin yanında belki bir ilkmektep talebesi kadar cahil kalırdı; fakat siyasî zekâya ve otoriteye sahipti. Müşavirlerinin farklı fikirleri karşısında kararı veren oydu. Yanlış veya doğru verdiği karar için Parlamentoda sonuna kadar dövüşmekten kaçınmayan da gene oydu.

Mütereddit Eisenhower

Eisenhower, sanki Truman'ın tamamiyle zıddıdır. Yeni Cumhurbaşkanı birçok şahsî fikirlere sahip olmakla beraber, siyasî manevralardan ve otoritesini kullanmaktan sanki nefret etmektedir. Zıt görüşler karşısında kendi fikirlerini kabul ettirmekten Eisenhower hoşlanmamaktadır. Böyle bir durumda söylenen sözler ve yapılan işler arasında bir uçurum açılmasına şaşmamak lâzımdır.

Meselâ bir gün Eisenhower kayıtsız şartsız atom bombası denemelerine son verilmesine taraftar olduğunu ilân ediyordu. Ertesi gün Dulles denemelerin durdurulmasını bir sürü şarta bağlıyordu. Gazeteler hayret içinde Dışişleri Bakanının ve Cumhurbaşkanının görüşleri arasında bir tenakuz olup olmadığını "sevgili Ike" a soruyorlardı. Ike ise sükûnetle "Kat'iyen. Ben sadece kalben sıkı sıkıya bağlı olduğumuz bir temennide bulundum. Dışişleri Bakanı halen yapılması mümkün olanı ifade ettiler" diyordu.

Zenci hakları meselesi de aşağı yukarı aynı akıbete uğradı. Cumhurbaşkanı "Zencilerin rey hakları garanti altına alınmalıdır" derken sadece bir temennide bulunmuştu. Garantilerin tâyinini mütehassıslar yapacaktı. Tasarı Parlâmentoya gelmişti, senatörler ufak tefek tâdilat-

ORTA DOĞUDAKİ FIRTINA

Doğan AVCIOĞLU

Hafta geçmiyor, Orta Doğuda yeni bir hâdise patlak vermesin. Süveyş, Yemen, Ürdün, Amman trajedilerinden sonra en son dram Suriyede oynanmaktadır. Ne Doğu, ne Batı, fakat bitaraflık diyen güney komşumuz Sovyet peyki haline gelmek üzeredir. Moskovada imzalanan silâh alışverişini takip eden büyük tasfiye hareketi, bu hususta en ufak şüpheye yer bırakmamaktadır. Genel Kurmay Başkanı Nizamettin başta olmak üzere, Rusyaya karşı pek fazla sempati beslemiyen subaylar ordudan atılmaktadır. Rusya taraftarları artık tek başlarına Suriye siyaset sahnesine hâkimdirler.

Düne kadar komünizme düşman olarak tanınan Sabri Asali, Halid El Azam gibi milliyetçi siyaset adamları, nasıl oluyor da bugün hararetli Rus dostu kesilebiliyorlar? Bu duruma onların şuurlu hareketinden çok hâdiselerin cereyanı sebep olmuştur.

Denize düşen Suriye

Suriye uzun zamandan beri siyasi bakımdan ikiye bölünmüş bir memlekettir. Kuzeydeki büyük arazi sahipleri, güneydeki aşiretler ve büyük iş adamları Suriyenin Irakla birleşmesine taraftardırlar. Memleketin her ne pahasına olursa olsun istiklâline taraftar milliyetçiler, yıllardır Irak taraftarlarıyla mücadele halindedir. Her iki grup da, iktidara hâkim oldukları zaman, rakiplerine karşı suikast, tasfiye, örfi idare v.s. gibi Arap dünyasının klâsik usullerine başvurmakta tereddüt etmemektedir. Sıra şimdi milliyetçilerindir.

Fakat bu iç mücadeleye, diğer devletler seyirci kalamamaktadır. Suriyenin komşuları Irak, Lübnan muhafazakâr unsurlara olan sempatilerini her vesileyle fiilen izhar etmektedirler. Amerika başta Batılılar aynı safta yer almışlardır. Suriyede iktidarın devrilmesini arzulamaktadırlar. Bu siyasetin neticesi, talihsiz Süveyş seferinden beri Suriye, müşkül günler geçirmektedir. Irak ve Lübnanla temasta bulunan muhafazakâr siyasi gruplar boş durmamaktadır. Türkiye, Irak, Lübnan bu memlekete karşı sıkı bir ticari boykot yapmaktadırlar. Fransız pazarı kapanmıştır. Suriyeye kalan tek mahreç İtalyaya Amerika ucuz fiatla buğday vermektedir. Kısacası Suriye bütün eski pazarlarını kaybetmiştir Suriyedeki muhafazakâr unsurların hükümeti ele geçirme gayretleri, iktisadi boykotla birleşince, Batılılar, aşırı milliyetçilerin dize gelecekleriní ümit etmektedirler.

Bununla beraber Ürdünde muvaffak olan bu siyaset, Suriyede şimdiye kadar hiç bir müsbet netice vermedi. Aksine, iktidarda kalabilmek için milliyetçiler, kayıtsız şartsız Rusyaya yanaşmışlardır. Kabul etmek lâzım ki Amerika veya hattâ Irak için Suriye ordusunu temizlemek bir kaç saatlik bir iştir. Rusya cüretini, belki de, daha ileri götüremiyecek. Suriyede iktidarın devrilmesine seyirci kalacaktır. Ne var ki, bu takdirde, Birleşik Devletler Arap Halk Efkârının gözünde, Arap dünyasının düşmanı, Rusya, dostu olarak gözükecektir. Amerika hiç değilse şimdilik böyle bir tehlikeyi göze almak istememektedir.

Büyük tehlike

Fakat Amerika ve Rusyanın bu bölgede halen takip ettikleri siyaset daha az tehlikeli değildir. Orta Doğu esasen açlık, cehalet, dini taassup, kör bir milliyetçilik ve Orta Çağdan kalma siyasi müesseseler arasında bocalamaktadır. Büyük devletler Arap dünyasını bu anarşiden kurtarmaya çalışacakları yerde, yangına körükle gitmektedirler. Sulhperver nutuklara rağmen, her iki blok, için için kaynıyan Orta Doğuyu cephane deposu haline getirmektedir. İşin daha fenası, Amerika ve Rusya bu bölgede artık fiilen karşı karşıya bulunmaktadırlar. Talihsiz Süveyş seferine kadar Orta Doğu İngilizlerin nüfuz sahasıydı. Eisenhower Doktrininden beri, İngiltere yerini Amerikaya bırakmıştır. Rusya, Mısır ve bilhassa Suriye vasıtasiyle kurduğu köprübaşlarını genişletmeye çalışmaktadır. En ufak hâdise, ruble-dolar muharebesi hâline gelmektedir. Modern Amerikan silâhları, son model Rus silâhlarıyla çatışmaktadır.

Her iki taraf da Üçüncü Dünya Harbinden kaçınsa bile, oynanan oyun son derece tehlikelidir. Bitmek bilmeyen Orta Doğu buhranları, ister istemez Rus - Amerikan çekişmesi haline gelmektedir.

Dün ve yarın

Rusların geriledikleriní ve Eisenhower Doktrininin Ürdünde olduğu gibi Suriyede de muvaffak olduğunu bir an için farzedelim. Bu muvaffakiyet Orta Doğu'da devamlı bir sulhün başlangıcı olacak mıdır? Açlık ve cehaletin daha da kızıştırdığı Arap milliyetçiliği Eisenhower Doktrini sayesinde yapıcı bir istikamete yönelecek midir? Eisenhower Doktrininin şimdiye kadarki tatbikatı, bu suali evetle cevaplandırmayı güçleştirmektedir. İngilterenin yerini alan Amerika, Arap dünyasında selefinden daha farklı hareket etmemektedir. Sterlin'in dün yaptığını bugün dolar yapmaktadır. "Araplar kim kuvvetliyse ona hürmet ederler" parolası sanki Londradan Washingtona hicret etmiştir. Talihsiz Süveyş seferini, Ürdündeki muvaffak müdahale takip etmiştir. İngilterenin dünkü dostu Kral Hüseyin bugün Amerikanın dostudur. Yarın Suriyede de muhafazakârlarla birlikte dost bir hükümet pek âlâ iş başına gelebilir. Fakat unutulmıyacak nokta, bu hükümetlerin zor kuvvetiyle işbaşında kalacaklarıdır. Halkın hissiyatı ve bu hükümetler arasında bir uçurum vardır. Ne yazık ki dünyanın en büyük demokrasisi Amerika halka karşı bu hükümetleri silâh ve dolar yardımıyla kuvvetlendirmekten başka yol bulamamıştır. Orta Doğu başkentlerinde bir seyahatten yeni dönen New Statesman and Nation'un muhabiri Paul Johnson Amerikan siyasetini, Fransız ihtilâlinin meşhur sözünü ters çevirerek şöyle tarif etmektedir: "Krallara sulh, halka karşı harp!"

Bugün zorla susturulan hisler, yarın daha büyük bir şiddetle patlak verecektir. Bugünkü zahiri zafer, yarının felâketini hazırlıyabilecektir. Suud, Hüseyin, Şeyhler yarının Orta Doğusunda yeri olmıyan dünün insanlarıdır. Bu memleketler de yarın ister istemez Türkiyenin 30 sene evvel geçtiği yoldan geçeceklerdir. Amerikayı Orta Çağın müttefiki olarak karşılarında bulan milliyetçi arap gençliği acaba kurtuluş çaresini nerede arıyacaktır?

Bir kurtuluş yolu

Orta Doğu nasıl huzura kavuşturulabilir? Hastalık yeni istiklâline kavuşan memleketlerde görülenden farklı değildir: İktisadi sefalet ve müstemlekecilik zihniyetinin hâlâ mevcut olması korkusu. Petrolün mevcudiyeti, Batı müstemlekeciliğinin devam ettiği şüphelerini kuvvetlendirmektedir. O halde yapılacak iş, Arap milliyetçiliğini, Orta Doğunun iktisadi kalkınmasına yöneltmekten ibarettir. Orta Çağ sultanlarının debdebesine ve silâhlanmasına yarıyan petrol kazançları, neden bölgenin kalkınması için kullanılmasın? İngiliz ve Amerikan Hükümetleri, Batılı petrol şirketleri, bir iktisadi kalkınma fonu kurmaya pekâlâ zorlıyabilirler.

Arap halkını iktisadi kalkınmaya iştirak ettirebilmek için halkın itimadını kazanmış hükümetlerin işbaşına gelmesi zaruridir. Batılılar, Rus emellerine set çekmek için dünün değil, bugünün siyasi kuvvetlerine dayanmak zorundadırlar. Fakat herşeyden evvel Doğu ve Batının Orta Doğuyu silâhlandırma yarışına bir son vermek lâzımdır. Bu da ancak Ruslar dahil, büyük devletlerin Orta Doğuya silâh yollamamak hususunda bir anlaşmaya varmalarıyla mümkündür.

Dulles
Kraldan çok kralcı!.

la tasarıyı nasıl torpilliyeceklerini düşünüyorlardı. Gazeteciler merak içinde, Cumhurbaşkanını sual yağmuruna tutuyorlardı. Eisenhower cevaplarıyla tasarının akıbetinden bihaber olduğunu göstermişti. Bir müddet sonra tasarıya düşman bir senatör, Cumhurbaşkanını aydınlatıyordu. Ertesi hafta Eisenhower, Parlâmentonun yaptığı tadilâta aldırış etmez görünüyordu. Tasarının sadece adının kaldığını gören, zencilerin rey hakkının tanınmasına taraftar senatörler telaş içinde Ike'a koşuyorlar, durumu anlatıyorlardı. Ike müdahale ediyor, ama çok geç kalınmıştır. Senato tasarıyı çoktan kuşa benzetmişti. Ike, zamanında vaziyet alsaydı, 6 ay farkla kuşa döndürülen tasarı, bugün herhalde zencilerin oy hakkını sahiden garanti altına alabilecekti.

Okul inşaatı da aynı tereddütlere kurban gitti. Programın kabulü için 5 temsilcinin fikrini değiştirmesi kâfi idi. Ike'ın en ufak müdahelesi bu işi halledebilirdi. Ne yazık ki Ike, bu işi de oluruna bıraktı.

Bugün Cumhurbaşkanına taraftar ileri fikirli bir çok senatör öfke ve kararsızlık içindedir. Sevgili Ike'ın "ihanet" lerini bir türlü anlıyamamaktadırlar. Her şeyini Eisenhower'a borçlu olan Cumhurbaşkam yardımcısı Nixon, uzak ve mağrur, kendi istikbalini hazırlamakla meşguldür.

İyi niyetli olduğundan Krutçef'in bile şüphe etmediği Amerika Birleşik Devletlerinin başkanı yorgun, tek başına bırakılmıştır.

Suriye

Endişeli günler

Geçen hafta sonu Şam hava meydanına hasta görünüşlü bir adam iniyordu. Bu, Suriye Cumhurbaşkanıydı. Kahireden dönüyordu. Hava meydanı son derece sinirli oldukları hallerinden belli yüksek rütbeli subaylarla doluydu.

Son Suriye - Rus silâh anlaşması, tasfiyeler, Suriyeliler kadar bütün dünyayı telâşlandırmıştı. Suriyenin bir Rus peyki olmasından korkuluyordu. Rusya Suriyeye yeni av uçakları ve dedikodulara göre de denizaltılar veriyordu. Yine söylentilere göre Rus teknisyenleri Suriyenin "kaynaklarının" tadadını yapacaklardı. Bu memleketin komşularına satamadığı buğday fazlasını Rusya almak üzere idi.

Amerika ile siyasi münasebetler son derece gerginleşmişti. Minneapolis senfoni orkestrasının Şamda vereceği konser bile tehir edilmişti. Amerika Sefaretinin önünde Suriyeli polisler dolaşıyordu.

Rusya ile fazla sarmaş dolaş olmayı pek hoş görmeyen subaylar başlarında Genel Kurmay Başkanı Nizameddin olduğu halde ordudan uzaklaştırılıyordu. Doğu Avrupada hükümet darbeleri hazırlamakla şöhret kazanan Rus İstihbarat Şefi General Serov'un müşavir olarak temizleme ameliyesine iştirâk ettiği söyleniyordu.

Suriyede hava çok gergindi.

Talihsiz Süveyş seferinden sonra Moskova yolunu ilk defa tutan Cumhurbaşkanı Kuvvetli durumdan ürkmüşe benziyordu. Nâsır'ı bu sebeple ziyaret ediyordu. Arap bitaraflığının şampiyonu Nâsır, meşhur Albay Serac'ı itidale davet edebilecek tek adamdı. Suriye bitaraflık siyasetinden ayrılıyormuş intibaını vermemeliydi. Vakıa, güney komşumuz, Rus peyki haline geldiği ittihamlarını asla kabul etmiyordu. Moskova anlaşmasının kahramanı Savunma Bakanı Halıd El Azm Amerika gazetelerine "bitaraflığın kıyısına kadar geldik, bizi bu hududu geçmeye mecbur etmeyiniz" diyordu. Bu, hem inkar, hem tehdiddi. Komünizme karşı en ufak bir sempatisi olmayan Cumhurbaşkanı Kuvvetli daha ince bir savunma tarzı bulmuştu: "Türkiyenin Rusyadan iktisadi yardım alacağı şayiaları ortalıkta dolaşıyor, bu acaba Türkiyeyi komünist saymak için kafi bir sebeb midir? Sonra ne diye Türkiyeye bir şey denmiyor da. Suriyeye karşı ateş püskürülüyor?" Suriye Ruslarla sadece bir alış veriş yaptığını, istiklâline tamamı ile sahip olduğunu iddia ediyordu. Suriye komünist değildi.

Suriyenin komünist olmadığı kabul edilebilirdi. Moskovaya el uzatan kimseler aşırı milliyetçilerdi. Savunma Bakanı Halid El Azm son derece zengin bir toprak ağası ve düne kadar hararetli Batı taraftarı idi. Başbakan Sabri El Assali iş muhitlerinin çok iyi tanıdığı zengin bir avukattı. Cumhurbaşkanı Kuvvetlinin komünizme aleyhtar olduğunu hiç kimse inkar etmiyordu. Fakat muhakkak olan bir şey varsa, Batılılardan kurtulmak korkusu ile, Suriyenin öbür tarafa çok kaydığı idi. Genç subaylar ve siyaset adamları tehlikeli bir maceraya atılmışlardı. Sonu nereye varacaktı? Bunu kendileri bile artık bilecek durumda değillerdi, hâdiselerin esiriydiler. İşte bunun için son derece sinirli görünüyorlardı.

Amerika ne yapacak?

Suriyedeki hâdiseler, komşu memleketleri ve Batılıları telâşa vermişti. Ruslar Orta - Doğuda yerleşiyorlardı. Eisenhower Doktrininin gayesi Rusları bu bölgeye sokmamak değil miydi? O halde Amerikan siyaseti muvaffak olmamıştı.

Bu durumda Amerika ne yapacaktı? Müdahale edecek miydi?

Geçen hafta Amerikalı gazeteciler Cumhurbaşkanı Eisenhower'e bu suali soruyorlardı. Cumhurbaşkanı, Amerika Suriyeye bilmem ki nasıl müdahele edebilir diyordu. Vakıa Amerika Ürdüne müdahele etmişti, fakat davet Kral Hüseyinden gelmişti. Lübnan seçimleri sırasında da Amerika bu

Şükrü El Kuvvetli
Ürktü!..

memlekete bol miktarda silâh vermişti. Ama talep bizzat Lübnan Hükümetinden gelmişti. Eisenhower Doktrini ancak davet üzerine işleyebilirdi. Yarın, meselâ Irakda karışıklıklar başlarsa ve Kral Faysal yardım isterse, Amerika asayişi temin için elinden geleni yapacaktı. Gel gelelim Suriyede durum farklı idi. Suriye hükümeti Amerikadan yardım talep etmiyordu. Davet edilmeden Amerika nasıl bu memleketin iç işlerine müdahele edebilirdi? Şamda Batıya taraftar bir hükümet iş başında olsa idi ve Rus taraftarları karışıklık çıkarsaydı müdahele mümkündü. Fakat durum tamamiyle aksineydi. Suriye Sam Amcadan yardım istemek şöyle dursun, Amerikan Sefaret mensuplarını kovuyor, Yardımı Ruslardan bekliyordu. O halde ne yapmalıydı? Bir çok Amerikalı Suriyeye acı bir ders verme zamanının çoktan geldiğini düşünüyordu. Hukuki mülahazaları bir kenara koyup, Sam Amca Orta - Doğunun bu asi çocuğuna haddini bırdirmeliydi. Ruslar kıpırdamağa cesaret edemiyeceklerdi. Onlar da boylarının ölçüsünü alacaklardı.

Bazı daha siyasî Amerikalılar, bu işin pek âlâ Suriyenin komşuları tarafından yapılabileceğini ileri sürüyorlardı. Türk Ordusu için, 40.000 kişilik bir Suriye Ordusu çok ufacık bir lokma idi. Türkiye iki saat içinde asayişi temin edebilirdi. Amerika basınında Türkiyenin güney hududunda bir komünist memlekete tahammül edemiyeceğini açıklayan yazıların baş göstermesi son derece manidardı..

Fakat muhtelif mahfillerden gelen bu tazyiklere rağmen, Amerikanın bir maceradan çekinmesi muhtemeldi. Suriyenin iktisadî ablukası daha kuvvetlendirilebilirdi. Komşu memleketler siyasî tazyiklerini daha artırabilirlerdi. Mısır ve Suudi Arabistana bitaraflığın nereye götürdüğünü göstermek için Suriyenin durumu iyi bir misaldi.

Beklemek herhalde daha akıllıca bir siyasetti. Fakat Eisenhower Doktrinin "yarı muvaffakiyetinden" sinirlenen Amerikalıların daha cüretkârane metodlara baş vurması da imkânsız değildi. Bunu İstanbuldaki görüşmeler tâyin edecekti.

Uzak Doğu

Geç gelen akıl

Geçen haftanın sonlarında, Amerikanın Hariciye Vekil yardımcılarından Loy Henderson'un Orta Doğu'ya hareket ettiği günlerde, diğer bir Hariciye Vekil yardımcısı, Christian Herter ile Başkan Eisenhower'in şahsî temsilcisi James Richards da Uzak Doğu'ya yollanıyorlardı. Washington'dan gelen haberlerde belirtildiğine göre, bir ay sürecek bu seyahatları sırasında Herter ile Richards hür Asya memleketleri devlet adamlarıyla temas edecekler, Saigon, Rangon, Bankong, Hongkong, Okinava, Seul ve Tokyo'ya uğrayacakları gibi 31 Ağustos tarihinde Kuala Lumpur'da cereyan edecek olan Malezya Federasyonu bağımsızlık merasiminde hazır bulunacaklardı.

Christian Herter
Uzak Doğu yolcusu

Amerikan Hariciye Vekil Yardımcısı ile Başkan Eisenhower'in şahsî temsilcisinin seyahatlerinin tesadüfî olmadığı muhakkaktı. İlk bakışta Amerikan devlet adamlarının Malezya Federasyonunun bağımsızlık merasiminden faydalanarak bir geziye çıktıkları düşünülebilirdi ama bu düşünce de hakikatlere uygun düşmezdi. Bu seyahat, ilhamını, daha ziyade son günlerde Uzak Doğu'da cereyan eden bazı hâdiselerden alıyordu. Bu hâdiselerin başında Sovyet Rusya'nın Uzak Doğu'ya sızmak yolunda sarfettiği gayretler gelmekteydi. Filhakika, Uzak Doğu memleketleri - Japonya istisna edilirse- iktisaden geri kalmış memleketlerin tipik numuneleriydi ve bu memleketler, kendilerine askerî paktlar kurdurup askerî yardım yapacak devletlerden ziyade iktisadî yardım yapacak devletler arıyorlardı. Şimdiye kadar hiç kimseye iktisadî yardım yaptığı görülmüş olmamakla beraber Sovyet Rusya bu memleketlere bol keseden ekmek vaadeden devletlerin başında geliyor, dış yardım meselesinde de durmadan iç güçlüklerle karşılaşan Amerika da Uzak Doğu'daki yerini gün geçtikçe bu kuru vaitlere terketmek zorunda kalıyordu. Cava'da yapılan son seçimler ve Endonezya'nın durumu bu hakikati bütün açıklığıyla ortaya koymuştu. Amerika kesenin ağzını açıp da Sovyetlerin kuru vaitleri yerine elle tutulur yardımlar yapmadıkça, Uzak Doğu'nun sempatileri yağmasa da gürleyen Ruslardan yana kaymakta devam edecekti. Amerika bunu hergün biraz daha iyi anlamaya başlamıştı ama anlayana kadar da Asya devletlerinin büyük bir kısmı Batı safından ayrılmış, şimdiye kadar ayrılmayanlarda ise bundan sonra ayrılmayı düşünen siyaset adamları yetişmişti. Şimdi, Amerika elindeki son kozları da kaybetmemek için büyük bir mücadeleye atılmaya kararlı görünüyordu. Eisenhower'in Kongrede dış yardım konusunda verdiği büyük meydan muharebeleri ve Richards ile Herter'in seyahatları, bu mücadelenin ilk müjdecileri sayılabilirdi.

James Richards
Asri Marko Polo

Nitekim Richards ve Herter'in Uzak Doğuya yaptıkları bu ziyaretin daha ilk merhalesi bile hiç olmazsa nisbî bir şekilde semerelerini vermeğe başlamıştı. Uzak Doğudaki pek çok Amerika taraftarı devlet adamı Rusların propagandasına inanmış bazı müfritlere karşı kuvvetli bir koz ele geçirmişlerdi. Herter ve Richards'ın Uzak Doğudaki seyahatleri devam ederken Başkan Eisenhower de Amerikada boş durmuyor ve Dışişleri Komisyonuna dış yardımlarda yapılacak kısıntıların dünya için bir felâket olacağını ve pek çok bölgede şimdiye kadar kazanılmış olan Amerikan prestijinin de sarsılacağını anlatmağa çalışıyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ticaret

Fuar nutku

İzmir senede iki defa müstesna gün yaşar: Bunlardan biri 9 Eylüldür. Türk vatanına karşı girişilmiş bir istilâ hareketinin topyekûn iflâsı ve müstevlilerin denize döküldüğü gündür; ikincisi ise 20 Ağustos olup iktisadi karakterli Türk devletinin iktisadi gücünün milletlerarası muvakkat fakat mütekâmil bir pazarda temsil edildiği gündür. İzmir Fuarı her sene 20 Ağustosta iktidarın ticaret bakanının nutku ile açılır.

İş âlemi bakanın Fuarı açış nutkuna her sene büyük ehemmiyet verir. Dış ticaret rejimi her sene ticaret bakanının ağzından burada açıklanır, ihracat, ithalâtla ilgili hususlar iş adamlarının kafasında burada vuzuh kazanır. Onun için bu sene de, diğer senelerde olduğu gibi Ticaret Bakanının nutkuna büyük bir önem

Abdullah Aker

Kalkınma edebiyatında yeni bir ses

Bir Sanayi Sayımı

İktidarın başı tahminlerinde yanılmadı. Daha bir kaç hafta evvel, sanayi sayımının ortaya koyacağı başdöndürücü hakikatlerden bahsetmekten çekinmemişti. Edip Sanayi Bakanı Ağaoğlu, Başbakanın ümitlerini boşa çıkarmadı. Hakikaten geçen hafta Sümerbank alım satım müessesesinde yaptığı basın toplantısı muazzam kalkınmanın muazzam rakkamlarıyla doluydu.

Rakkamları konuştururken edip Bakanın, şair mizacına kapıldığı hissediliyordu. İstanbul hususi sektör sanayiinin imalâtı 3700 milyona yükselmişti. Şimdiye kadar yapılan müşahedeler İstanbul imalâtının, genel imalâtın dörtte birine tekabül ettiğini göstermiştir. O halde hususi sektörün umumi istihsali 14800 milyona yükseliyordu. Vakıa 1953 den beri hızla yükselen fiatlar astronomik rakkamlarla konuşmayı kolaylaştırmıştı. Fakat ne de olsa bunun da bir hududu vardı. Hemen aynı gün İstatistik Umum Müdürlüğü, 1955 yılında 10 işçi ve 10 beygirden fazla kuvvei muharrike kullanan Devlet Sektörü dahil müesseselerin imalât kıymetini neşrediyordu. Yine müşahedeler göstermişti ki yekûn imalâtın aşağı yukarı dörtte üçü bu müesseselerden geliyordu. 1955 için bu rakkam resmi sektör dahil 2981 milyon liraydı. Ufak imalâthaneleri de dahil edersek, umumi imalât kıymeti 4000 milyon liraya yüüseliyordu. Bir buçuk yıl sonra bu rakkam, fiyatlar ne kadar yükselirse yükselsin 15 milyara ancak nutuklarda varabilirdi. Bundan başka, unutmamak lâzımdı ki bu rakkam sanayiin yarattığı hakiki kıymete tekabül etmiyordu. Ham madde ve mahrukatı düşmek lâzımdı. 1955 yılı hakiki imalât kıymeti 1300 milyon civarındaydı.

Sanayiin milli gelirdeki payı hakkında da şair mizaclı Sanayi Bakanının verdiği rakkamları, İstatistik Umum Müdürlüğünün bültenleri tekzip edecek mahiyetteydi. 1949 yılında sanayi sektörünün -madenler hariç - milli gelirdeki payı 881.6 milyon lirayı buluyordu. 1948 fiatlarıyla bu rakkam 1955 de 1333.2 milyona yükselmişti. Ağaoğlunun daha 1957 bitmeden bir ilham neticesi 1957 yılı için verdiği 3460 milyon liradan bir hayli uzaktaydık. En büyük mucizeler bile, bir buçuk sene içinde bu rakkamı 3 misline yakın bir "sıçrama" yaptırmağa muktedir değildi.

Ağaoğlunun 1949 rakkamlarıyla yeni sayım neticelerini mukayese edişi de bir hayli sevimliydi. Mukayesesinde fiat artışlarını göz önünde bulundurmadığı için şair Bakan mazur görülebilirdi. Fakat mukayesesine esas olarak 1950 sanayi sayımının neticelerini kullanmaması bir hayli garipti. (Nazari kapasite ile fiili istihsâl arasında görülen aşırı fark ta bir hayli düşündürücü idi. Fiili istihsâl kapasitenin aşağı yukarı yarısı kadardı. Eleman azlığı, tecrübe devresi gibi sebepler de farkı izaha kâfi gelmezdi. Belki hammaddesizlik, daha doğrusu plânsızlık bunun en büyük sebebiydi. Sayın Bakan parlak basın toplantısında bu kara noktaya dokunmasaydı daha iyi ederdi.) Hele çarşı ve pazarlarımızı dolduran malların yüzde90 ının dahilde imâl edildiğini söylemesi, yoklarla muzdarip vatandaşları ve sanayicileri acı acı düşündürmüştü. Şu geri kalan yüzde 10, ne baş ağrıtıcı şeydi yarabbi! Hammadde, ilâç ve dikiş iğnesinden tutun da at mıhına kadar bütün yoklar demekki şu ufacık yüzde 10 lara giriyordu. Muazzam bir hızla kalkındığımıza göre, şu yüzde maniasını aşmak için de bir kaç ay kâfi gelecekti. 51,5 milyonluk ithalât malları daha gümrüklere gelmeden bütün ihtiyaç maddelerini dahilde imâl edebilecektik.

Seçimler arifesinde yapılan bu sanayi sayımının neticeleri henüz neşredilmemiştir. Neticeyi öğrenir öğrenmez AKİS tekrar bu mevzua dönecektir.

verilıyor. Milli Korunma Kanununun kaldırılıp kaldırılmıyacağı, dış ticaret rejiminin değişip değişmiyeceği gibi hususlarda nelerin olup bitmek üzere olduğu merakla bekleniyordu. Bakanın nutku beklenen ümitleri suya düşürdü; zira bakan "tatbik edilmekte bulunan ithalât ve ihracat ile bilcümle esasları nefsinde toplayan dış ticaret rejimi mevcut kararname, talimatname ve prensiplere uygun olarak çok taraflı beynelmilel taahhütlerimizin ve bilâteral ticaret ve tediye anlaşmalarının hüsnü surette cereyanına matuf unsurları esasen ihtiva ettiğinden mevzuatta rejimin ana hatlarında bir değişiklik yapılmasına lüzum görülmemiştir" diyordu. Bu sözlerin hakiki manası önümüzdeki yılda da dış ticaret rejiminin günlük kararlarla idare edileceği, ihracat ve ithalatın pek çok bakımlardan kararsızlıklarla karşılaşacağıydı.

Abdullah Aker muhtelif iktisadi sektörlere nazar atfetmekten de geri kalmamıştı. Bakan zirai sektörü ele alıyor, ekilip biçilen sahalar hakkında istatistikler veriyor, yirmi milyon köylü vatandaşın kalkınmasından bahsediyordu. Demokrat İktidarın 1950 den bu yana ilkin zirai sahada kalkınmayı gerçekleştirmek istediği bir hakikatti. Fakat 1953 istihsal rekorunun aşılamadığı, buğday ihraç etmek üzere limanlar kurmuş olduğumuz halde o limanlardan buğday ihraç etmeksizin, Amerikan yardımından buğday ithal ettiğimiz de

bir acı hakikatti. İki milyar liraya yaklaşan ziraî krediler ise haddizatında Demokrat İktidarın iktısadî politikasının pek de kuvvetli olmıyan bir yönünü teşkil ediyordu. Ziraat Bankası kendi kaynaklarıyla kendisine vaki kredi taleplerini karşılayamadığından ziraî senetlerini Merkez Fankasına reeskont ettiriyor, bankanın öz kaynaklarından beslenemiyen kredi muameleleri sadece Merkez Bankasının tedavül hacmini artırıyor, bu suretle memleketimizde enflasyonu meydana getiren kaynaklardan biri ortaya çıkıyordu. Bakan bundan sonra sözü memleketimizde inşa edilmiş olan silo ve limanlara getiriyor ve böylece demokrat iktidarın âdeta faaliyetlerini övüyordu. O silo ve limanlar ki pek çoğu Dünya Bankasının kredileriyle meydana getirilmiş ve hattâ istikraz mukavelelerinin hazırlıkları eski iktidar zamanında yapılmıştı.

Ticaret Bakanı bundan sonra içinde zekâ oyunlarını ihtiva eden bir çıkış yapıyordu. 1949 yılında 986 milyon 218000 liralık mevduat mevcuttu. Bunun 463 676 542 lirası tasarruf mevduatı idi. 1956 yılında memleketimizde mevduat hacmi 4 915 302 670 lira idi. Bu paraları halk tasarruf ettiğine göre memleket sıkıntı içindedir diyenler yanılmakta değil miydiler? Zaten Başbakan sıkıntı felsefesine karşı Büyük Millet Meclisinde muhalefete gereken cevabı vermemiş miydi, memlekette pahalılık vardır diyeni aklına şaşmıyor muydu? Öyle ise Ticaret Bakanı bu şekilde konuşabilirdi.

Haddizatında Ticaret Bakanının buradaki çıkış hareketi de zannedildiği kadar zekice değildi. Bir an için kendimizi istasyonda farzedelim, iki tren yan yana dursunlar, içinde bulunduğumuz tren hareket etmemişse ve karşımızdaki tren hareket ediyorsa onların hareketi bize sanki biz hareket ediyoruz da onlar hareket etmiyorlarmış gibi gelir. Bakana sormak lâzımdı ki 1949 senesinde tedavül hacmi ne kadardı, 1957 senesinde ne kadardır? 1950 senesinde hazine kefaletini haiz bonolar ne miktara baliğ oluyordu, şimdi ne miktara baliğ olmaktadır? 1949 senesinde hazine avansları ne miktarda idi, şimdi ne miktara ulaşmıştır? Verilen bu rakkam içinde Emekli Sandığı ve İşçi Sigortaları gibi sosyal fonlara sahip müesseselerin mecburi tasarrufları yok mudur, var ise bu mecburi tasarrufları ferdlerin iradî tasarrufları içine ithal etmek mantıken doğru olur mu?

Bununla demek istemiyoruz ki Türkiye'de tasarruf hacminde artış yoktur. Tasarruf hacminde artış vardır, fakat bu artışın büyük kısmı zahiridir, reel artış azdır ve asıl tasarruf bir yandan bankaların ikramiyeleri, diğer yandan paranın satınalma gücündeki düşmeler, öte yandan ferdlerin spekülasyon yapmak ve enflâsyonun kötü tesirlerine karşı kendilerini emniyete alma gayretleri dolayısiyle vadeli tasarruftan vadesiz tasarrufa doğru kaymaktadır. Halbuki kalkınmanın mesnedi, vadeli mevduata dayanır. Çünkü sermaye terakümünü vadeli mevduat besler, enflâsyon zamanlarında ise mevduat sahipleri âdeta menfi faiz aldıklarından vadeli mevduata tamah etmezler.

Hülâsa edecek olursak Ticaret Bakanının nutku Menderes modeli irad edilmiş nutuklardan biridir ve D.P. nin bu memlekete hizmeti bir ibadet telâkki ettiği faraziyesine dayanmaktadır.

Rus Ticaret Heyeti Hakkında

Dr. İsmail TÜRK

İş Bankasından bir heyetin iki ay kadar Moskova'da ikamet ederek memleketimizde cam ve sudkostik sanayii kurmak üzere Ruslarla bir anlaşmaya vardığı malûmdur.

Bir yandan bu ziyaretin neticelerini daha da geliştirmek diğer yandan iş adamlarımız ve iktisadi devlet teşekküllerimizle münasebetler kurmak üzere Rus Ticaret Dairesi Başkanı, Texnii Export Şirketi Müdürü ve Rusya Ticaret Odaları Başkanından müteşekkil bir heyet Türkiyeye gelmiş aynı zamanda İzmir Fuarının açılışında hazır bulunmuştur. Rusya bilindiği gibi bu seneki 26 ıncı İzmir Fuarına da iştirak etmektedir.

Rusya ile ticaret münasebetlerimizin arttırılmasının bahis mevzuu olduğu ve Rus idarecileriyle iş adamlarımızın halen temas halinde bulunduğu şu günlerde ister istemez hatıra bu teşebbüslerin muhtemel neticelerinin ne olacağı suali takılmaktadır. Türk-Rus münasebetlerinin bu bakımdan kısaca göz önünden geçirilmesinde fayda vardır.

Türk-Rus münasebetleri Atatürk ve Lenin gibi iki büyük devlet adamının tarihin akışını değiştirmek istiyen büyük ileri görüşlülüklerinin ışığı altında 1920 lerde gelişme istidadı göstermiş. Birinci Cihan Harbinin tasfiye ettiği iki imparatorluğun kalıntıları üzerinde yeniden teşekkül eden iki inkılâpçı devlet biraz da Batı Âleminin kendilerini kendi camialarından afaroz etmeleri üzerine birbirlerine yaklaşma zorunu duymuşlardır. Türkiye Batı kapitalizminin Türkiyede mevcut sermayesini Cumhuriyeti müteakip millileştirdiğinden, kapitülâsyonları Lozanda ilga ettiğinden yabancı sermaye Türkiyeye gelmemiş, Batıyla politik ve iktisadi münasebetlerimiz de gelişmemiş olduğundan 1934 senesinde Türkiye Sovyet Rusya'dan 8 milyon dolar tutarında istikraz'da bulunmuş ve birinci beş yıllık plânının tatbiki esnasında Rusya'ya karşı giriştiği bu borçla Kayseri Pamuklu Bez, Nazilli Basma Fabrikasını kurmuştur.

Rusya Batıyla münasebetlerini yeniden tesis edip, İkinci Dünya Harbinden muazzam bir kuvvet olarak ortaya çıkınca Türkiye üzerindeki Carlık Rusyası zamanından kalma taleplerini yenilemiş, bu suretle hâdiseler tarihin seyrine uygun olarak cereyan etmiştir.

Rusya bilinen sebeplerden ötürü Batıyla münasebetlerini bozar, hür âlemi hegemonyası altına almak isterken Türkiye haklı olarak yerini demokrasiler safında almış, iktisadi kalkınmasının arzettiği güçlükler, dış yardım ve yabancı sermayeden kâfi derecede faydalanamayınca bu sefer Rusya sureti halde kara gün dostu imiş gibi ortaya çıkmış, Türkiyeye kredi ve yardım teklifinde bulunmuştur.

Şu kısa izahatın ışığı bizi bir hususta tenvir etmektedir. Rusyayla iktisadi, ticari, mali münasebetlerimizi geliştirirken fazla dikkatli olunmalıdır. Rusyayla uzun vadeli kalkınma hamlelerine girişilemez, kısa vadede bazı mevzii güçlük ve tıkanıkların bertaraf edilmesi mümkündür; fakat bunu tanzim ederken dahi dikkatli olmalı, uzun yıllardır Amerika üzerinde tesis etmeğe çalıştığımız emniyet ve itibarı tasfiye etmemeliyiz. Ruslar Assuvan Barajı yaptıracağız diye Mısırı kışkırtırlar, kendi saflarına yeniden alacağız diye Yugoslavyaya muazzam yardımlarda bulunurlar, fakat bir kere gayelerinde muvaffak olunca Mısırı barajsız, Suriyeyi iktisadi yardımsız ve Yugoslavyayı da Amerikan yardımından mahrum bir halde bırakmaktan da müstesna bir zevk alırlar. Adımlarımızı atarken tercihlerimizin maliyetini hesaplamalıyız. Ama bu gene hiçbir zaman Türk-Rus münasebetleri külliyen muvaffakiyetsizliğe mahkûm demek değildir.

Teftişler

Herkes gider Mersine...

Çalışma Bakanlığı son olarak aldığı bir kararla sendikaların Genel Kurul toplantılarını takip etmek üzere bunların yapıldıkları mahallere bir müfettiş göndermektedir.

Kongreleri esasen emniyet memurları takip etmekte ve bunlar hazırladıkları raporların birer örneğini de Çalışma Bakanlığına göndermektedirler. Bu bakımdan Çalışma Bakanlığının sendika kongrelerini takip için ayrı bir memur tâyininin mânası olsa olsa sendika faaliyetleri ile işçi hareketlerini daha yakından kontrol altında bulundurmak arzusudur.

Bilindiği gibi sendikalara karşı ötedenberi açılmış olan kampanyanın son aylarda şiddetlenmesi ve sendikacıların bu mücadeleden yılmamaları karşısında sendikaların "mali" kaynaklarının kontrolüne teşebbüs edilmişti. Anlaşılan şimdi sendikaların kongrelerinde kimlerin bulunduğunu ve neler konuşulduğunu Çalışma Bakanlığı, emniyet memurlarının raporlarından değil, kendi memurlarının müşahedelerinden öğrenmeği daha faydalı bulmuştu.

Ancak Çalışma Bakanlığı kadrosunun darlığını bilenler Bakanlığın sendika kongreleri için nasıl olup ta memur ayırabildiğine doğrusu hayret etmekten kendilerini alamamaktadırlar. Filhakika değil yalnız işçilerin fakat çeşitli illerdeki çalışma bölge müdürlerinin dahi iş müfettişlerinin azlığından şikâyet ettikleri sık sık görülmektedir. İstanbulda bile çeşitli Bakanlıklara bağlı daireler arasında teşkilâtı en zayıf olan Bölge Çalışma Müdürlüğüdür. Eskişehirde de 4 iş müfettişi vardır. Bunlar sadece bu şehirde değil fakat Kütahya vs. gibi birkaç ilde daha iş ve işçi meselelerinin teftişi ile mükelleftirler. Kocaelinde ise sadece 1 tek iş müfettişi vardır. Hırfanlı Barajında çalışan binlerce işçinin dertleri ile de 160 kilometre uzaktaki Ankaranın iş müfettişleri ilgilenmek zorundadır.

Fakat İstanbulda bulunan Orta Doğu Çalışma Enstitüsü tarafından yayınlanan bir rapordan anlaşıldığına göre memleketimizde İş teftişi için yeter sayıda müfettiş bulunmadığı gibi bulunanlar da mesleğin gerektirdiği vasıfları haiz değillerdir. Meselâ iş müfettişleri arasında Güzel Sanatlar Akademisi mezunlarının bulunması nazarı dikkati çekmiştir. Diğer taraftan aynı raporda belirtildiğine göre bu müfettişlerin çoğu iktisat, hukuk ve ticaret tahsili yapmış olup makine, kimya, tıp, elektrik vs. hakkında tahsil yapmış veya sonradan kurs görmüş müfettişler yoktur. Halbuki bugün İş teftişinden maksat sadece şikâyetleri dinlemekten ibaret olmayıp gerekli müdahaleler ve tavsiyelerde de bulunmaktır. Bunun için de işyerlerinin nevine göre müfettişlerin sağlık, elektrik, kimya, makine gibi çeşitli mevzularda bilgi sahibi olmaları şarttır. Bu nevi bilgilerle mücehhez olmayan müfettişlerin dinledikleri şikâyetlerin çok defa faydası olmamaktadır.

Teşkilâtın kuruluşundaki bu yetersizlik çalışmasına da tesir etmektedir. İhbarlar vaktinde incelenememekte, müfettişler bütün şikâyetleri dinlemeğe vakit bulamamaktadır. B.M.M. tarafından13.12.1950 tarihinde kabul olunan 5690 sayılı kanunla memleketimizde de uygulanması gereken "Sanayi ve Ticarette İş teftişi hakkındaki 81 No. lu Çalışma Sözleşmesi" hükümleri gözden geçirildiği takdirde Türkiyede Sanayi ve Ticarette İş teftişinin "müessir" ve itinalı bir şekilde yapılmadığı açıkça görülmektedir.

Buna rağmen Çalışma Bakanlığı asıl gayesi olan İş teftişi yerine sendikaları teftiş ve kongreleri takip etmeyi uygun görmektedir.

İngiltere

Otomobil sanayiinde grev

Londrada Coven Garden Hal işçilerinin grevi, geçen haftanın başında işçileri memnun etmiyecek bir şekilde sona erdi. Bu memnuniyetsizliğin sebepsiz olmadığı derhal anlaşıldı. İşverenler 3 gün içinde 265 işçinin işine son verdiler. Sebep, bu işçilerin sendikasız işçiler tarafından kullanılan vasıtalardan, eşyayı boşaltmayı reddetmeleriydi. Neyse ki bu defa işin büyümesine meydan verilmedi. Sendika idarecileriyle işveren temsilcileri bir araya gelerek grev sonunda varılan anlaşmadaki hükümler dairesinde uyuşmazlığı büyütmeden hallettiler ve işçiler işlerine iade edildiler.

Fakat şimdi İngilterenin ihracatında mühim bir yeri olan otomobil endüstrisinde, 114 elektrikçinin ücretlerinin arttırılması için yaptıkları grev sonunda, istihsal düşüklüğü kaydetmeğe başlamış bulunuyor. Vakıa grevciler 114 kişiden ibaretti, fakat British Motor Corporation'un çeşitli fabrikalarının elektrik tesisatı bakımını bu işçiler bırakınca bu şirketin 3 bin işçisi de çalışamaz olmuştu. Grev devam ettiği takdirde bu hafta içinde yüzlerce işçinin daha kollarını kavuşturup neticeyi bekliyeceği muhakkak gibidir. Elektrik işçilerinin grevi Austin ve Morris otomobil fabrikalarına da tesir etmiş ve bu iki fabrikada cem'an 1200 kişi işsiz kalmıştır.

Grev işçilerin, eşit işler için eşit ücretler istemesi sebebi ile çıkmıştır. İşlerini bu yüzden bırakan 114 elektrik işçisi başka işyerlerinde kendileri gibi aynı işi yapanların daha yüksek ücret almakta olduklarını iddia etmişlerdir.

TÜRK-İŞ

Memleketimizde teşkilâtlı işçilerin en yüksek organı olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu kurulduğu tarihten 5 yıl ve son kongresinden de 2 ay geçtiği halde henüz çalışmalarını verimli bir şekilde plânlayıp Türk İşçi hareketine istikamet verecek bir hale maalesef gelememiştir.

Türk-İş'in kuruluşundan beri çeşitli zorluklarla karşılaştığı muhakkaktır. Hükümet başlangıçtanberi Türk-İş'e iyi gözle bakmamış, hele ikinci faaliyet devresinde Başkanının milletvekili olarak ayrılmasından sonra idareyi ele alan Genel Sekreter İsmail İnan'ın teşkilâtı "bağımsız" bir hale getirmek için sarfettiği gayretler İktidarı bir hayli sinirlendirmiştir. Bu bağımsızlık politikası sebebi ile genel sekreter birçok noktalarda hükümet ve bilhassa Çalışma Bakanlığı ile aynı fikirde olmadığını bildirmek zorunda kalmıştır. İşte bu fikir ayrılığı diğer birtakım sebeplerle beraber İktidarı Türk-İş'e karşı adeta cephe almağa sevketmişti. Bu arada hükümet, Türk-İş'in Hür Dünya İşçi Sendikaları Birliğine katılmak için vaki isteğine bile 1952 denberi cevap vermemiş ve bu suretle memleketimizin Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı nezdinde şikâyet edilmesine sebep olmuştur.

Türk-İş'in Haziranda yapılan Üçüncü Kongresi, İktidarın sempati duyduğu bazı şahısları işbaşına getirmekle teşkilâtın karşılaştığı müşküllerden birini bertaraf edeceğini düşünmüştü. Diğer taraftan aynı Kongre aldığı çeşitli kararlarla da Türk İşçi hareketinin gelişmesini ve kuvvetlenmesini sağlamayı ümit etmişti. Teşkilâtın mali bakımdan durumu pek parlak değildi. Üye sendika ve birliklerin bu hususta daha yakın "ilgi" göstermeleri ve bütün işçi meselelerinde Türk-İş ile işbirliği yapmaları istenmişti.

Memnuniyetle öğrendiğimize göre Türk-İş üyesi sendika ve birliklerin çoğu teşkilâtın mali bakımdan kuvvetlenmesi için ellerinden geleni yapmışlar ve aralarında bir yıllık aidatı toptan ödeyenler bile olmuştur. Kongreden bu yana Başkan da çeşitli geziler ve temaslar yapmış ve bu suretle teşkilâtla tanıştığı gibi çeşitli iş kollarındaki işçilerin hususi dert ve istekleri ile Türk işçisinin de umumiyetle ne gibi müşküller ve meselelerle karşı karşıya olduğunu görmek fırsatını bulmuştur.

Bununla beraber Türk-İş idarecilerinin halen harekete geçmediklerini görmek insana üzüntü vermektedir.

Bir memleketin iktisadi politika-

HAREKETE GEÇMELİDİR

Âdil AŞÇIOĞLU

sı ile en yakından ilgilenmeleri gereken vatandaşlar işçilerdir. Çünkü bu politikanın tesirleri herkesten evvel işçiler üzerinde kendini göstermektedir. Kalkınma, yabancı sermaye, enflâsyon vs. gibi ekonomik meseleler ve hâdiseler netice itibariyle işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarına derhal tesir etmektedirler. Meselâ bir Amerikan İşçi Federasyonu enflâsyon karşısında hareketsiz kalamaz. Bunun ne şekilde durdurulması gerektiği hakkında tedbirler dahi teklif eder. İşçi teşekkülleri bir memleketin ekonomisinin en kuvvetli unsurudurlar ve bu sıfatla o ekonominin alacağı istikametin tayininde söz sahibidirler. Dünyanın heryerinde hükûmetler de ekonomik ve sosyal politikalarının tesbitinde ve yürütülmesinde işçilerin sözünü ve görüşünü gözönünde tutmağa mecbur kalmaktadırlar. Ama bu bir taraftan hükümetlerin anlayışından ileri gelmekte ise diğer taraftan o memleketlerdeki işçi teşekküllerinin bir "otorite" olmasına dayanmaktadır.

Tabiatiyle bugün için Türk-İş'in böyle bir vazifeyi yerine getirebilecek imkân ve evsaftan uzak olduğu meydandadır. Ancak Türk-İş diğer memleketlerdeki benzeri teşekküller gibi hiç olmazsa üç temel vazifesini yerine getirmeğe çalışmalıdır. Bunlar birlik, teşkilâtlanma ve sözcülüktür.

Türk İşçi hareketinin muvaffak olabilmesi için birlik lüzumu üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Türk-İş hiç olmazsa umumi işçi meselelerinde bütün sendikaların birliğini sağlamaya çalışmalıdır. Grev gibi. Türk işçisi için en hayati bir mevzuda hâlâ sağda solda menfi görüşe sahip olanların bulunduğunu görmek üzüntü verici bir keyfiyettir. Buna rağmen bazı fırsatçılar için Türk işçisinin grev istemediğine bir delil olarak gösterilebilecek bir telgraf karşısında Türk-İş hareketsiz kalmıştır. M.M.V. işyerleri İşçi Sendikaları Federasyonu tarafından Cumhuriyet Gazetesine gönderilen böyle bir telgrafın Türk işçisinin istek ve görüşlerini aksettirmediğini derhal halk efkârına duyurmak Türk-İş'in vazifesi olmalıydı.

Teşkilâtlanma meselelerine gelince birçok iş kollarında sendikalar mevcut olduğu halde bunlara katılan işçi sayısı son derece az ve bazı iş kollarında da hiç sendika yoktur. Türk-İş'in vazifesi bunun sebepleri üzerinde durmak ve gerekli tedbirleri alarak işçileri mevcut sendikalara katılmağa ve yeni sendikalar kurmağa çağırmaktır. Bugün büyük bir emek gücü teşkil eden tarım işçilerinin tamamı ile inşaat işçilerinin büyük bir kısmı teşkilâttan mahrum bulundukları gibi sendikanın mahiyeti ve faydaları hakkında da bilgi sahibi değillerdir. Türk-İş bu yüzbinlerce işçiyi teşkilâtlandırmak bakımından en elverişli ve yetkili bir teşekküldür. İnşaat işçilerinin çoğu memleketin dört bir yanında ve büyük şehirlerde her türlü teşkilâttan, kanunî hak ve himayeden mahrum olarak sefil çalışma ve yaşama şartları içinde bulunmaktadırlar.

Bugün sendikalara karşı cephe alanlar yarın şartlar değiştiği zaman sendikaların faydasını anlıyarak onların tabiî müttefiki olacaklar ve sendikasız işçilere karşı cephe alacaklardır. Sendikasız işçileri kendi başlarına bırakmak hem Türk işçisinin büyük çoğunluğunun dertleri ile ilgilenmemek ve hem de sendikaların gelişmesini engellemek demek olur. Sendikalar için en büyük tehlike sendikasız işçilerdir. Fakat bugün memleketimizdeki sendikasız işçiler sendikalara düşman olduklarından değil, aydınlatılmadıklarından ve sendikanın faydalarını bilmediklerinden ondan uzakta kalmaktadırlar. Yarın bu sendikasızları sendikalara sokmamak için neler yapılacağını bugünkü sendikacılara reva görülen baskılara şahit olanlar pekâlâ bilmektedir. Kabahat sendikasız işçilerde değil, onların teşkilâtlanmasına önayak olmayanlardadır.

Birçok işyerlerinde "muvakkat" adı altında yüzbinlerce işçi çalıştırılmaktadır. Bunlar her türlü kanun himayesinden mahrum kalmakta ve hakları bu suretle kaybolmaktadır. Bu muvakkat işçilerin durumu ile Türk-İş'in ilgilenmesi durumlarının düzeltilmesini ve binnetice onbinlerce işçinin teşkilâtlanarak Türk işçi hareketine katılması ve onu kuvvetlendirmesi sağlanabilir.

Nihayet Türk-İş memleketteki işçilerin umumi dâva ve dertleri ile istekleri konusunda bir "sözcü" vazifesini başarmak zorundadır. Türk işçisinin istekleri, hakları ve uğradığı baskı ve haksızlıklar ancak Türk-İş gibi memleket çapında bir teşkilât tarafından duyurulabilir. Halk, Türk işçisinin meseleleri hakkında Türk-İş tarafından devamlı olarak aydınlatılmalı ve dâvaya her sınıftan halkın yardım etmesi sağlanmalıdır.

Bugünkü kanunî imkânsızlıklara rağmen malî durumunu düzeltmiş ve iç anlaşmazlıklarını gidermiş olan Türk-İş'in derhal harekete geçmek suretiyle bu vazifelerini başarabileceğine inanmış bulunuyoruz.

SİNEMA

A. B. D.

Kirli çamaşırlar

Hâkim: "Peki, dedi, koltukta ne vaziyette oturduklarını daha etraflıca anlatamaz mısınız?" Şahit birkaç cümle geveledi. Hâkim: "Daha iyisi bunu bir krokiyle gösterin" dedi. Şahıt onu da beceremedi. O zaman hâkim bir tatbikat yapılmasına karar verdi. Sanık avukatlarından biri erkeği, salondaki gazeteci kadınlardan biri de kadını temsil ederek bir koltuğa oturdular. Hâkim bilhassa kadının nasıl oturduğunu merak ediyordu. Şahit terler dökerek bunu anlatmaya çalışırken, gazeteci kadın insiyaki bir hareketle bunu yerine getirdi. Şahit, rahat bir nefes aldı: "Evet, evet; işte böyle oturuyorlardı".

Mecmuanın sahibi

Kâr hanesinden zarar hanesine...

Yukardaki sahne geçen haftalar içinde Los Angeles'teki bir mahkemede cereyan ediyordu. Gazeteci kadının temsil ettiği, tanınmış yıldız Maureen O'Hara, sanık avukatının temsil ettiği erkek de O' Hara'nın âşıkı olduğu ileri sürülen adamdı. Şahit de, onları bu vaziyette sinemasının arka koltuklarında yakaladığını iddia eden, Hollywood'un meşhur Grauman sinemasının müdürü James Craig idi. Craig'in anlattığına göre 1953 Kasımında Maureen O' Hara, yanında "Lâtin tipli" bir adam olduğu halde sinemaya gelmiş, arka koltuklardan birinde kucak kucağa sevişirken kendisi tarafından yakalanmıştı. Daha sonra Craig bu haberi "Confidential" mecmuasına 200 do-

lar mukabili satmış, mecmua da 1957 Martında neşrettiği bir yazıda bundan bahsetmişti. Yıldızın mecmua aleyhine tazminat dâvası açması üzerine, "Confidential" ın sahipleri sinemanın müdürünü şahit olarak dinletiyorlardı. Bu, Hollywood yıldızlarının "Confidential" aleyhine açtıkları dâvalardan sadece biriydi. Zira mecmua, bir vakitten beri Hollywood yıldızlarının hususî hayatlarına dair neşrettiği yazılarla ortalığı epey karıştırmıştı. Hollywood, fazla meşhur olmanın zararlarını çekiyordu. Nitekim harbin sona erdiği sıralarda da aynı yüzden bir kere daha rahatı kaçmıştı. O zamanki huzursuzluğa sebep olan, Amerikan aleyhtarı Faaliyetleri Tahkik Komisyonu idi.

1947 yılında Kongreye bağlı Tahkik Komisyonu, Amerikan halk efkârını komünizm tehlikesine karşı doğru çıkmıştı: Amerikan halkı ile birlikte dünyadaki bütün meraklılar, beyazperdede seyrettikleri yıldızların her cümlesini büyük bir dikkatle takibediyordu. Gazete ve mecmualar büyük başlıklarla Hollywood'a komünist sızmasını anlatan; yahut da bütün bu tahkikatın bir bahaneden ibaret olduğunu, bir bardak suda fırtına koparılmak istendiğini, hedefin insan haklarını kısmak istiyen bir zihniyeti Amerika'ya yerleştirmek olduğunu ileri süren yıldızların sözlerini nakilediyordu:

İlk isteri havası tavsar gibi olduğu zaman, Tahkikat Komisyonu yeni bir hamle yapmaya karar verince yine Hollywood'u seçmişti. 1951 de, bu sefer televizyonun da yardımiyle, Hollywood'un kadınlı erkekli yıldızları, küçük perde üzerinde, Komisyonun kendilerine hazırladığı rolleri

Maureen O'Hara
Meşhur olmanın zararları

uyandırmak, soğuk harbin gerektirdiği harp psikozuna alıştırmak için en elverişli zemin olarak Hollywood'u seçerken yanılmıyordu. Zira Hollywood bütün dünyanın nazarlarını üzerinde toplayan bir yerdi. Dünyanın dört bucağından gönderilmiş yüzlerce "daimî muhabir Hollywood'ta olup bitenleri günü gününe memleketlerindeki meraklı okuyuculara yetiştiriyordu. Büyük stüdyoların hepsi dünyanın belli başlı yayın organlarına muntazaman resim ve yazı malzemesi yolluyordu. Sütunlarını Hollywood dedikodularına cömertçe açan mecmua ve gazeteler, sinema merkezindeki en ufak kıpırtıları dahi vakit geçirmeden milyonlarca insana naklediyordu. Tahkikat Komisyonu, büyük bir reklâmla işe başlayıp Hollywood'un bütün meşhurlarına, günlerce önünde resmigeçit yaptırdığı zaman, tahmini oynadılar. Hollywood, meşhur olmanın, herkes tarafından tanınmanın cezasını sinema endüstrisinde büyük bir buhrana yol açan 200 ü geçkin "kara liste" kurbanı ile ödemişti.

Sıra "sarı basın" da

Fakat Hollywood'un bu "cihanşümul" şöhretinden faydalanmak istiyenler yalnız siyasetçiler değildi. Daha doğrusu siyasetçiler birtakım fırsatçılara iyi bir örnek vermişler, Hollywood'un şöhretinden nasıl faydalanılabileceğini göstermişlerdi. Kazancını şantaja, hususî hayat dedikodularına, "rezalet avcılığı" na dayandıran "sarı basın" bu örnekten faydalanmakta gecikmedi. "Hollywood'ta komünizm" tema'sının ardından "Hollywood'ta aşk rezaletleri" tema'sı bu basının başlıca sermayesi haline geldi. Önderliği, 1952 de neşredilmeye başlıyan ve merkezi New York'ta olan "Confidential" mecmuası yapıyordu.

"Confidential" ın neşriyat politikası çok basitti: Okuyucuların alâkasını, merakını şehvet avcılığı, dedikodu, hususî hayat sırlariyle tahrik etmek..

Mecmua başlangıçta "alelâde" vatandaşların aşk ve cinsî hayatlarile ilgileniyordu. Fakat sonradan "şöhretli vatandaşların okuyucuları daha çok ilgilendireceğini düşündü. Şöhretlilerin başında Hollywood yıldızları geliyordu. 1954 yılından bu yana beyazperdenin meşhurları üzerine neşrettiği hikâyeler "Confidential" ı Amerikanın en çok satış yapan on beş günlük mecmuası halıne getirmişti. İki yıl içinde mecmuanın tirajı dört milyona çıktı. "Confidential" ın yanı sıra "Whisper", "Top Secret" gibi benzerleri yer alıyordu.

Sağlam kaynaklar

"Confidential" aleyhine ilk dâvalar açıldığı vakit mecmuanın hangi kaynaklara dayandığı yavaş yavaş ortaya çıkmağa başladı. Mahkeme önünde eski polis hafiyeleri, profesyonel fahişeler, muvaffak olamamış yıldız namzetleri resmigeçit yapmıya başladılar. Mecmua, bunlardan aldığı her hangi bir haberi telleyip pullayarak sütunlarına geçiriyordu. Umumiyetle bu çeşit bir "haber" için 200 dolar ücret veriliyordu. Bazan, ehemmiyetine göre, 1500 dolara kadar telif hakkı verildiği oluyordu. "Confidential"ın Hollywood'a el atması üzerine mecmuanın Los Angeles'te bir şubesi açılmıştı. Hollywood Research, Inc. - Hollywood Araştırmalar Bürosu" gibi gayet masum bir ad taşıyan bu şube, kiraladığı dedektifler ve profesyonel fahişelerle yıldızlar hakkında her çeşit bilgiyi toplamakta idi. Mahkemede şahitlik eden eski bir dedektif, bir yıllık çalışması karşılığı kendisine 30 bin dolar verildiğini açıklamıştı. Üzerine aldığı vazifeler arasında, çalılar arasına gizlenerek Anita Ekberg ile Anthony Steel'in telefoto ile resimlerini çekmek de vardı. İki artist daha sonra evlenmişlerdir. - Gene "Confidential" ın vazifelendirdiği fahişeler her hangi bir erkek artistle münasebet kurduktan sonra bunu teferruatiyle mecmuaya anlatıyorlardı.

Hollywood harekete geçiyor

Hollywood "sarı basın" ın hücumunu Tahkikat Komisyonu'ndaki kadar yumuşak karşılamadı. Sinema endüstrisini sarsabilecek bu tehlikeye karşı vaziyet alındı. Yapılan şikâyetler üzerine California Senatosuna bağlı bir Tahkikat Komisyonu "Confidential" aleyhine tahkikat açtı. Fakat mesele bu noktaya gelince bir müşkülle karşılaştı: zira ortaya, basın hürriyeti meselesi çıkıyordu. Doğrusu istenirse bu basın hürriyeti anlayışı oldukça acayipti. Meselâ kitaplar üzerine oldukça sıkı bir kontrol

yapılıyor, hattâ yakın zamanlara gelinceye kadar birçok klâsık ve modern eserler ya "müstehcen" ya da "dini duyguları rencide edici" sayılarak satıştan alıkonabiliyor, fakat gazete ve mecmualardaki açıkça müstehcen neşriyat menedilemiyordu. Tahkikat Komisyonu bu yüzden sadece "Confidential" ve benzerlerinin "kirli niyetleri" ni açıklamakla kaldı.

Bununla birlikte "Confidential"ın eski sayılarından birinde yayınlanan bir yazı Chicago'da mecmua aleyhine ilk dâvanın açılmasına sebep oldu. Dâvanın sebebi, mecmua sahiplerinin "postalanması yasak maddeleri postalaması" idi. Bu garip ifadenin altında yatan şuydu: "Confidential" ın 1956 Mart sayısında "İstenmiyen gebeliğe son veren hap" başlıklı bir yazı neşredilmişti. Mecmua "En yeni çocuk düşürme usulünden sakının" diye sureti haktan görünerek kaleme alınan bu yazıda bu hapın nasıl kullanılacağını, nasıl çocuk düşürüleceğini tafsilâtiyle anlatıyordu. Mahkemenin "postalanması yasak madde" diye tavsif ettiği işte bu yazıydı.

Chicago'da başlıyan dâva gittikçe genişledi, on devlette "Confidential" aleyhine aynı mevzu üzerine dâva açıldı. Birçoklarında jüri, "Confidential"ı ileri sürülen noktalardan suçlu buldu. Bununla beraber mecmuanın sahibi George Harrison da boş durmuyordu. California Genel Savcısı ile yardımcıları aleyhine 2 milyon dolarlık tazminat dâvası açtı. Harrison'un bunun için ileri sürdüğü sebep, bu şahısların sansür tatbik etmeleri ve "Confidential" ın 325 bin sayısını satıştan menetmeleriydi. Fakat Los Angeles mahkemesi bu dâvayı reddetti.

"Confidential" aleyhine Chicago'da başlıyan dâvanın en mühim neticesi, mecmuada haklarında hikâyeler anlatılan yıldızların birer birer "Confidential" aleyhine tazminat dâvası açmaya başlamalariydi. "Confidential" ise bu dâvalardan gene tirajını arttırmak için faydalanmak istiyordu. Nitekim mecmuanın son sayılarında kapak üzerinde devamlı olarak "Hollywood, Confidential'a karşı" cümlesi yer alıyordu. Mecmuanın sahiplerine göre, "Confidential" aleyhine açılan bütün dâvaların sebebi, birtakım hakikatlerin açıklanmasından endişeye düşen sinema endüstrisinin harekete geçmesi, el altından ilgilileri tahrık etmesiydi. "Confidential" ın sahipleri açılan dâvalarda şahit olarak Hollywood'un hemen hemen bütün tanınmış yıldızlarının şahit olarak dinlenmesini istiyorlardı. Bunlar arasında Lana Turner, Dorothy Dandridge, Gary Cooper, Dick Powell, Anita Ekberg, Mae West, Walter Pidgeon, Corine Calvet... gibi yıldızlar yer almaktaydı. Sinema endüstrisini idare edenler, Hollywood yıldızlarının bir kere daha mahkeme önünde resmi geçit yapmasından ciddî olarak endişeleniyorlardı. Yıldızların çoğu da bundan çekinmekteydi. Öbür yandan "Confidential" ın maksadı da kendisine yeni malzemeler temin etmekten başka birşey değildi. Nitekim birkaç aydan beri gittikçe düşen tirajı, bu son dâvalar sırasında yeniden yükselmiş, 4,5 milyona varmıştı. Los Angeles'teki mahkemenin savcısı birkaç haftaya kadar seçimlere gidecekti sinema endüstrisi ile arasının bozulmasını istemezdi. Fakat kararı verecek olan hâkim şimdiye kadar şahitlerin dinlenmesine hiç ses çıkarmamıştı.

Corine Calvet
Şahitlikten kurtuldu

Anita Ekberg
Tele - foto kurbanı!..

Gittikçe karışan dâva

Confidential" aleyhine açılan dâvalar, müstehcen neşriyatı önlemeye dayanıyordu. Fakat dâvanın şimdiye kadarki seyri birçok mühim meseleler ortaya çıkardı: Mecmuanın neşrettiği hikâyelerden çoğu görgüye dayanan şeylerdi. Hollywood'da da her yerde olduğu gibi masum aşklardan cinsi sapıklıklara kadar birçok hâdiseler cereyan ediyordu. Fakat bunlar, gazete ve mecmua sütunlarına geçmesi gerekli şeylermiydi? Yayın hayatına atıldığı beş yıldanberi ikinci defa bir "başyazı" yayınlayan "Confidential" mecmuası, "Tanrı", "Vatan", "Bayrak" gibi lâflar ettikten sonra, "Bizim yayınladığımız gerçekler, diyordu, Amerikan gazetecilik geleneğine tamamiyle uygundur". Bundan sonra bir gazeteci için hususi hayat sınırının yatak odası eşiğinde başlamasının mânasızlığını bildiriyordu. Politikacılar gibi yıldızlar da "şöhretli" kişilerdi, binaenaleyh halkın onların da hususi hayatlarından haberdar edilmesi lâzımdı. Birçoklarına göre ise, "Confidential" ve benzeri organların, basın hürriyetini kirli maksatlar, gayri meşru kazançları için kalkan olarak kullanmaktan başka birşey yaptıkları yoktu. "Confidential" ın yayınladığı "rezalet" ler de her yerde her zaman rastlanan şeylerdi, bunları ballandıra ballandıra okuyucuya sunmakta yukardakinden başka bir maksat olamazdı. Los Angeles'teki dâvanın ilk celsesinden çıkan bir dinleyici, yanındakine "Yahu bunlar da yazılacak şey mi? Hepimizin gençliğimizde yaptığımız şeyler" diyordu.

Geçen haftanın sonunda Hollywood "Confidential" a karşı açtığı mücadelenin ilk raundunu kazanmış sayılabilirdi. Halk efkârı mecmuadan çok Hollywoodtan yanaydı. Bundan başka, yıldız Maureen O'Hara kendisinin sinemada yakalandığı bildirilen tarihte Amerika dışında olduğunu gösteren gümrük ve pasaport kayıtlarını mahkemeye vererek evvelce istediği bir milyon dolarlık tazminatı beş milyon dolara çıkarmıştı. Hafta sonunda "Confidential" sahipleri aleyhine açılan tazminat dâvalarının yekûnu 30 milyon doları aşıyordu. Gene hafta sonunda, "Confidential" ile "Whisper" mecmualarının Avrupa muhabiri olan genc asılzade Michael Mordaunt Smith, Londra bürosunun hırsızlar tarafından soyulmasından önce davada kullanılacak evrakı alıp Amerika yolunu tutmuştu ama, bunların işe yarıyabileceği çok şüpheliydi. Tazminat dâvaları mecmua aleyhine neticelenirse, California baş savcısının dediği gibi "Confidential"in işi bitik" idi.

Devlet Tiyatrosu

Yerlerinizi beğendiniz mi?

Geçen haftanın sonunda Ankaralı seyircilerden birçoğu, posta vasıtasiyle nihayet Devlet Tiyatrosunun önümüzdeki mevsim için kendilerine ayırdığı yerleri gösterir abone kartlarını aldılar. Kartlara Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün matbu harflerle imzasını taşıyan gayet nazikâne yazılmış bir de mektup ilişikti. Bu mektupta Devlet Tiyatrosu geçen mevsim seyircisinin tiyatroya gösterdiği yakın ilgiye teşekkür ediyor, bu ilginin önümüzde ki mevsim de devam etmesi temennisinde bulunuyordu. Ayrıca aynı mektupta önümüzdeki mevsim için abone sırasına göre ayrılmış bulunan yerini beğenmediği takdirde seyircisinin derhal Devlet Tiyatrosu abone servisine müracaat ederek kartını vermesi ve istediği başka bir gece için yer ayırtınası ricasında bulunuluyordu.

1957-58 tiyatro mevsimi için Devlet Tiyatrosunun seyircisine ayırdığı yerler tiyatrolarından sadece üçüne inhisar etmekte, Büyük, Küçük ve Üçüncü Tiyatroların yer numaralarını gösterir birer plânları da Umum Müdürün matbu imzasını taşıyan bu mektupların iç ve arka sayfalarına ilâve edilmiş bulunmaktaydı. Anlaşıldığına göre Devlet Tiyatrosu geçen mevsim olduğu gibi önümüzdeki mevsim için de Oda Tiyatrosuna seyircilerini abone kaydetmemiş, 65 koltukluk tiyatroda yer bulabilme imkânlarını bir kere daha onların şanslarına terketmişti. Bundan çıkacak bir manâ da Devlet Tiyatrosunun bütün tiyatrolarındaki yerlerinin bir kısmını kendisine -veya davetlilerine- ayırmış olabileceği idi. Oda Tiyatrosunun yerleri zaten mahdut olduğuna göre ayrılan bu yerlerden tiyatroya abone olmak isteyen seyirciye fırsat kalmamış olabilirdi. Fakat diğer tiyatrolarda abonelerin yerleri abone numaralarına göre ayrılmış bulunuyordu. Ne var ki bu tiyatrolarda da gece yarısında, sabahın kör karanlığında gidip gişe önünde sıra bekliyerek ilk abone numaralarını almağı başarmış olan seyirciler de ne ilk, ne de ikinci numaralı koltuklara, hattâ ne ilk, ne de ikinci sıradaki koltuklara kavuşmuş değillerdi. Üstelik Devlet Tiyatrosunun şimdilik kendisine alakoyduğu tahmin edilen yerleri de ne basına ve hattâ ne de bizzat Devlet Tiyatrosu mensuplarına ayrılmış değildi. Temsiller başlayıp sıralar dolduğu zaman bu yerlerin kimlere ayrılmış olduğu elbette anlaşılacak ve abone seyirciler de nihayet meraklarından kurtulacaklardır. Bütün bunlara rağmen Devlet Tiyatrosunun abone usulünü ihdas etmekle seyircilerine gösterdiği büyük kolaylığı inkâr etmemek gerekir. Dünyanın her tarafında kaidenin dışına çıkan istisnalar daima vardır ve müesseselerin bazı hallerde güç durumlarda kalmalarını önleyecek bu gibi tedbirleri önceden almaları da -ölçüyü kaçırmamak şartıyla- hoş karşılanabilir.

Oda Tiyatrosunun kapısı

Yer bulabilene aşkolsun

Repertuvarı beğendiniz mi?

Devlet Tiyatrosunun abonelerine yerlerini tesbit ettiği ve abone kartlarını kendilerine gönderdiği şu günlerde üzerinde durulacak asıl mesele bir kere daha repertuvar meselesidir.

Oğuz Bora

Taylor özentisi!.

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü abonelerine kartlarına ilişik olarak gönderdiği o nazikâne yazılmış mektupta yerlerini beğenmedikleri takdirde ne yapmaları hususunda da bir yol göstermiştir. Fakat hem kartların tevzii işini, hem de nâzik tavsiyeyi bir kere daha aynı seyircive repertuvarını bildirmeden yapmıştır. Halen Ankaralı seyirci önümüzdeki mevsim kaçıncı temsil geceleri kaç numaralı koltukta oturacağını sarahaten ve katiyetle bilmekte fakat bu koltuklarda neyi seyredeceğinden hâlâ bihaber bulunmaktadır. Temenni edilirdi ki Devlet Tiyatrosu abonelerine gönderdiği kartlara eklediği o nâzik mektuba bir de önümüzdeki mevsim repertuvarının bir listesini iliştirmiş ve 1957 - 58 mevsiminde seyredeceği bu eserleri beğenmediği takdirde ne yapması gerektiği hususunda da bir yol göstermiş olsun! Devlet Tiyatrosunun repertuvarını ilân etme zamanı hakikaten gelmiş, hattâ geçmiştir. Artık daha fazla vakit kaybetmeden 1957-58 mevsiminde ne seyredeceğimizi de tıpkı kaç numaralı koltukta oturacağımızı bildirmesi gibi bize haber vermeli ve seyircisini karanlıkta el yordamıyla yürümek zorunda bırakmamalıdır.

Beşinci Tiyatro

Müjde! Müjde!

«Şimdi inşaata son süratle devam ediyoruz. Bu kadar geçikmesinin sebebi var. İlkin salon 250 kişilikti. Şimdi bir balkon ilâvesiyle 550 kişi için hazırlanmaktadır. Sezon başına yetiştirmek için bütün tedbirleri aldık. Çalışmaları hızlandırdık."

Devlet Tiyatrosunun sabık aktörlerinden ve Beşinci Tiyatro kurucularından Oğuz Bora şimdiye kadar yaptığı gibi ve bir kere daha -bu defa sanat mecmuasında- aynı hikâyeyi tekrarlıyordu. Şimdiye kadar Oğuz Bora'nın Beşinci Tiyatro'nun ha acıldı, ha açılacak mevzuundaki sözlerinin akislerini kulaklarında taşıyan pekcok kişi vardı.

İstanbulun bir büyük otelinde yapılan basın toplantısı, duvarlara asılan kocaman afişler, dükkân vitrinlerini süsleyen Taylor'vari fotoğraflar o yandan bu yana aradan aşağı yukarı bir yıla yakın zaman geçtiği halde hâlâ unutulmuş değildi. Gene o yandan bu yana köprülerin altından çok sular aktı. Kurulacak olan Beşinci Tiyatronun beyaz-siyah harflerle Tuna caddesindeki binanın alt katına asılı kocaman levhası tıpkı bir sembol gibi, bir maskot gibi hep aynı yerini muhafaza ediyordu ama bu levhanın gerisindeki faaliyet gerçekten bir türlü tamamlanamıyor, buna mukabil zaman zaman şu dergı veya bu gazetede Beşinci Tiyatronun "açılıyoruz" nakaratı hep aynı tazeliğini muhafaza edip gidiyordu. İlk

teşebbüsten bu yana geçen on aylık zaman zarfında Beşinci Tiyatro tam üç kere inşaat plânında değişiklik yapmış, iki kere koltuklarını değiştirmiş, idarî ve icra kadrosunu tam sekiz kere bozup yeniden yapmak zorunda kalmış ve dört defa da açılış tarihi tesbit etmişti. Açılamayışının sebebi muhakkak ki sadece inşaatta yapılan değişiklik, salona bir balkon ilâvesi veya "Tisin" şirketinin binayı hem tiyatro, hem sinema, hem de film stüdyosu olarak kullanma yolundaki geniş teşebbüsleri değildi. Beşinci Tiyatronun bir türlü açılamayışının sebebi ilk bakışta idareciler arasındaki anlaşmazlıktan doğmuş, kadrolarına aldıkları kimseler bir hayal sükutu ile geri çekilmek zorunda kalmışlar ve ilk olarak temsil edilecek eser hakkında ise bir türlü karar verilememiş, hele bu ilk eseri kimin sahneye koyacağı, kimlerin başrolü oynayacağı mevzuu büsbütün içinden çıkılmaz bir havanın "Beşinci Tiyatro" nun yıkık duvarları arasında dolaşmasına sebebiyet vermişti. Tiyatromuz adına yepyeni hareketler bekleyen her tiyatrosever hâlâ Beşinci Tiyatro'nun açılmasını temenni etmekte, bunu ümitle beklemekte fakat artık bu tiyatro kurucularından birinin veya diğerinin mecmualarda çıkan beyanlarına da fazla bir güven beslememektedir. "Beşinci Tiyatro" açılış çalışmalarına daha az şişirilmiş balonlarla girişebilir ve açılışını bekleyen yüzlerce tiyatroseveri de boş umutlarla şimdiye kadar bukadar yormamış olabilirdi. Görülüyor ki duvarlara ne zamansız koskoca afişler asmak, ne de dükkân vitrinlerini sigara dumanlarına boğulmuş fotoğraflarla süslemek, sonra da geçip bir gazetecinin karşısında "kadromuzda ben varım, sonra da şu, şu ve şu var" diye isimler sıralamak bir teşebbüsü hızlandırmağa yetmiyor.

Amerika

O'Neill yılı

Amerikalıların en fazla tiyatro eseri kaleme almış bulunan piyes yazarı Eugène O'Neill şöhretini dünyaya yaydıktan sonra 65 yaşında olduğu halde 1953 yılında hayata gözlerini yummuş fakat geride daha sahneye çıkarılmamış pekçok sayıda tiyatro eseri bırakmıştı. Bunlardan biri "Long Day's Journey İnto Night" idi ve bu yıl Paris'teki "Milletler Tiyatrosu" nda Amerikalı san'atçılar tarafından temsil edilmişti. 1957 yılı yazarın ölümünden tam dört sene geçtikten sonra gerek Avrupada, gerekse Amerikada eserlerinin en fazla temsil edildiği bir yıl olarak ilân ediliyordu. İş bukadarla da kalmıyor, bilhassa Amerikada O'Neill'in eserleri çoğu zaman rövüleştirilmiş, müzikal bir çehre altında da sahneye konuluyordu. O'Neill yaşadığı müddetçe bukadar çok eserinin bir arada ve çeşitli yerlerde, çeşitli versiyonlarla temsil edildiğini görmemişti. Bu yıl New York'lular O'Neill'in "Anna Christie" sini New Girl'in Town" namı altında müzikal bir versiyonundan uzun müddet seyretmişler, Broadway'de "Moon for the Misbegotten" nin ilk icrası yapılmış, yine şimdiye kadar oynanmamış eserlerinden "A Touch of the Poet" ın ilk temsil şerefini ise Stockholm kazanmıştı. Gene herhalde yazarın ölümünden sonra ortaya çıkan eserleri içinde en mükemmeli sayılabilecek olan "The Iceman Cometh" bundan iki yıl önce New York tiyatrolarınca angaje edilmiş ve bu yıla kadar da aralıksız temsil edilmişti. 1957 yılının bilhassa Amerikalılarca bir O'Neill yılı olarak vasıflandırılmasında bu eserinin New York'ta hâlâ iki sene önceki alâkayla seyredilmesinin de payı büyük olmuştur.

Fredric Marc "Long Day's Journey"de

O'Neill ailesi

K A D I N

İstanbul

Feriha Muller

Makyaj düşmanı

Bir güzellik enstitüsünde

Genç kızın derin bakışlı iri yeşil gözleri, ince hatları vardı. Adı Esin idi. O gün evlenecekti.

Feriha Muller onu makyaj masasına oturttu, dikkatle cildini tetkik etti.

"— Gördünüz mü, dedi, yüzünüzde ne bir tek sivilce, ne tek bir siyah nokta kalmamış. Böylece pudraya veda etmiş olmanın mükâfatını gördünüz".

Genç kız, memnun, gülümsedi:

"— Ama bugün için söz vermiştiniz, bana makyaj yapacaksınız", dedi.

Feriha Muller:

"— Evet, bugün için size esaslı bir makyaj yapacağız. Ama gene de çok az pudra kullanarak.. Cildiniz o kadar muntazam ve düzgün olmuş ki artık pudraya ihtiyacınız kalmamış" diye cevap verdi.

Feriha Muller'in asistanı genç kızın saçlarını topladı ve bağladı, önüne beyaz bir örtü koydu. Bu sırada Feriha Muller genç kıza tatbik edilecek olan beyaz "maske"yi hazırlamıştı. Beyaz maske cildi yumuşatacak ve güneş lekelerini alacaktı. Yirmi dakikada her iş bitmişti. Esinin iri gözleri dolgun dudakları büsbütün meydana çıktı. Feriha Muller, yüzdeki sulu kremi temizledikten sonra kaşları düzeltmiş, onları kalemle değil sulu bir madde ile koyulaştırmıştı. Gözler yaldızlı yeşil boya ile, mübalağasız şekilde, fakat itina

Makyaj yapan kadın

Pudraya boykot!..

ile boyanmış, pek az rimel kullanılmıştı. Dudaklar birkaç renk birbirine karıştırılarak fırça ile boyanmış, fakat hudut, daha evvel, kalemle çizilmişti. Pudra yalnız burunda yani yüzün parlayan kısmında mevcuttu. Yanaklarda yalnızca likid bir allık vardı. Fakat bu belli belirsiz şekilde, gözlerle dudakların parlaklığına zarar vermiyecek şekilde kullanılmıştı. Yirmidört saat zarfında ıslansa bile, çıkmıyan bu allık sıcak günlerde yüze serinlik te veriyordu.

Feriha Muller genç kızın başını çözdü; çenesinden hafifçe tutarak kaldırdı. Esin bir an merakla kendi kendisine baktı ve sonra aynada, hayata gülümsedi.

Makyaj düşmanı

Vendome Güzellik enstitüsünün sahibi olan Feriha Muller aslen Macardı. Fakat çok seneler evvel Türkiyeye gelerek yerleşmişti. Taksimde bir kültür müessesesi olan W. M. C.'de genç kızlara makyaj ve moda dersleri veriyordu. Fakat bu makyaj mütehassısı için âdeta "makyaj düşmanı" sıfatını kullanmak mümkündü. Feriha Muller için güzelliğin esası herşeyden evvel cilt güzelliği idi. Cilt güzelliği ise herşeyden evvel "temizlik"ti. Makyaj ancak mevcut olan bir güzelliği meydana çıkarmak için yapılmalıydı. Yoksa gizlemek, çirkin ve pis olanı örtmek gayesi ile yapılan makyaj tamamiyle faydasız ve hatta zararlıydı. Çünkü mesamatı tıkıyarak, cildin günden güne daha fazla bozulmasına sebebiyet verebilirdi. Bugünkü güzellik telâkkisi süse değil, sıhhate ve tabiî, hakiki güzelliğe dayanıyordu. Güzel kadın, aydınlıkta meydana çıkarak, hiç çekinmeden, dişlerini göstererek gülebilen kadındı. Güzel bir cilde sahip olabilmek yalnızca Allah vergisi değildi, kullar da bu hususta bazı şeylere muktedirdiler. Bir genç kız veyahut bir kadın, herşeyden evvel kendi cildini tanımakla işe başlamalıydı. Çünkü yüz üzerinde yapılan herşey bilerek yapılmalıydı. Bilgisiz cilt bakımı ve bilgisiz makyaj, neticede bir kadını çirkinleştirirdi. Dört tip cilt mevcuttu: Normal cilt, yağlı cilt, kuru cilt ve kısmen yağlı, kısmen kuru olan cilt. İşte her kadın önce kendi cildinin hangi gruba girdiğini bilmeli ona göre hareket etmeliydi. Esas, akşamları yatarken, cildin iyice temizlenmesi ve gece mesamatın rahat rahat nefes almasıydı. Bunun için bir defa mütehassısa danışmak ve onun tavsiyelerini yerine getirmek kâfiydi. Çünkü her cildin kendi hususiyetlerine göre, bulunduğu memleketin iklimine göre temizlenmesi ve bakılma-

PROTESTO

Jale CANDAN

Bugünkü Türk kadınını nasıl tanırsınız? Hoş, Türk kadını deyince köylüsü ayrı aklımıza gelir, kasabalısı ayrı, şehirlisi ayrı.. Hatta küçük şehir, büyük şehir diye de ayırmak lâzımdır. Ama ben, nerede oturursa otursun bugünkü medeni hayat görüşünü benimsiyen Türk kadınından, inkılâplarımızın yarattığı Türk kadınından bahsetmek istiyorum. Bu kadını nasıl tanırsınız? Hürriyetine ve medeni haklarına kavuştuktan sonra yani Cumhuriyetten bu yana bu kadın ne yapmıştır? Tahsil kapılarını açık bulunca okumuş ve bir çok sahalarda en yüksek mevkilere ulaşmış, en az erkekler kadar kabiliyetli olduğunu ispat etmiştir ama buna rağmen bugünkü Türk kadınının dünkünden daha az ev kadını olduğunu kimse iddia edemez. Enstitülere devam ederek ev kadınlığını ince bir sanat haline getiren kadınlarımızı bırakın bugün okumuş okumamış her ev kadınının ev kadınlığını gelişi güzel değil bilgiye, ilme dayanarak yapmaya çalıştığı bir hakikattir. Bugün sıhhi yemek, vitamin hesabı mutfağımıza; tıp, psikoloji, müzik ve spor çocuk yetiştirdiğimiz odalara kadar girmiştir. Netice gittikçe güzelleşen bir nesile sahip oluşumuzdur. Bunu kim inkâr edebilir? "Haşhaş" ile çocuk susturma devri çoktan geçmiştir. Bugünkü Türk kadınının vazifesi yalnızca çocuk büyütmek değil, iyi çocuk yetiştirmektir. Bunun bir neticesi ise dünya çapında alâka uyandıran harika çocuklarımızdır. Bugünkü Türk kadını dışarda ve içerde çalışır, didinir, evdeki hesabı çarşıya uydurmaya bakar, tatil günlerini "patronla dikiş dikmeye, çocuklarını ders çalıştırmaya hasreder. Çünkü Türk kadını hayat arkadaşı için hakiki bir arkadaş olmak, onunla hayatın bütün zevklerini ve bütün mesuliyetlerini paylaşmak niyetindedir. Bu kadın kafesin arkasından, güneşli hür dünyaya çıkarken, çarşafını yırtıp atarken bir "arzu biblosu" olmaktan da kurtulmuştur. Artık o kendisinden mesuldür ve şuurlu bir ahlâk kaidesine sahiptir. Ben bugünkü Türk kadınını böyle tanıyorum. Ona şehirlerimizde her adım başı rastlıyorum. Onu Anadolunun en kuytu köşelerinde de buldum. Türk kadınlığı deyince aklıma gelen odur.

★

Ama içimizde böyle düşünmeyenler de var. Bir müddet evvel Milliyet gazetesinde "Zavallı Türk Kadınlığı" başlığı ile çıkan yazı bugünkü Türk kadını tarafından protesto edilmelidir. Sayın Ulunay bu yazısını "Zavallı Türk Kadınlığı! Ne hale geldin!" cümlesi ile bitirmiş. Hâdise şudur: İzmirde beş kız, yüzerek, bir Amerikan gemisini gezmeğe gitmişler ve tayfaların münasebetsiz hareketlerine maruz kalarak imdat istemişler!. Yazar bunu, âdeta bugünkü Türk Kadınını lekeliyecek bir neticeye bağlamış.. Sanki bu beş kadın Türk kadınlığını temsil hakkına sahiptir! İşte bence protesto edilecek nokta budur. Yazarla aramızdaki ikinci anlaşmazlık, zannedersem, daha ziyade bir düşünce farkından ileri gelmektedir. Yazar, medeniyetin cinsî arzuyu terbiye edebileceğine inanmıyor gibi görünüyor. Halbuki medeni dünyada bütün hukuk kitapları bunun aksini söylemiş ve ispat etmiştir. Kadın vücuduna istediği gibi ve istediği dereceye kadar tasarruf hakkına sahiptir. Esasen bu "insan hakları" konusuna giren bir meseledir. Ama kitaplara gitmeye ne hacet? Öyle bir devir olmuştur ki, bu memlekette çarşaflı kadınlar, "çimdik taarruzu"na maruz kalmadan köprüyü zor geçebilmişlerdir. Halbuki bugün plajlarda mayolu aile kadınları rahat rahat güneşlenmektedirler. Medeniyetin münevver Türk kadınına ve münevver Türk erkeğine getirdiği en güzel hediyelerden birisi de işte budur..

sı şarttı. Son senelerdeki cereyana göre gerek cilt bakımı, gerek makyaj için sulu maddeleri kuru maddelere tercih etmek icap ediyordu. Hakikaten kuru kremler olsun, taş pudralar olsun, tazyikle yüze yapılan masajlar olsun birçok kadınların cildini tahrip etmişti. Yüzü temizleyen ve besleyen sulu kremlere sulu allıklara ve sulu tuvalet malzemesine gelince bunları hem kullanmak daha kolaydı hem de cildi yormuyordu. Masaj vücut için ne kadar faydalı ise yüz için o derece tehlikeliydi ve birkaç jimnastik hareketini tercih etmek çok daha iyi netice veriyordu. Yüze yapılacak masaj ancak çok hafif parmak darbeleri ile yapılacak masajdı. Bu, yüz sulu bir kremle iyice yağlandıktan sonra yapılmalıydı. Türk kadınlarının dikkat edecekleri bir nokta da yüzü tüylendirecek kremlerden kaçınmaktı. Fazla pudra kullanmak ta hatalarımızdan biriydi. Yüzde fazla boyanabilecek yerler dudaklarla gözlerdi. Diğer kısım parlamamalıydı ve zaten pudranın vazifesi de buydu. Ancak iyi bakımlı bir cilt zaten çok az pudra isterdi.

Feriha Mullere göre bir kusurumuz da "moda" denilen şeyi derhal körükörüne tatbik etmek merakımızdı. Makyajda moda herşeyden evvel, yakışan şey demekti. Meselâ son zamanlarda açık renk makyaj moda olmuştu. Fakat bu herkesin tırnaklarını beyaz sedefle ve dudaklarını çok açık pembe ile boyaması demek değildi. "Açık renk makyaj" herkesin kendi tipine göre yakışan açık renk makyaj demekti ve bu dereceli dereceliydi. Piyasada bulunmayan renkleri, evde bulunan renkleri karıştırarak temin etmek pek âlâ mümkündü. Cilt bakımı ve makyaj herşeyden çok bilgi istiyen birşeydi. Zira cilt hassas ve çabuk bozulmaya müsaitti: Ergenlik çıbanları ve her türlü sivilce tedavi edilebilirdi: İş, hastalığın teşhisini koymak, "rejim"lerle, vitaminlerle cildi önce içten sonra dıştan tedavi etmekti. Bir kadın, önüne gelen hertürlü pahalı kremi tecrübe etmeden ve makyaj malzemesine kucaklar dolusu para sarfetmeden bir mütehassısa danışacak olursa muhakkak ki, hem daha çok iyi neticeelde edecekti, hem de daha az para sarfedecekti.

"İyi bakım, az makyaj"

Esin çantasını koluna taktı, saatine baktı: Eve gidip giyinecek, oradan nikâh dairesine gidecekti. Feriha Muller:

"— Ne kadar terlerseniz terleyin bu makyaj bozulmıyacaktır. Yalnız elbisenizi giyindikten sonra yine hafifçe burnunuza pudra sürünüz" diyordu.

Sonra parmağını kaldırdı ve ilâve etti:

"— Bir ricam daha var.. Sakın evlendikten sonra herşey bitmiştir zannetmeyin, gene "iyi bakım, az makyaj" prensibine sadık kalarak güzelliğinize dikkat ediniz. Bu mesele evlendikten sonra çok daha mühimdir!"

Moda

Fantazinin rolü

Moda mecmuaları olsun, moda mütehassısları olsun kadına daima mümkün mertebe sade, mümkün mertebe klâsik giyinmeyi tavsiye etmektedirler. Hakikaten şık kadınlar daima bu şekli tercih eden kadınlardır. Meselâ bir tayyörün, bir paltonun, bir ağır elbisenin dört, beş sene rahat rahat giyilebilmesi için biçiminin de, renginin de fazla nazarı dikkati celbetmiyen cinsten seçilmesi lâzımdır. Ancak bir gardrobun temelini teşkil eden kıyafetler ne kadar klâsik olursa, teferruat ta o

İki yeni elbise modeli

Rağbet dar'a...

derece fantaziye kaçmalı, kadına bir yenilik getirecek, onu ve etrafını neşelendirecek şekilde seçilmelidir. Ev dekorasyonunda olsun, giyimde olsun "fantazi" hayatın tuzu biberi gibi birşeydir. Son bir iki senedir moda olan kılıf elbiseler bu yaz bol bol tatbik edilmiş ve gayet iyi neticeler vermiştir. Düz renklerden, hatta emprime ve içi astarlanmış basmalardan yapılan bu dümdüz elbiseler çok az bir kumaşla, kolay bir dikişle elde edilebildiği için her gardroba ilâve edilebilir. Bu kılıf elbiselerin bir kısmı belden kesiklidir, bir kısmı ise yalnızca iki üç pensle bele oturtulmuştur. Bazıları yürüyüşü kolaylaştırmak için yandan yırtmaçlıdır, bazılarının birer pli kaşesi vardır. Bu dümdüz elbiselerle çok zengin kolyeler, acaip bilezikler takmak mümkündür ve elbise düz olduğu için en fantazi aksesuarlarla dahi kibarlığını kaybetmemektedir. Bu sene İstanbulda görülen en güzel elbiseler bu kılıf biçimi elbiselerdi ve Paristen gelen ilk haberlere göre sonbahar modasında da bu dar boru biçimi elbiseler büyük bir yer işgal edecektir. Bu demektir ki açık yakalı, tek bir siyah dar elbise ile bir kadın bütün kış şık dolaşabilecektir. Çünkü böyle bir elbisenin çeşitli aksesuarlara, kolyelere, küpelere müsaadesi vardır.

Sırtı tamamiyle çıplak elbiseler de, son ayların yeniliklerindendir. Bunu da çok bol veya çok dar bir basma gazino elbisesine tatbik etmek ucuza mal olur. Fakat gardroba bir yenilik notu ilâve eder. çok klâsik bir elbiseyi renkli bir kuşakla neş'elendirmek te daima iyi netice vermektedir. Hele aynı kumaştan küçük bir şapka, eldivenler de yapılırsa bıkılan bir ciddi elbise derhal yeni bir çehreye bürünür. Bu sonbahar, pikelerden, puanlı kumaşlardan, renkli hasırlardan yapılmış küçük şapkalar ve bunlara uygun uzun eldivenler çok moda olacaktır. Renk renk incilerden karışık olarak dizilmiş kolyeler, uzun zincirler, dümdüz bir elbisenin yakasından uçan ince bir şifon eşarp, bir yaka kenarına iliştirilmiş çiçek te bir gardrobu yenileştirmeğe bazan kâfi gelmektedir.

Bir ev kadını fantaziyi yalnız kendi gardrobunda değil kocasının çocuklarının gardrobunda da tatbik edebilir. Bu sene plâjlarda sükse yapan erkek mayoları çiçekli kumaşlardan, kaplan taklidi "lasteks"lerden yapılan mayolardı.

Deniz kenarında yaz geçiren bir erkeğin "şort"la çok rahat edeceği de muhakkaktır. Çok ciddi renkler giyinmeğe alışık olan erkeklere neş'eli bir kravat, çiçekli bir pijama, renkli bir gömlek hediye edildiği zaman, çocuk gibi sevindikleri sık sık görülmüştür. Çünkü zaman zaman onlar da fantaziye kaçmak hevesine kapılır, fakat ekseriya buna kendi başlarına cesaret edemezler. Bazı sahalarda hele şu moda denilen muazzam meydan muharebesinde, erkeklerin kadınlardan çok korkak oldukları muhakkaktır. Bu sene çok moda olan astarsız ince erkek ceketleri hem deniz kenarında şort üstüne, hem de şehirde uzun pantalon üstüne giyilebilmektedir.

Çocuk elbiselerinde fantaziye kaçmak daha da kolaydır. Çünkü nasıl olsa çocuk elbiseleri sık sık küçülür eskir ve değiştirilir. Kapüşonlu ceketler, modern biçimli tuhaf paltolar, çiçekli basmalardan yapılmış şortlu gömlekli deniz takımları, sürprizli teferruatlar çocukları kolayca mesut eder. Fantazisiz hayat sıkıcıdır: moda sahası fantaziye en müsait sahadır. Ancak fantazi yalnız teferruatlarda, hafif kıyafetlerde, ucuza mal olan kumaşlar üzerinde tatbik edilmelidir, çünkü fantaziden çok çabuk bıkılır.

Hayri İnönü

En emin sırdaş

İktidar, İşbirliği müzakerelerinin tafsilâtını pek merak ederken bir bahtiyar, Muhalefetin bütün sırlarına vakıftı. Bu, **Ömer İnönü**'nün üç buçuk yaşındaki şipşirin oğlu **Hayri İnönü** idi. Zira **İsmet İnönü Şemseddin Günaltay**'ı müzakerelerin safhalarından oğlu Ömerin Maltepedeki evinde buluşup haberdar ediyordu. Küçük Hayri görüşmelerin hiç birinde sevgili büyükbabasının kucağından inmeğe razı olmadı.

★

Geçen hafta bir gün İstanbul Vilâyet binasında Dahiliye Vekâleti müsteşarı **Dilâver Argun**'un başkanlığında ve İstanbul Savcısı, İmar Müdürü, Fen Müdürü gibi zevatın iştirakiyle yapılan bir toplantı sabah sekiz buçuktan öğleden sonra ikiye kadar aralıksız tam beş buçuk saat sürdü. Toplantının mevzuu: Birkaç gün önce yolların bozukluğundan bahseden bir Ankara gazetesine gönderilecek tekzip. Israrla dolaşan şayialara göre böyle mühim işlerin artık bir düzene sokulması gerektiği anlaşıldığından vatan sathında her vilâyete bağlı birer Tekzip Müdürlüğü kurulması düşünülmektedir.

★

Dost, müttefik ve kardeş Irak'ın politikacılarını şahsen davet edip uzun müddet ağırlamağı pek seven Başbakan **Adnan Menderes**'in son misafirlerinden eski Başbakan **Fazıl Cemali**, kendisiyle memleketimizde birkaç propaganda gezisine katıldıktan ve bir zaman da Hilton Otelinde kaldıktan sonra bir basın toplantısı yaparak Türkiye'nin demokrasisini ve idarecilerini uzun uzun övdü. Bir ara Fazıl Cemali'nin "Yanlış ile doğru, esaret ile hürriyet arasında hakiki bir tarafsızlık olamaz" dediğini duyunca hazır bulunanlar alâkayla kulak kabarttılar, fakat sonra dış politikadan bahsettiği anlaşıldı.

★

Hükümetimizin daimî davetlisi **Dr. Fazıl Küçük** İstanbulda bulunduğu sırada bir toplantıyı müteakip Vilâyet binasından çıkınca milletvekillerimizden **Hacopulos** ile karşılaştı. Kıbrıs Türktür Partisi liderinin elini hararetle sıkan Hacopulos kendisiyle on dakika görüşerek Kıbrıs meselesinin zuhurundanberi Türkiye'deki Rum vatandaşların huzurlarının kaçtığını ve bu işin bir an evvel hallini istediklerini söyledi.

★

Çarşafla mücadele için bir 'Çarşaf Kanunu" ön tasarısı hazırlanması münasebetiyle beyanda bulunan Mustafa Kemal Derneği Başkanı **Muhtar Kumral** şöyle dedi: "Siyasi partilerimizde tasvip edilmiyecek acaip bir huy vardır. Seçim devrelerinde irticaa inkılâplarımızdan taviz vermek doğru bir hareket değildir. Aydınlar ve bütün partiler! Sizlerden, irtica ile mücadelede ilmî ve içtimaî yönden ve kanun çerçevesinde bir meydan muharebesi bekliyoruz."

★

Ahlâk zabıtamız bütün basılmalara rağmen kökü bir türlü kurumayan ve kuruması da imkânsız görünen gizli fuhuş yuvalarıyla uğraşmağa devam ediyor. Geçen hafta İstanbul bu sebeple yine hallaç pamuğu gibi atıldı; dolaplara saklananlar, Pencerelerden atlayanlar, "Ben burasını korse dükkânı sanmıştım" diyenler bermutad eksik olmadı. Bu arada hususi memurlarla takviye edilmiş jandarma asayiş ekipleri vaktiyle çok kibar bir semt olacağı ümidiyle kurulmuş İdealtepe'yi de taradılar. Bu İdealtepe'deki İdeal Palas Oteline yapılan baskında tam sekiz çift "uygunsuz vaziyette" yakalandılar. Allahın memleketimizde İdeal lâfını daha da beter hale düşmekten koruması temenni olunur.

★

Basınımızı çocuk gibi sevindiren bir haber verildi: Memleketimizden ilk defa kitap ihraç ediliyor! Edebiyat Fakültesi doçentlerinden Dr. **Süheylâ Bayrav** tarafından Fransaya gönderilen kitapların mevzuu: Fransız ortaçağ edebiyatı. Fransızlara Fransız kültürüne dair bir kitap satmamız garip görülebilirse de, kendi kültürümüzün köklerine dair eserleri hâlâ hariçten ithal etmekte olmamızdan daha acaip değildir.

★

İstanbulun birçok yerlerinde çay bulunamaması mevzuunda konuşan İnhisarlar Satış Grubu Müdürü **Müfit İlter** şu beyanatı verdi: "Şehrin normal istihlâkı yılda 48 ilâ 50 bin kilo iken bu sene İstanbula 120 bin kilo çay tahsis ettik. Bu bakımdan herhangi bir darlık bahis konusu olamaz." Bahis konusu olamıyacağı halde şiddetle mevcut bulunan çay sıkıntısına dair Müdür Beyin bu beyanı karşısında İstanbullunun şaşkın hali insana ister istemez şu komedi muhaveresini hatırlatıyor: "Bu yaptığınız ayakkabı ayağımı sıkıyor". "Hayır, sıkmaz". "Sıkıyor yahu!". "Sıkmaz efendim, bahis konusu değil" v.s..

★

Bir müddet önce Türkiyeye dair bir kitap yazmak üzere İstanbul'a gelip Levend'e yerleşen ve kendisinden ancak **M. S.** diye bahsedebileceğimiz genç, güzel, sarışın bir Amerikalı öğretmen, geçen hafta bir gün şehre inmek için bindiği taksinin şoförünün tecavüzüne maruz kalmıştır. İşin tuhaf tarafı, kaçarken otomobilin numarasını almağa muvaffak olan ve durumu- herhalde sırf tescil ettirmek için- Emniyet Müdürlüğüne bildiren Amerikalı kadının şoförden şikâyetçi olmadığını söylemesidir. Eğer Amerikalı kadın öğretmenlerden çoğu bu hatun kadar iyi huylu iseler, Miss M. S.'nin yazacağı kitabın memleketimize bir hayli turist celbetmesi beklenebilir.

★

Merle Oberon hafta sonunda kocasıyla birlikte İstanbula geldi. Son derece mütevazi ve sevimli bir kadın olan meşhur aktris muhabirlere artık film çevirmekten vazgeçtiğini, kocasıyla başbaşa sakin bir hayat geçirmek istediğini, iki sene evvel uğradığı İstanbulun tabiî güzelliğine hayran kaldığını, bu sefer de denizden geldiği Atinadan buraya uçmak arzusuna dayanamadığını anlattı.

Merle Oberon

Rol yapmaktan bıkmış

M U S İ K İ

Bestekârlar

Usmanbaş'lar Amerikada

İlk icrası Türkiye dışında yapılan Türk eserleri listesine bir yenisi daha eklendi. Geçen hafta Amerika'da, Bennington Bestekârlar Konferansı'nda verilen bir konserde İlhan Usmanbaş'ın "Müzikli Üç Şiir"i, soprano Atıfet Usmanbaş tarafından, piyanist Lionel Nowak refakatiyle, burunları havada musikişinasların ve tenkitçilerin çoğunlukta olduğu bir dinleyici topluluğuna sunuldu.

Usmanbaş'lar, Rockefeller Vakfının bursiyesi olarak, dokuz aylık bir müddet için Amerika'ya gitmişlerdi ve konser tarihinde -17 Ağustos- Türkiye'den ayrıldıkları günün üstünden daha iki hafta bile geçmemişti. Bu kadar kısa bir zamanda bir Türk bestekârının yabancı bir memlekette eserini çaldırabilmesi -hele bu bestekârın kendi memleketinde musikisini icra ettirme bakımından karşılaştığı güçlükler hesaba katılınca- bir bestekâra sağlanan imkân bakımından iki memleket arasındaki farkı pek güzel belirtmekteydi. Bu farkın büyüklüğü, eserlerini halk huzuruna çıkartabilme bahsinde Amerikan bestekârlarının kendilerini hiç de talihli saymadıkları göz önünde tutulursa, daha da iyi anlaşılırdı. Ama işte aynı programda Walter Sear, Hugh Aitken, Margaret Fairlie gibi genç Amerikalıların musikisi, bu ara Henry Brant gibi günümüzün en ileri bestekârlarından birinin bir eseri (bu ara bir de Haydn senfonisi) de yer almıştı.

İlhan Usmanbaş, Amerika'ya gitmeden aylar önce, orada bazı eserlerinin çalınması ihtimalini hesaba katmış ve ona göre hazırlanmaya başlamıştı. Bu ara, Ertuğrul Oğuz Fırat'ın şiirleri üstüne yazmış olduğu üç şarkıyı, Devlet Operasının ileri gelen sopranolarından olan karısı Atıfet Usmanbaş'a ısrarla prova ettiriyordu. Nitekim Bennington'a varır varmaz ihtimal, gerçek oldu. Soprano Usmanbaş, "eline ilk aldığı her parçayı kendi yazmış ve çalışmış gibi çalabiliyor; korkunç bir adam" sözleriyle vasıflandırdığı piyanist Lionel Nowak'la çalışmalara başladı. Konserde bestekâr Usmanbaş önce dinleyicilere Fırat'ın şiirlerinin Bilge Karasu tarafından yapılmış İngilizce tercümesini okudu. Sonra soprano, şarkıları Türkçe olarak söyledi. İcra bittiğinde, gerek eserin, gerek söyleniş ve çalınışının, dinleyicilerin tasvibini kazandığı anlaşıldı. Usmanbaş'lar, alkışlara cevap vermek için, üç defa sahneye çıktılar; bol bol takdir ve tebrik topladılar.

Şimdi Usmanbaş'lar, New York'taki tetkik ve çalışma devresine -ve bu ara yeni fırsatlara- hazırlanıyorlar.

Zürih Festivalinde "Musa ile Harun" operasının temsili

Bitmemiş bir opera ama söylenebilecekleri söylemiş

Schönberg'in operası

Milletlerarası Modern Musiki Cemiyeti'nin tertiplediği ve beş kıtadan oniki memleketin katıldığı (Türkiye tabiî hariç) bu yılki Zürih Festivalinin en çok alâka çeken hâdisesi, Schönberg'in "Musa ile Harun" operasının ilk temsili oldu. Bu eser, görünürde bitmemiş bir operaydı. Bestekâr, librettoyu bizzat yazmış, fakat sadece ikinci perdenin sonuna kadar bestelemişti. Üçüncü perde musikisiz bırakılmıştı. Ama, felsefi bir mevzuu olan bu eserinde Schönberg, ilk iki perdede söylemek istediğini söylemişti. Devam etmesine lüzum yoktu. Bu bakımdan esere bitmiş nazarıyla bakılabilirdi.

"Musa ile Harun", oniki ton sisteminde bestelenmiş ilk operaydı. Genel olarak Alban Berg'in meşhur "Wozzeck"i ilk oniki ton operası sayılır. Fakat bu, hatalı bir bilgidir. Berg, "Wozzeck"i 1917 ile 1921 yılları arasında -yani Schönberg'in, oniki ton sisteminin ilk prensiplerini kurduğu tarihten iki yıl kadar önce- bestelemişti. 1923 yılında bu sistemi geliştiren Schönberg, 1926'da "Musa ile Harun"un metnini yazmış, 1930-31 yıllarında da ilk iki perdenin musikisini bestelemişti. İki yıl önce Hamburg Radyosunda eser, Hans Rosbaud idaresinde, oratoryo şeklinde icra edilmişti. Zürih'teki temsilinde opera, ilk defa olarak sahneye konmuş oluyordu.

Schönberg bu eserinde, tahmin edilebileceği gibi, Tevrattan istifade etmişti. Fakat faydalandığı unsurlara büyük bir felsefî ve ahlâkî mâna vermişti. Ahlâk, inanç, din, tapma ihtiyacı.. Schönberg bu ezelî meseleleri çözmeye çalışmıştı. Musa Peygamber, manevî hayata ait büyük fikirlere sahip bir kişidir; fakat bunları kelimelerle ifade edememektedir; kardeşi Harun, bir hayat adamıdır; doğuştan hatip ve önderdir. Allah, Musa vasıtasıyla konuşmaktadır. Musa da fikirlerini Harun sayesinde ifade etmektedir. Harun, bu fikirleri halka anlatabilmek için kelimelerden, cisimlerden, resimlerden, müşahhas şeylerden faydalanmaktadır. Nitekim gün gelir ki halk Musa'ya karşı isyana kalktığı zaman Harun onlara Altın Buzağıyı sunar; çünkü mücerret, saf bir Allah fikri onlara birşey ifade etmemektedir. Fakat Musa, insanlara bir Allah fikri yerine elle tutulur birşey verdiği için, Harun'u kendine ihanet etmiş saymaktadır. Altın Buzağıyı yok eder; kanun tabletlerini kırar. Ama, acaba o da yanılmış mıdır? Eserin ikinci perdesi Musa'nın ümitsizlik içinde söylediği "Ey, söz; bende eksik olan şey..." kelimeleriyle bitmektedir. Schönberg gerçi metnin üçüncü perdesinde iyimser bir neticeye varmıştı. Fakat bu netice ne Mukaddes Kitap geleneklerine, ne de "beşerî gerçeğe" uymuyordu. Eser, ikinci perde sonunda tamamlanmış sayılmalıydı. Zaten, bestelemeye devam etmemiş olmasıyla bestekâr bunu ima etmiş oluyordu.

Gerek sahneye konması, gerek

icra edilmesi büyük zorluklar arzeden "Musa ile Harun" un Zürih temsili, mizansen bakımından kifayetsiz sayılmakla beraber, musiki icrası bakımından -Hans Rosbaud'un titiz idaresi altında- son derece başarılı oldu. Eserin hazırlanması güç ve uzun çalışmalara ihtiyaç göstermiş, sadece koro için 320 prova gerekmişti. Tenkitçiler, sahneye koyuş bakımından, bilhassa "Altın Buzağı Etrafındaki Dans" sahnesinin gülünç derecede çekingen, mahcup olmasına itiraz ettiler. Gerçi Schönberg'in librettosundaki notlara tamamen uyulsa, bu işret sahnesinin çok müstehcen olması gerekirdi; en geniş fikirli bir sansür bile bu sahneye müsaade etmezdi. Fakat imkânlar nisbetinde hayal gücünü kullanan bir koregrafın bu sahneyi daha manalı bir hale getirmesi mümkündü.

Schönberg, operasının iki karakteri arasındaki büyük • farkı, kesin hatlarla belirtmişti. Saf bir düşünürü temsil eden Musa, hiç şarkı söylemiyor, partisyonda ritm bakımından ana hatları, iskeleti belirtilmiş bir şekilde, yalnız konuşuyordu. Öte yandan hareket adamı Harun, İtalyan stiline, "bel canto"ya yaklaşan bir tenor partisiydi. Bestekâr, halkı temsil eden koroyu, müstakil bir karakter olarak kullanmıştı. Koro partilerinin yazı karakteri de konuşma ile teganni arasında değişiyordu. "Musa ile Harun"da Schönberg, büyük bir samimiyet taşıyan bir musiki yazmıştı. Teknik bakımdan eser, akıl ermez derecede muğlak ve güçtü. Fakat dinleyici, Schönberg'in musikisinin sürükleyici dramatik kudretine kapılıyor, dizi tekniği, kontrapunto hususiyetleri ve biçim hünerlerinin farkına varmıyordu. Musikinin yaptığı umumî tesir, "rapsodik" olarak vasıflandırılabilirdi. Schönberg'in büyük başarısı da buradaydı. Eser, dinleyiciler bakımından, pek az modern operaya nasip olmuş büyük bir başarı kazandı. Bu başarı, çağımızın en büyük üç dört bestekârından biri olan müteveffa Arnold Schönberg'in yavaş yavaş, lâyık olduğu takdiri kazanmaya başladığına bir delil sayılabilirdi.

K İ T A P L A R

SONU GELMEYEN YOL

(H. W. Katz'ın romanı, Çeviren: Burhan Arpad. Varlık Yayınları: 438. Ekin Basımevi İstanbul - 1956, 200 sayfa, 200 kuruş)

Sonu Gelmeyen Yol", modern Alman edebiyatının hemen en dikkate değer romanlarından birisidir. Ancak Ondokuzuncu Asır sonlarında dünya çapında romana ulaşmış olan Alman Edebiyatı, kısa bir zaman zarfında nazi diktatoryasının kurbanı olmuş ve pek çok Alman yazarı ya kalemlerini kırıp oturmak zorunda kalmışlar, ya da vatanlarını terk etmek mecburiyetine uğramışlardı. İkinci Dünya Harbinin kan ve barut kokuları arasında pek çoğu can vermiş olan genç Alman yazarları, harp sona erip bütün dünya ile beraber Almanya da sulha kavuştuğu zaman da bir türlü kendilerini toparlayamamışlardı ve bu sefer de bölünmüş bir Almanya'da, bölünmüş içtimaî sistemler arasında bocalamağa başlamışlardı. Ancak, vatanlarını terk edip yabancı memleketlere sığınmış bazı Alman yazarlarıdır ki, eserleri ile, Alman edebiyatının unutulup gitmesine mani olmuşlar ve Alman edebiyatının hiç bir baskı altında ölmiyeceğini göstermişlerdi. İşte, aslen bir Yahudi olan genç Alman yazarı H. W. Katz bu gün ikiye bölünmüş, türlü zorluklar içinde çırpınan Almanyanın yeni yeni parlayan şöhretlerinden biri olarak Alman edebiyatına yepyeni bir hava içinde romanlar vermekte ve bu sayede Alman edebiyatı bütün dünyanın dikkatini üzerine çekmektedir.

H. W. Katz, asıl adı "Fischmann'lar" olan ve Burhan Arpad tarafından dilimize "Sonu Gelmeyen Yol" diye çevrilmiş olan romanında Yirminci Asrın hemen başında Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun doğu sınırlarında yaşamış bir Yahudi ailesinin hayat dramını ele almıştır. Fischmann ailesinin hayat dramı, Avrupada, hattâ dünyada yaşayan bütün Yahudi ailelerinin müşterek hayat hikâyeleridir. Kendisi de Yahudi olan Katz, romanına kendi müşahedelerini de katarak yüzde yüz hakikate uygun bir eser meydana getirmiştir. H. W. Katz'ın romanının orijinal taraflarından biri de üslubundaki masal ve şiir havasıdır. Romanı dilimize çeviren Burhan Arpad mümkün olduğu kadar eserin bir müzik eserini andıran havasına sadık kalmaya çalışmış, yer yer de bunda muvaffak olmuştur. 200 sayfayı bulan kitabı okurken yalnız mevzudan değil, üsluptan da doğan akıcılık, okuyucuyu sürükleyip götürüyor.

"Sonu Gelmeyen Yol" da anlatılan nedir? Bu kitabın ortaya koyduğu bir şey var mıdır? Varsa bu ortaya nasıl konmuştur? Bu suallerin cevapları "Sonu Gelmeyen Yol" u okuyanlarca pek kolay verilebilir? "Sonu Gelmeyen Yol", herşeyden evvel tezli bir romandır ve işin hoş tarafı, romanın tezi, bütün halinde mütalâa edildiğinde çok ağır bastığı halde bu tez romanın sayfaları boyunca öylesine biçimli bir şekilde dağıtılmıştır ki, kitabı okurken hiç bir zaman bıkkınlık getirmezsiniz. İşte romancının başarısı da burada başlamaktadır...

Fischmann ailesi dünyada yaşayan milyonlarca Yahudi ailesinden tecrit edilmiş, nev'i şahsına münhasır bir aile değildir. Milyonlarca Yahudi ailesinden her hangi birisidir. Üstelik pek muhtemeldir ki bu aile kitabın yazarı H. W. Katz'ın ailesidir. Böyle değilse bile yazar, bu ailenin, kendi ailesi olduğuna okuyucuyu inandırabilecek çapta bir roman yaratmıştır.

Birinci Dünya Harbinden önceki Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun doğu sınırlarında ufacık bir kasabada yaşayan bu aile de o yıllarda Avrupa'da yaşayan binlerce Yahudi ailesi gibi devamlı bir korku ve baskı altında yalnızca hayatlarını idame ettirmeği düşünür ve "pis yahudi" lâfına boynu eğik, gözlerini yerden kaldırmaz, mütevekkil katlanır. Yahudi her yerde hor görülüp, dövülen, sövülen, hattâ zaman zaman öldürülen bir insandır. Bu, yüzlerce, binlerce senedir devam ede giden bir kaderdir. Yahudinin, bu kaderi değiştirmek için en küçük bir şansı bile yoktur. O dünyanın neresine giderse gitsin daima hor görülecek, daima hırpalanacaktır. İşte kitabın yazarı böyle bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gözlerini açmıştır. Kanunlar her insan gibi Yahudilere de yaşama hakkı tanımaktadır ama din ayrılıkları, kaba ve hoyrat idarecilerin iki yüzlü politikası, haşin köylüler hayatı Yahudilere zehir etmektedir. Daima kovulan, dövülen, sövülen insanların oturduğu Yahudi mahallesinde yetişen bir çocuk elbette ki korkak, ürkek ve içten pazarlıklı olacaktır. Elbette ki kendi ırkından olmıyan diğer insanlara karşı bir kin besliyecektir. Dünyada sonu kötüye çıkan her hâdisenin mesulü Yahudilerdir . Rus - Japon harbinde Ruslar Japonlara yenilmişlerdir. Kabahat Rusyada yaşayan Yahudilerin sırtına yüklenir. Bir çok Yahudi asılır, kesilir. Geri kalanları kaçarlar. Bir salgın hastalık yayılırsa kabahat gene Yahudilere yüklenir, Yahudiler katledilir. Pahalılık, harp, velhasıl dünyada ne olursa olsun kötü sebepler daima Yahudilere mal edilir. Yahudiler de, sırtlarında çıkınları, o ülkeden o ülkeye kaçışır dururlar. Kendileri için değil, belki çocukları iyi bir gün görürler diye yaşamağa çalışmaktadırlar. Fischmann'ların oğlu ve roman kahramanının babası Jossel de memleketindeki baskıların tesiri altında Amerikaya yeni bir memleket

aramağa gider. Bütün gayesi de iki çocuğu ile karısını yanına getirtmek ve nisbeten rahat olan Amerikada yaşamaktır. Ama tam çocuklarını yanına getirteceği sırada Birinci Dünya Harbi patlar. Jossel bir deli gibi Amerikadaki işini gücünü bırakır, Avrupaya döner. Avrupa harp içindedir. Amerikadan böyle birden bire gelen bu silik Yahudi önce casus sanılır, hapislere atılır sürgünlere gönderilir ve nihayet askere alınır. Bu arada çoluğu çocuğu ise Rus işgaline uğrayan memleketlerinden kaçarlar. Muhacir arabalarında perişan bir hayat başlar. Jossel'in karısı beraber yola çıktıkları kayın babası ve kaynanasını kaybeder. Bir müddet sonra da öldükleri haberini alır. Kocasının nerede olduğunu ise bilmemektedir. Sefil ve perişan, yavrularını yaşatmak için çabalar. Hemen bütün Orta Avrupayı dolaşır. Nihayet Almanyada bir yere sığınır. Bu arada asker olup cepheye gönderilmiş olan Jossel de bütün mülteci bürolarına mektuplar yazarak kayıp ana ve babası ile karısını ve çocuklarını aramaktadır. Derken günün birinde karısının ve çocuklarının izlerini bulur. Cepheden izin alıp çocuklarının yanına koşar. Bu arada da Jossel'in karısı kaçmaktan, çırpınıp çabalamaktan bitmiştir. Ölmek üzeredir. Jossel geldiğinde karısını hasta bulur. On günlük izni içinde karısını toprağa verir ve yeniden cepheye döner....

Büyük bir ustalıkla yazılmış olan bu roman muhakkak ki son yılların Alman edebiyatı içinde en başarılı eserdir. Nazi baskısı altında yabancı memleketlere kaçmış olan Alman yazarları tarafından Pariste kurulmuş olan "Alman Yazarları Koruma Birliği" tarafından her yıl verilen "Heine" mükâfatını da kazanan "Fischmann'lar" romanı yayınlandığı zaman dünyada geniş akisler uyandırmıştı. Önce Pariste Almanca yayınlanmış olan bu roman kısa bir müddet sonra Londra ve New York'ta İngilizce olarak da yayınlandı. H. W. Katz'ın "Saray çıkmazı No. 21" adını taşıyan ikinci romanı da bu romanın bir devamından başka bir şey değildir ve Fischmann'ların macerasını, değişen şartlar altında anlatmaktadır. Temenni edilir ki, modern Alman romanından dilimize nadide bir eser kazandıran Varlık Yayınevi bu kitabı da yayınları arasına alır, okuyucuları da dört başı mamur bir romanı daha okumuş olurlar.

FAKİR İŞİ

(Tahir Kutsi Makal'ın şiirleri Petek Dergisi Yayınları: 1 Hüsnütabiat matbaası, İstanbul - 1957. 66 sayfa 100 kuruş)

"Fakir İşi" genç bir heveslinin şiirlerini toplayan bir kitapçık. Kitabın arka kapağına konan nottan da anlaşılabileceği gibi şiirlerin yazarı henüz yirmi yaşında bir genç. Ekseriya bu yaşların verdiği bir heves içinde boy boy şiirler karalamış, tutup masraf etmiş pek çokları gibi, karaladığı şiirleri bir kitap halinde toplu görmek istemiş ve bastırmış. İşte "Fakir İşi" adlı kitap böylesine bir emek ve hevesin meyvası.

Şiire özenen yüzlerce, binlerce gençten biri olan Tahir Kutsi Makal da şunu kabul etmelidir ki şiir yazmak öyle yalnızca hevesle, yalnızca merakla mümkün olan bir şey değildir. Eğer şiir Tahir Kutsi Makal ve benzeri heveslilerin sandığı kadar kolay bir şey olsaydı bugün yalnız dünyada değil, Türkiyede bile şairden geçilmezdi. Ama edebiyat tarihlerinin üzerine eğilip de bakıldığı zaman görülür ki şiir sahasında binlerce isimden geride kalanların sayısı, şiirlerini yılların insafsız tahribinden koruyabilenlerin sayısı sanıldığı kadar çok değildir. Bırakın mücerret misalleri de kendi edebiyatımıza şöyle bir göz gezdirin. Altı yüzyıllık divan edebiyatından geride kalanların sayısının altıyı bile bulmadığını görürsünüz. Daha yakına gelin, Edebiyat-ı cedide devrine bakın, Servet-i fününcülara, Fecr-i aticilere, hececilere bakın, bütün bu edebiyat devirlerinden yaşamasını bilen kaç şair, kaç şiir kalmıştır? Saymağa kalkışsanız, bırakın iki elinizi, bir elinizin parmakları bile çok gelecektir. Hattâ, eğer ölçünüzü biraz daha titiz tutarsanız adlarını sıraladığımız şu edebi devirler içinde büyük şair diyebileceğiniz bir tek isim büyük şiir diyebileceğiniz bir tek şiir bile göstermek zor olacaktır. Bu devirler içinde şiir mi yazılmamıştır? Kitaplar mı yayınlanmamıştır? Elbetteki şiir yazılmış, elbetteki ciltlerle kitap yayınlanmıştır. Ama aradan yıllar geçtikten sonra bu gün o kitaplardan, o şiirlerden elimizde ne kalmıştır? Hiç dersek, fazla mı insafsızlık etmiş oluruz? Sanmıyoruz. O günlerin mecmualarını açın, sürüyle şiire, sürüyle şair adına rastlarsınız. Kitaplıkları karıştırın, hemen hemen bir kütüphane dolduracak kadar şiir kitabı bulursunuz. Ama bunların yalnızca adı şiir kitabıdır. İçindekileri bu gün okuduğunuz zaman, olsa olsa gülersiniz. Hem bu yalnız bizim edebiyatımız için değil, dünya edebiyatı için de öyledir. Ama dünün, bugün gülünen şiirlerinin yazarlarını bulup da sormak mümkün olsa idi muhakkak ki şiirlerinin birer harika olduğunu söylerlerdi. Kuzguna yavrusunun güzel göründüğü meşhur bir Türk ata sözüdür. Herkes eserini beğenir, başkalarının da beğenmesini arzular. Ama ne yazık ki bu ikinci şıkkın gerçekleşmesi pek nadirattandır. Hele eser diye ortaya konan şey şiir olmak iddiasında ise, bunu beğendirmek büsbütün güçtür.

Tahir Kutsi Makal'ın kitabını da okurken yukarıdaki ölçüler göz önünde bulundurulursa, bu kitaptaki şiirler için verilecek hüküm maalesef müsbet olmuyor. Tahir Kutsi Makal muhakkak ki bu şiirleri yazmak için çok uğraşmış, kitabın baskısı için de bir hayli para sarf etmiş. Ama emin olunsun ki sade hüsnüniyet, sade gayret, sade masraf, sade emek iyi şiir yazmak için yeter olmuyor.

E D E B İ Y A T

Sovyet Rusya

Çepilof'un günahı

Sovyet Rusya'da intişar eden ve Sovyet edebiyatçılarının idari çevrelere yakınlığı ile tanınmış resmi bir organı olan "Kommounist" mecmuasının geçen haftalar içinde çıkan son sayısında, çok dikkata değer bir yazı yayınlandı. Mecmua, bu yazıda, son zamanlarda Molotof, Kaganoviç ve Malenkof'la birlikte işbaşından uzaklaştırılan Çepilof yoldaşı bazı Rus yazarlarının rejime yabancı birtakım eserler vermesine mâni olmamakla suçlandırıyor, eski Dışişleri Bakanının Sovyet edebiyatında son yıllar içinde gelişmeye başlayan liberal cereyanları desteklediğini iddia ediyordu. Sovyet edebiyat mecmuasının beceriksizlik ve kundakçılıkla itham ettiği Çepilof, bilindiği gibi, bundan bir müddet önce Dışişleri Bakanlığı yapmış, kısa süren bu vazifeden alındıktan sonra ise Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreterliğine getirilmişti. Çepilof, daha dün denecek kadar yakın bir zaman önce iktisap ettiği bu sıfat gereğince Sovyet Rusya'nın fikir ve sanat hayatını düzenlemek ve kontrol etmek durumunda bulunuyordu.

Çepilof
Suçu büyük

Doğrusunu söylemek gerekirse, Sovyet edebiyatçıları arasında yeni bazı cereyanların uyanması mecmuada ileri sürüldüğü gibi Çepilof'un Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreterliğine getirilmesinden değil, Stalin'in ölümünden sonra olmuş, hele Parti Birinci Sekreteri Krutçef'in XX. Kongrede yaptığı konuşmadan sonra birçok Sovyet muharriri o güne kadar el sürmeye cesaret edemedikleri bazı mevzuları işlemek cesaretini bile göstermişti. Bu konuların başında, hiç şüphesiz, "ben" edebiyatı geliyordu. Rusya'da komünist rejimin kurulduğu günlerden buyana edebiyatçıların tek bir kişinin duyguları, düşünceleri üzerinde durdukları görülmüş şey değildi. Çünkü Marksçı doktrine göre önemli olan kişi değil, cemiyetti. Hiçbirşey kişi için değil fakat, herşey, tabii bu arada sanat da ancak cemiyet için ve cemiyetin hizmetindeydi. Cemiyete hizmet ilmine kısaca siyaset adı verildiğine göre, sanatı siyasetten ayırmak, komünist idarecilere kalırsa büyük bir yanlıştan başka birşey olamazdı. "Kommounist" mecmuasının belirttiğine göre, bu yanlışı, ilk defa, "sınıf mücadelesinin en şiddetli olduğu bir sırada" Troçki yapmış, "siyaset sanata tamamen yabancıdır" demişti. Troçki'yi kısa bir müddet sonra Buharin takip etmiş, yazarlar için mevzu tahdidinin doğru olmadığını bir kere de o ileri sürmüştü. Mecmuaya göre Çepilof yoldaş ilk iki gafil kadar cahil sayılamazdı ama her nedense bildiklerini tatbik etmekte ihmalci davranmış, hele son zamanlarda, kendini bilmez bazı yazarları büsbütün himaye eder bir tavır takınmıştı. Bunlar, "Kommounist"in söylediğine göre, affedilir suçlar değildi.

Mecmua bu kendini bilmez yazarlara örnek vermekten kaçınıyordu ama çağdaş Rus edebiyatını yakından takip edenler bu sözden Moskova'da çıkan "Tiyatro" mecmuası ile "Literatournaya Moskva" mecmuasının etrafında toplanan yazarların kastedildiğini kolayca anlamışlardı. "Tiyatro" mecmuası, bundan bir müddet önce, devletin halkın hoşlanmadığı yazarları sırf bu yazarlar rejimi destekliyorlar diye tutmasının edebiyat alanında zararlı gelişmelere yol açacağını yazmış, "Literatournaya Moskva" ise sütunlarını kişinin herşeyden önce geldiğini ileri süren bazı yazarlara açarak "ben" edebiyatının gelişmesine büyük hizmetlerde bulunmuştu.

"Kommounist" mecmuasında çıkan bu yazı, yeni Sovyet idarecilerinin yazarları son bir kaç sene içinde ki gibi serbest bırakmaya niyetli olmadıklarını bütün açıklığiyle gösteriyordu. Cepilof, hiç şüphesiz, işin vur abalısından başka birşey değildi. Sovyet idarecileri, eski Dışişleri Bakanını takbih ederken Çepilof tan çok onun ardındaki âsi yazarlar zümresini hedef tutuyorlardı. Bunlar, kısa bir zamanda ayaklarını denk almaya başlamazlarsa, yeni idarecilerin bütün Ruslar için müjdeledikleri daha iyi bir hayattan nasıp alamayacağa benzerlerdi.

Macaristan ihtilâlinden bir sahne
İhtilâlin sebebi Rus edebiyatçıları imiş...

Futbol

Yeni sezon açılırken

Uzun ve gürültülü transfer mevsimi kapandıktan, pekçok futbolcu yeni formalarını giydikten sonra, meraklıların heyecanla beklediği futbol sezonu açıldı. Türk profesyonel futbolunun bu açılış ile hayatına eklediği yeni bir sene acaba nelerle dolu? Geçen senenin karışık programları, bir türlü sona ermeyen ihtilaflı transfer hâdiseleri, çeşitli hücumlar toplayan millî maçları, gürültülü hakem problemleri, hattâ saha işleri daha fazla ümitle baktığımız yeni senenin dertleri arasındaki müstesna yerlerini alacaklar mı? Acaba Fenerbahçe bir evvelki başarısını gösterebilecek, Galatasaray büyük rakibini bu defa geride bırakabilecek, tarihin en kötü derecesini alan Beşiktaş veniden ilk üç sıraya girecek, İkinci profesyoneller artan iddialarını hedeflerine ulaştırabilecekler, yeni kurulan genç takım liginden beklenen neticeler alınabilecek, Ankara ve İzmir profesyonelleri daha mühim köşeler kapabilecekler mi? Sorular ve bazan kehanete varan tahminlerle başlayan yeni bir futbol sezonu. Öyle bir futbol sezonu ki, bir çok fevkalâde insanla dolu, fakat ne İngiltere'deki kadar sağlam temellere ve nizamnamelere dayanır, ne İtalyadaki kadar "fevkalâde" lere değer verir, ne Fransa kadar randımanlı programlar içinde, ne de Almanyadaki gibi mektebini kurmuş olarak yürütülür. Gene, ligler alışılmış heyecanı içinde oynanacak ve belli şampiyonların galebesiyle kapanacak, pek gayesiz angaje edilen bir kaç millî maç ile yurt çapında alâka toplanacak, gene hakemlere mahut teraneler savrulacak, stada girebilmek için binlerce insan gece yarıları kapılarda bekleyecek, yeni ve ümitli sezon da eskileri gibi kapanıp gidecek. İlerilere benzemek, hattâ onları geride bırakabilmek için hangi şartların vücut bulması lâzımdır? Acaba yeni sezonu açıp kapayanlar bu noktayı hiç düşünürler mi? Ligleri keyfi hareketlerle idare etmek yerine, Türk futbolunu "Alaylı" futbolculardan kurtararak bir mektep havasına sokmaya veya türlü münakaşalar çıkardığı bilinen menhus profesyonellik nizamnamesi yerine genç, sağlam ve hak'a hak tanıyan bir yenisini koymayı akıllarına getirirler mi? Belki de... Fakat, büyük kulüplerin sona ermeyen iç kavgaları ve futbolcuların bitmek bilmeyen gemsiz kaprisleri her yeni sezonu en aşağı idare makanizmasındaki aksaklıklar kadar tehdit etmekte, Türk futbol severlerinin "ilerileri geride bırakmak" isteklerini boşa çıkartmaktadır.. Yeni yetişen gençlerin çirkin ve spor ruhunu rencide eden hâdiselerle birlikte tanıdıkları Türk futbolu, ilerisi için ne kadar çürük temellere dayanmaktadır. Dünya şampiyonluklarını kovalayan "ileriler" her yeni sezona daha büyük ümit daha mütekâmil şartlarla girerken, Onları yenmek veya geride bırakmak arzusuyla kıvranan bizler stadsız, hocasız, mektepsiz ve nihayet idaresiz olarak yeni bir sezona giriyoruz. Eskilerine benzeyen yeni bir sezona...

Galatasaray

Arayan mevlâsını da...

Galatasaray futbol takımı Rusya seyahatinden dönerken, kafilede bulunan basın mensuplarına gene kafilede bulunan bir adam "Ben takımla beraber yurda dönmeyeceğim. Galatasarayın antrenör işini yola koymak üzere İngiltereye gideceğim. Geçen yıl memleketimize gelen fakat meçhul sebepler yüzünden tekrar dönen İngiliz George Dick ile anlaşacağım" diyordu. Gazeteciler telefonlara yapışmışlar haberi bir nefeste İstanbula uçurmuşlardı. Doğrusu haber mühimdi. Galatasarayın reisi kati konuşmuş, yeni antrenörün ligler başlamadan takımı çalıştıracağını ifade etmişti. Aynı gazeteciler "antrenör aramaktan dönen" başkan Sadık Giz'i Yeşilköy Hava alanında karşıladıkları zaman başkan yeniden garanti vermiş "İşi hallettim. Bizden birşey kurtulmaz. Dick Ağustos'un ilk haftası geliyor" şeklinde konuşarak merakla bekleyenlerin yüreğine serin sular serpmişti. Doğrusu Galatasaraylıların merak etmek haklarıydı. Eğer antrenör gelmez ise futbol takımının hali ne olurdu? Gündüz Kılıç küsmüştü. Antrenörsüz Galatasaray ligler sırasında pusulasız bir gemiye benzeyecekti. Fakat Allahtan başkan Sadık Giz işi halletmişti de rahat bir nefes almak kabil olmuştu. Eh, artık "birazcık" beklemek gerekiyordu. Artık İngilizin ehliyeti, bilgisi konuşulan meseleler değildi. Ne olursa olsun herkes "Ah bir gelse" diye iç çekiyordu. Ağustosun ilk haftası gelip çatınca, basın mensupları kadar Galatasaray taraftarları da kulaklarını Yeşilköy'den ayıramaz olmuşlardı. Öyle ya, reis garanti vermişti ve Dick bugün yarın gelecekti. Sıkıntı dolu bir kaç gün geçtikten sonra her sabah heyecanla gazetelere hücum ederek Dick'ten bir haber almağa çalışanlar bir defasında karşılarında Dick yerine "garanti veren" i buldular. Reis "Dick işlerini bitirememiş Ağustosun ikinci haftası yüzde yüz burada.." diyordu. Oh... Allah reisden razı olsundu... Hiç olmazsa kulakları Yeşilköyden ayırmış Ağustosun ikinci haftası için "yüzde yüz" garanti vermişti. Biraz daha sıkılmak lâzımdı. Günler çabuk geçiyor, ikinci haftayı üçüncüsü onu dördüncüsü takip ediyordu. Galatasaray'lı taraftarlar şaşkın, üzgün hattâ çaresizdiler. Yeşilköy'e inen hiçbir tayyare bavulunun üzerinde "F. George Dick - İngiliz Futbol Federasyonuna kayıtlı birinci sınıf antrenör" yazılı birini getirmiyordu. İdare heyeti plajlarda toplantı üzerine toplantı yapıyor, kararlar alınıyor, fikirler söyleniyor, bazan kahkahalar, bazan somurtmalar oluyor fakat Galatasaray futbol takımını yeni sezonda çalıştıracak antrenör gelmiyor, gelmiyordu. Durum son derece tehlikeliydi. İdare heyeti George Dick'in Kasım'a kadar gelemiyeceğini taraftarlara bildirmek zorunda kalmıştı. Şimdi ne olacaktı? Ligler başlamak üzereydi. İdmansız Galatasaray Ankarada berbat maçlar oynuyor ve zor elde ettiği iki beraberlikle İstanbula dönüyordu. Artık gazeteler de hiçbir Galatasaraylı ne Dick ne de garanti veren bir reisin adını aramıyordu. Ligin ikinci haftası Fenerbahçe maçı vardı. Bütün güçüyle hazırlanan ezeli bir rakip keskin bir kılıç gibi baş üstünde parlıyordu. Galatasarayın son durumu karşısında "Kılıç" yalnız Fenerbahçe değildi. Takım böyle bir vaziyette lige gireceğine göre daha başka "Kılıç" ların da tehlikeli bir şekilde parlaması işten bile değildi. Bu kılıçların Galatasaray'ı "yüzde yüz" kesecekleri söylenemezdi. Fakat her halde "yüzde yüz" kesecekleri yerin bulunacağı bir hakikatti.

Sadık Giz

"İşi halletmiş!.."

Fenerbahçe

Sihirli yüzükler

Hafta içerisinde Fenerbahçe'nin Yoğurtçu'daki kulüp binasında

yapılan bir toplantı Sarı Lâcivertli camia kadar bütün spor muhitlerini meşgul ediyordu. Kulüp içerisinde sürüp giden "Cemiyet - İdare heyeti" çatışması had safhaya gelmiş, Fenerbahçeliler Cemiyeti üyeleri kulüpten ihraç edilmek tehlikesi ile ciddi olarak karşı karşıya kalmışlardı. Meselenin bundan önceki entresan seyrini AKİS, okuyucularına birçok gizli noktaları ile bildirmişti. Fakat son hafta içinde yapılan iki toplantı hâdiseyi şimdilik kapamak bakımından mühimdi. Fenerbahçeliler Cemiyetinin 86 üyesi bir sabah kapılarında noter kanalıyla yollanmış mektuplar bulmuşlar ve "artık vaktin geldiğini" öğrenerek kulüp idare heyetinin kendilerini sarı lâcivertli camiadan ihraç hususunda kati karar aldığına hükmetmişlerdi. Ancak durum İdare heyetinin arzuladığı şekilde inkişaf etmemiş, ikinci reis Osman Kavrakoğlu karara muhelefet ederek bir itidal unsuru olarak "ara buluculuk" vaziyetine girmişti. Kavrakoğlunun düzenlediği şekilde cereyan eden görüşmeler idare heyeti için çok tehlikeli bir safhaya girince, işte geçen hafta içerisinde hiç beklenmeyen, hattâ tahmin dahi edilemeyen bazı hâdiseler vuku bulmuştu. Umumî efkârdan tamamen gizlenen bu hadiseler bir "yüzük" kelimesi etrafında toplanmış fakat bazı gören gözlerin "gördükleri" son haftayı şöylece hülasa etmek yolunu açmıştır.

Kavrakoğlu tehlikede

Fenerbahçe içerisinde doğan muhalefet bir hayli kuvvetlendikten ve son ay zarfında Osman Kavrakoğlu gibi karşıdan bir desteğe sahip olduktan sonra, ikinci başkanın tutumu mesai arkadaşlarını kara düşüncelere sevk etmişti. Geçen yıl istifa ederek hayli karışık bir vaziyet yaratan Kavrakoğlu bu defa çok daha değişik hareket ediyor idare heyetini kaybetmiyor, muhalefeti kazanıyordu. Heyet üyeleri son beyanatlar yüzünden epey kuşkudaydılar. Kavrakoğlu Perşembe günü Taksimdeki Cemiyet binasında yapılan toplantıya katılmış ve bu toplantıda muhalefet tarafından fevkalâde müsait karşılanan fikirler ileri sürmüştü. Artık Kavrakoğlunun bu kadar rahat çalışmasına, daima ön plânda kalmasına müsaade edilemezdi. Cemiyet ve kulübü barıştırmak fırsatı ikinci reisin elinden muhakkak alınmalıydı. Bu fırsatı kaybedecek olan Rize mebusu Kavrakoğlu gerek camia içinde gerekse dışarda çok "şeyler" den olacaktı. Duruma ilk defa olarak kulüp reisi Zeki Rıza Sporel müdahale etmişti. Yapılan bir toplantıda hareket tarzı ayarlanmış ve Kavrakoğlunun "şimdilik" elinde bulunmayan mühim bir silâh keşfedilmiştir. Doğrusu aranırsa bu tehlikeli bir oyundur. Fakat Zeki Rıza Sporel bu şartlar altında bazı riskler göze alacaktır. Mütareke yıllarında Fenerbahçeyi temsil etmiş onbeşe yakın ve kulüp içerisinde değerleri bambaşka bazı azalar vardır. Hususî yapılmış Fenerbahçe "Yüzükleri" taşıyan ve "Yüzüklüler" denen bu topluluk Zeki Rıza tarafından, kulüp içerisinde sürüp giden kavgaları bertaraf etmek üzere toplantıya çağırılacaktır. İşte o zaman Osman Kavrakoğlu derhal sahne harici kalacaktır. Çünkü Kavrakoğlunun yüzüğü yoktur. Böylece kulüp binasında toplanan yüzüklüler hazırlıklı, dolu ve heyecanlı gelmişlerdir. Esasen yapılacak bütün hücumlara Zeki Rıza, bu toplantıyı tertip etmekle muhatap olacağını biliyor görünmüştü. Hakikaten oturum açılınca söz alan Yavuz İsmet, Bedri Gürsoy, Cafer Çağatay ve diğerleri "yüzüklü" arkadaşları ve eski takım elemanları Zeki Rıza'ya şiddetle hücum etmişlerdi. Yüzüklülere göre reis, kulüp içerisinde sevilmeyen ve hareketleri Fenerbahçelilikle kabili telif olmayan bazı "pek yeni" azaların idare heyetinde sandalye kapmalarına hatta pek çok yüzüklüyü kulüpten ihraç kararını vermelerine göz yummuştur. Bu gibilerin derhal bertaraf edilmeleri gerekmektedir. Fenerbahçe lâyık ellere teslim edilmelidir. Her halde bir "yüzüklü" olarak Zeki Rıza da bunun aksini iddia edemiyecektir. Toplantıdan sonra yayınlanan deklarasyonlar durumun iyiye gittiğini göstermiştir. Yüzüklüler kulüpte "ikilik" tanımamakta ve eğer var ise en kısa zamanda ortadan kaldırılacağına inanmış bulunmaktadırlar. Cemiyet hukuki çerçeve içerisinde Fenerbahçeye hizmet edecek, asla muhalefet yapmıyacaktır. Buna karşılık idare heyeti de tahrik edici hareketlerden kaçınacak ve ihraç kararını durduracaktır. Şimdi hava Fenerbahçe için sakin fakat hâlâ barut kokusu doludur. Ortada "katiyen cayılmayacağı" bildirilmiş "sözler" vardır. Yüzüklüler, Zeki Rıza, Kavrakoğlu ve herşey herhalde Fenerbahçe'den sonra geleceklerdir.

Avustralyalı Hellyes
Şampiyon oldu

Tenis

Ayala'nın zaferi

12. İstanbul Enternasyonal Turnuvası başlarken Tenisle alâkalı muhitler favori sıralamak bakımından hiç güçlük çekmiyorlar, iki yıl üst üste turnuvayı kazanan ve bu seneki Wimbledon'un dömi finaline kadar çıkan İsveçli Sven Davidsson'u, 1955 Wimbeldon finalisti ve Atina turnuvası galibi Danimarkalı Kurt Nielsen'i Avusturalyanın şöhretli raketi ve Hamburg tek, çift, karışık şampiyonu Mervyn Rose'u kolayca tek erkek şampiyonluğu için aday gösteriyorlardı. Fakat uzaktan yapılan tahminler tamamen yanlış çıkacaktı. Haftanın son günü Tenis Kulübü merkez kortuna gelerek 12. İstanbul Enternasyonal Tenis turnuvası finallerini seyretmek isteyecek her meraklı tek erkek şampiyonluğu için hiç ümit edilmeyen iki adamın heyecanla mücadele ettiklerini görecekti. Müsabıklar deniz aşırı uzak ülkelerden gelmişlerdi. İkisi de Güney Amerikalı, ikisi de sıcak kanlı ve hareketli, ikisi de şampiyonluktan ümitliydiler. Şili'nin şöhretli raketi Louise Ayala, yarı finalde Avusturalyalı Gibson'u, Meksikalı Pancho Contreras'da İngiliz Becker'i eleyerek final hakkını kazanmışlardı. Turnuva öncesinin favorileri yarı finale dahi çıkmamışlardı. Contreras Mervyn Rose'u, Gibson Sven Davidsson'u, Becker de Kurt Nielsen'i ümid edilmedik mağlubiyetlere uğratmışlar, Ayala ise Danimarkanın sakallı adamı Torban Ulrich'i turnuva dışı bırakmıştı. Final hayli hararetli oynanıyordu. Kuvvetli servis ve for - hand'leriyle, Kurt fileci Contrerası bozan Ayala, 12. İstanbul Turnuvası şampiyonluğunu kazanıyor ve aynı rakibine Pariste uğradığı mağlubiyetin revanşını alıyordu. Bununla beraber turnuva galibi Louise Ayala, dünya tenis piyasasında birinci sınıf bir raket olarak kabul edilmiyordu. O bir "Out - Sider" dı. Nitekim bu turnuvada da böyle olmuş, ikinci plânda düşünüldüğü halde şampiyonluğa ulaşmıştı. Ayala, İngilterede Ham Richardson veya Gardnar Mulloy gibi üstadları yeniyor fakat Skonecki, Brichand veya Krishnan gibilere kaybediyordu. Sağı solu belli olmazdı. İstanbulda işte sağı tutmuştu. Turnuvanın devamınca Ayala'nın oyunları kadar dikkati çeken bazı hâdiseler olmuştu. Profesyonel ilân edilmesi beklenen Avusturyalı Mervyn Rose göze batacak kadar laubali maçlar oynamıştı.

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Felâket Günlerinde..

Harpte... Sulh'ta... Sel - su baskını - yer sarsıntısı - yangın gibi tabiî âfetlerde evsiz, hasta, yaralı çocuk ve ihtiyarların acılarını dindiren, yaralarını saran, onları mahrum kaldıkları bakım ve sevgiye kavuşturan, modern hemşirenin şefkatli elidir. Bilgi ve tecrübe sahibi bir hemşire harpte, sulhta ve her türlü felâket anında vatandaşlarının yardımına koşabilmek imkânına malik olduğu gibi, iyi bakım sayesinde birçok felâketzedenin hayatını kurtarmak fırsatına sahiptir. Genç kızlar... Siz de Beyaz Melekler Ordusuna katılarak memleketinize ve insanlığa şerefli hizmetlerde bulunabilirsiniz.

ÇALIŞMAK İSTİYOR MUSUNUZ ?

Türkiye'de bugün 3 000 mevcuda mukabil 30 000 hemşireye ihtiyaç vardır. Kadının yuksek meziyetlerinden faydalanan bu mesleğe girmekle rakipsiz ve mizacınıza en uygun bir işe atılmış olursunuz «Hemşire olabilir miyim ?» broşurumuzu isteyiniz.

E. R. Squibb and Sons İlaçlar A. O., Levent, İstanbul

SQUIBB
İLAÇLARI
1858 DEN BERİ

Hemşire Doktorun Sağ Koludur